

Pierre ve Jean

1888

Guy de Maupassant

ROMAN ÜZERİNE

Amacım hiçbir zaman biraz sonra burada okuyacağınız küçük roman biçimini savunmak değildir. Aksine, anlatmaya çalışacağım düşünceler Pierre ve Jean'da giriştiğim ruhbilimsel inceleme türünün bir tür eleştirisi olacaktır.

Geniş anlamda romandan söz etmek istiyorum.

Yeni bir kitap yayımlandı mı, belirli eleştirmenlerin basmakalıp karşı çıkışlarıyla karşılaşan yalnızca ben değilim.

Belirli kalemlerin övgü dolu tümceleri arasında hep şunlara raslarım:

- Bu yapıtın en büyük eksikliği tam anlamıyla roman dediğimiz şeye uymamasıdır.

Buna yine aynı kanıtla şöyle bir yanıt verilebilir:

- Eleştirisiyle onur duyduğum yazarın da büyük bir eksikliği var: eleştirmen değil...

Peki öyleyse eleştirmenin başlıca nitelikleri neler olmalı?

Yan tutmadan, peşin düşüncelere saplanmadan, okul düşüncelerine takılmadan, hiçbir sanat öbeğine bağlanmadan en karşıt eğilimleri, en karşıt yaratılışları anlamalı, birbirinden ayırmalı, anlatmalı ve her tür sanat incelemesini de kabul edebilmelidir.

İmdi eleştirmen Manon Lescaut, Paul et Virginie, Don Quichotte, Les Liaisons Dangereuses, Werther, Les Affinités Électives, Clarisse Harlowe, Emile, Candide, Cinq-Mars, René, Les Trois Mousquetaires, Mauprat, Le Père Goriot, La Cousine Bette, Colomba, Le Rouge et Le Noir, Mademoiselle de Maupin, Notre-Dame de Paris, Salammbô, Madame Bovary, Adolphe, M. de Camors, L'Assommoir, Sapho, vb.den sonra: "Filan romandır, filan roman değildir" diye yazmaya kalkışırsa uzman kişilere yakışmayacak bir şey söylemiş olur.

Genellikle bu tür eleştirmenler roman deyince, birincisi sergileme, ikincisi olay, üçüncüsü de sonuç olan üç perdelik bir tiyatro yapıtı biçeminde hazırlanmış, az çok gerçeğe uyan bir serüven anlarlar.

Bu biçemde bir yazı pekâlâ geçerli sayılabilir. Şu koşulla ki, bütün diğer biçemlerde yazılmış yazıları da geçerli saymak gerek.

Roman yazmanın kendine özgü birtakım kuralları var mıdır ki, yazılan herhangi bir öykü bu kurallara uymuyor diye roman denmesin de, başka bir ad takılsın?

Don Quichotte bir romansa Le Rouge et Le Noir roman değil de ne? Monte-Cristo bir romansa L'Assommoir başka bir şey mi? Goethe'nin Les Affinités Électives'ini, Dumas'nın Les Trois Mousquetaires'ini, Flaubert'in Madam Bovary'sini, O. Feuillet'nin M. de Camors'unu, Zola'nın Germinal'ini birbirleriyle karşılaştırmak olası mı? Bu yapıtlardan acaba hangisi romandır? Romanın bu ünlü kuralları nelerdir

acaba? Bu kurallar nereden çıktı? Kim koydu? Bütün bu kurallar hangi temele, hangi yetkeye, hangi mantığa dayanıyor?

Böyle olmakla birlikte bu eleştirmenler bir yazının roman olup olmadığını kesin bir biçimde şüphe etmeden biliyor görünmektedirler. Bu, kısaca şunu anlatır: Bütün bu eleştirmenler yaratıcı olmadıkları halde bir okula saplanmışlardır ve tıpkı romancılar gibi kendi estetiklerinin dışında oluşmuş ve düşünmüş bütün yapıtları hiçe sayıp bir yana atarlar.

Oysa akıllı bir eleştirmen, bunun tersine, bir yazıda şimdiye kadar yazılmış romanlara en az benzeyen yanları aramalı ve gençleri olabildiği kadar yeni yollar üzerinde girişimde bulunmaya yönlendirmelidir.

Victor Hugo, Zola gibi yazarlar kompozisyonun kesin ve tartışma götürmez kurallarını -yani kişisel sanat görüşlerine göre gözlemlemeyi ve düşlememeyi- ısrarla ileri sürdüler. Yetenek özgünlükten doğar, özgünlük de özel bir

biçemde düşünmek, görmek, anlamak ve yargılamaktır. İmdi sevdiği romanlardan edindiği düşüncelere göre romanı tanımlamaya kalkışan ve kompozisyonun değişmez kurallarını koyan eleştirmen hep, yeni bir biçem getiren sanatçı yaratılışıyla çarpışacaktır. Eleştirmen adını hakkıyla taşımaya layık olanlar, önüne konan sanat yapıtının yalnızca sanatsal değerini belirleyen bir tablo uzmanı gibi, hiçbir eğilime, hiçbir yeğlemeye, hiçbir tutkuya kapılmayan bir çözümleneci olmalıdır.

Eleştirmen, her şeyi kavramaya elverişli olan anlayışıyla, sevmediği kitapları bile bir yargıç yansızlığıyla ortaya çıkarıp övebilmesi için kendi kişiliğini yeterince silmesini bilmelidir.

Fakat eleştirmenlerin çoğu okurlardan farksızdır. Onun için bizi ya haksız yere azarlar ya da ölçüsüzce ve koşulsuz överler.

Bir kitaptan, ruhunun yalnızca doğal eğilimlerini doyurmaya çalışan bir okur, yazardan egemen zevkine seslenmesini ister: okur, herhangi bir

kitabı ya da bir parçayı ülkücü, şen, şuh, üzüntülü, düşlemci ya da olumlu düş gücüne uygun buldu mu, onu hemen benzersiz ya da iyi yazılmış diye nitelendirir.

Özetle okurlar birçok öbekten oluşmuştur. Her biri bir hava çalar; kimi:

- Beni avut.
- Eğlendir.
- Üz.
- Bende acıma duygusu uyandır.

Kimi de:

- Beni düşlemlere boğ.
- Beni güldür.
- Titret.
- Ağlat.
- Düşündür, der.

Bunlar arasından yalnızca birkaç seçkin, sanatçıdan şunu ister:

- Bana dilediğiniz biçimde, yaratılışınıza uygun güzel bir şey yaratın.

Sanatçı da bunu dener; ya başarılı olur, ya olmaz.

Eleştirmen, yargısını uğraşın niteliğine göre vermelidir. Sanatçının eğilimleriyle uğraşmaya hakkı yoktur.

Bu belki bin kez yazılmıştır. Ama gene de hep yinelemeli.

Yaşamı acayip, insanüstü, şairane, etkili, sevimli ya da benzersiz göstermek isteyen yazın okullarından sonra bize gerçeği, yalnızca gerçeği, bütünüyle göstermek isteyen bir gerçekçi ya da doğalcı okul doğdu.

İnsan, bu birbirinden ayrı sanat kuramlarını eşit bir ilgiyle karşılamalı ve bu kuramların kaynağı olan genel düşünceleri "a priori" kabul ederek oluşturdukları yapıtları yalnızca sanat değeri bakımından yargılamalıdır.

Bir yazara şairane ya da gerçekçi bir yapıt yazmak hakkını vermemek, onu yaratılışını değiştirmeye zorlamak, özgünlüğünü kabul etmemek, doğanın kendisine bağışladığı görüş ve zekâyı kullanmasına izin vermemek demektir.

Onu, çevreyi güzel ya da çirkin, küçük ya da yüce, hoş ya da korkunç gördüğü için beğenmemek, filan ya da falan biçime uymuş olduğu için beğenmemek, bizim görüşümüze uygun bir görüşe sahip olmadığı için beğenmemek demektir.

Onu özgür bırakalım, dilediği gibi anlasın, görsün, tasarlasın, yeter ki sanatçı olsun. Bir idealist hakkında mı yargıya varacağız; şairane bir coşkunluğa bürünelim, düşleminin bayağı olduğunu yeterince ateşli ya da benzersiz olmadığını ona göstermeye çalışalım. Bir doğalcı hakkında yargıya varırken de, yapıtındaki gerçeğe yaşamdaki gerçek arasındaki ayrımı gösterelim.

Çeşitli okulların birbirine taban tabana karşıt birtakım kompozisyon yöntemleri kullandıkları ortadadır.

Kuraldışı ve çekici bir serüven çıkarmak için tekdüze, kaba ve hoşla gitmeyen gerçeği değiştiren romancı, okurların hoşuna gitsin, onları kışkırtsın, etkilesin diye gerçeğe pek fazla aldırmayarak olaylar üzerinde dilediği gibi oynamalı, onları dilediği gibi hazırlamalı, düzenlemelidir. Böylece romanının planı, ustalıkla sonuca götüren hünerli birtakım düzenlemelerin zincirlenmesi olur. İkinci derecedeki olaylar, ana ve kesin olayı oluşturan en yüksek noktaya, yani bitişin bırakacağı etkiye doğru derece derece artırılarak dizilmiştir; bu bitiş başlangıçta uyanan bütün merakları karşılar, ilgiye set çeker ve anlatılan öyküyü o kadar yetkin bir biçimde tamamlar ki, en fazla bağılandığımız kişilerin bile ertesi günü ne olacaklarını artık düşünmez oluruz.

Yaşamı olduğu gibi canlandırmak isteyen romancı ise, aksine, kuraldışı görünen olaylar dizisinden büyük bir dikkatle sakınmalıdır. Bu romancıların amacı, bize bir öykü anlatmak, bizi eğlendirmek ya da etkilemek değildir, belki bizi, olayların gizli ve derin anlamlarını anlamaya ve bunlar üzerinde düşünmeye zorlamaktır. O, artık göre göre, düşünce düşünce, evrene, nesnelere, olaylara ve insanlara özel bir görüşle bakar; bu görüş düşünceli gözlemlerinin birikmiş bir ürünüdür. İşte yaşam hakkındaki bu kişisel görünüşü bir kitapla canlandırarak bize duyurmak ister. O zaman yaşamın olayları karşısında kendisi nasıl heyecanlandıysa, bizi de aynı biçimde heyecandırmak için bu olayları gözümüzün önünde büyük bir titizlikle, olduğu gibi canlandırmalıdır. Özetle, yapıtını o kadar ustaca, o kadar değişik, o kadar sade görünür bir biçimde yazmalıdır ki, ne planı göstermek ya da kavramak, ne de amacı keşfetmek mümkün olsun.

Romancı bir serüven düzenleyip bunu, sonuna kadar ilgi çekici bir biçimde öyküleyeceğine, kişi ya da kişilerini yaşamlarının belirli bir döneminde ele almalı ve doğal bir biçimde daha sonraki dönemine geçmelidir. Böylece kâh çevrenin etkisiyle ruhların nasıl değiştiğini, kâh duyguların, tutkuların nasıl geliştiğini, sevişmenin, karşılıklı nefretin nasıl doğduğunu, sosyal yaşamın her evresinde nasıl bir boğuşmanın egemen olduğunu; politika, aile, para, kentsoylu çıkarlarının nasıl çarpıştığını göstermiş olur.

Artık planındaki ustalığı heyecanda ya da çekicilikte, çekici bir başlangıçta ya da heyecanlı bir sonuçta değil de, yapıta kesin anlamını verecek olan küçük küçük olayların toplanışında aramak gerekecek. Üç yüz sayfaya bir insanın on yıllık bir yaşam döneminde çevresini saran varlıklarla olan ilişkisini, karakteristik noktalarını, özelliklerini sığdırmak isteyen bir yazar her gün geçen sayısız küçük

küçük olaylar arasından gereksiz olanları atmasını bilmeli, kitabın genel değerini, amacını belirtecek olan ve pek keskin görüşlü olmayanların öyle kolay kolay sezemeyecekleri olayları da özel bir biçimde aydınlatabilmelidir. Kolaylıkla kavranabilir bir yol tutan eskilerin biçeminden bu derece ayrılan bir kompozisyon yönteminin neden eleştirmenleri bu kadar şaşırttığı artık kolayca anlaşılır. Çünkü eskilerin konu dedikleri biricik kalın sicim yerine çağdaş sanatçıların kullandığı gözle görülemeyecek derecede, incecik gizli ipleri fark edemiyorlar. Özetle, dünün romancısı yaşamın bunalımlı dönemlerini, ruhun ve yüreğin uç durumlarını seçmeye ve anlatmaya çalıştığı halde, bugünün romancısı normal durumda bulunan bir yüreğin, bir ruhun, bir zekânın öyküsünü yazıyor. Erişmek istediği etkiyi ortaya çıkarmak, yani sade olan gerçeğin heyecanını duyurmak ve bundan elde etmek istediği sanatsal bilgiyi çıkarmak için, başka bir anlatımla çağdaş

insanın, bütün çıplaklığıyla, nasıl gözünün önüne geldiğini anlatmak için, geri çevrilemeyecek derecede doğru ve gerçek olayları ele alması gerekir.

Ancak insan bu gerçekçi sanatçıların görüşüne yandaş olsa bile, yine de "gerçekten başka bir şey yoktur, yalnızca gerçek vardır" biçiminde özetlenmesi mümkün olan kuramlarını hemen kabul etmemeli, üzerinde tartışmalıdır.

Amaçları belli ve geçerli bazı olayların felsefesini ortaya koymak olduğuna göre, olayları olasılıktan yana ve gerçeğe karşı olarak genellikle düzeltmek zorunda kalacaklardır. Çünkü:

Gerçek bazen gerçeğe benzemeyebilir.

Gerçekçi, eğer bir sanatıysa, bize yaşamın bayağı bir fotoğrafını göstermeye çalışmayacaktır, belki bize gerçekliğin daha tam, daha heyecan verici, daha sağlam bir görünüşünü verecektir.

Gerçekten yaşamı bütün ayrıntılarıyla anlatmaya olanak yoktur. Çünkü yaşamımızı dolduran binbir çeşit anlamsız olayın her birini birer birer sıralamaya kalkışırsak, her gün için en aşağı bir cilt yazmak gerekir.

Öyleyse bir seçme yapmaktan başka çare kalmadığına göre "yalnızca gerçek vardır" temeline dayanan kuram böylece ilk silleyi yemiş olmaz mı?

Üstelik yaşam en farklı, en akla gelmeyen, en karşıt, en tutarsız şeylerden kuruludur; son derecede haşindir, parça parça, bağısız anlatılamaz sıkıntılarla doludur, mantığa gelmez; karşıtlıklar içindedir. Özetle, bütün bunları ancak "çeşitli olaylar" adı altında toplamak mümkün olur.

İşte bunun için sanatçı konusunu seçtikten sonra, raslantı ve gereksiz şeylerle dolu olan bu yaşamdan yalnızca kendi konusu için en gerekli karakteristik ayrıntıları almalı, geriye kalanları, bütün çevresinde olanları da atmalıdır.

İşte binlerce örnekten biri:

Şu dünyada her gün kaza sonucu ölenlerin toplamı bir hayli tutar. Fakat öyküde bir kaza yaratmak gerekince, konumuzun kahramanını, başına bir kiremit düşürerek ya da onu bir arabanın tekerlekleri altında ezerek öldürebilir miyiz?

Yaşamda bütün olaylar aynı plandadır, ya bir çırpıda oluşur ya da uzadıkça uzar. Oysa sanatta bir hazırlık, bir sakınım vardır, bir olaydan ötekine gizli kapaklı ustaca geçişler vardır, yalnızca bireşim ustalığı sayesinde, belirtilmek istenen özel gerçek ruhları iyice sarssın diye temel olaylar mümkün olduğunca aydınlatılır, ötekiler de önem derecelerine göre canlandırılır.

Öyleyse gerçeği yaratmak demek olayların alışılmış mantığına göre gerçeğin tam bir düşlemini kurmaktır; yoksa karmakarışık bir biçimde akıp giden olayların tıpatıp bir kopyasını ortaya çıkarmak değildir

Onun için yetenekli gerçekçilere hayalci (illusioniste) demek bence daha doğrudur.

Her birimiz organlarımızda ve kafamızda kendimize ait olan bir gerçeği taşıdığımızı göre, gerçekliğe inanmak ne kadar çocukça bir şey! Dünyada ne kadar insan varsa gözlerimiz, kulaklarımız, ağızımız, burnumuz da o kadar farklı gerçeklikler yaratır. Başka başka izlenimler alan bu organlarla beslenen ruhlarımız da, sanki başka başka ırklardanmış gibi her biri başka türlü anlar, başka türlü çözümler yapar, başka türlü akıl yürütür.

Demek ki her birimiz, bu dünyanın yalnızca bir düşlemini yaratıyoruz; herkesin yaratılışına göre de bu düşünce bazen şairane, bazen duygulu, bazen şen ya da hüzünlü, bazen de soluk ya da iç daraltıcı olur. İşte yazarın öğrenip de ortaya koyabileceği bütün sanat araçlarını kullanarak bu düşlemi bağıllıkla yinelemekten başka yapacağı bir iş yoktur.

İnsansı bir icat olan güzellik düşlemi! İnsandan insana değişen çirkinlik düşlemi!! Değişmez gerçeklik düşlemi! Bunca insanı çeken soysuzluk düşlemi! İşte büyük sanatçılar insanlığa bu özel düşlemlerini kabul ettirebilenlerdir.

Artık hiçbir kurama kızmayalım; çünkü bu kuramlardan her biri kendi kendini çözümleyen bir yaratılışın genelleştirilmiş bir anlatımından başka bir şey değildir.

Bütün bu kuramlardan özellikle ikisi üzerinde çok tartışılmıştır. Bunlardan biri salt çözümlemeye dayanan roman görüşü, biri de nesnel roman görüşüdür. Bu görüşlerin ikisi de kabul edilip üzerlerinde tartışılabacağı yerde, ikisi birbirinin karşısına konarak tartışılmıştır.

Çözümlemeye yandaş olanlar; yazardan asıl olaylara ikinci derecede bir önem göstererek özellikle ruhun en ince yanlarıyla davranışlarımızı belirleyen en gizli etkenleri göstermesini isterler. Romanın varacağı nokta,

basit çerçevesi, amacı, bundan ibarettir. Öyleyse bunlara göre düşünem gücüyle gözlemin karıştığı bu dakik ve kurgusal yapıtlar bir filozofun ruhbilim kitabı biçiminde olmalıdır; en uzak kaynaklarına kadar bütün nedenler ortaya konmalı, bütün isteklerin nedenleri anlatılmalı, dürtülerin, ilgilerin, tutkuların, içgüdülerin etkisi altında ortaya çıkan ruh tepkileri arasındaki farklar birer birer gösterilmelidir.

Nesnelliğe (ne biçimsiz söz) yandaş olanlarsa ötekilerin tersine olarak yaşamda geçen olayların bize tam bir imgesini vereceklerini ileri sürerek her türlü karışık açıklamalardan, etkenler üzerinde herhangi bir düşünce yürütmekten kaçınırlar, gözümüzün önünde yalnızca kişileri ve olayları canlandırmaya çalışırlar.

Bunlara göre, ruhbilim nasıl yaşamda olayların arkasında gizlenmişse, kitapta da aynı biçimde gizli kalmalıdır.

Bu biçimde düşlenen bir roman ilgiyi artırır, öyküye hareket verir, renk verir, canlandırır.

Böylece nesnel yazarlar bir kişinin ruh durumunu uzun uzadıya anlatacaklarına, bu kişinin bu ruh durumu, belirli durumlar karşısında istemsiz olarak nasıl bir tavır takınır ya da nasıl bir davranışta bulunur, işte bunu araştırırlar. Yapıtın başından sonuna kadar kişileri, bütün bu edim ve davranışları iç dünyalarının, düşüncelerinin, istemlerinin, duraksamalarının tam bir anlatımı olacak biçimde hareket ettirirler. Özetle, ruhsal dünya ortaya konacak yerde gizlenir; yapıtın adeta iskeleti olur, tıpkı görünmeyen kemiklerin insan vücudunun iskeletini oluşturduğu gibi.

Portremizi yapan ressam iskeletimizi gösterir mi hiç?

Bana öyle geliyor ki, bu biçimde yazılmış bir roman içtenlikten kazanır. Her şeyden önce de gerçeğe uyar; çünkü çevremizde dolaşan

insanlar hangi etkenlerin etkisi altında davrandıklarını bize anlatamazlar.

Sonuç olarak şunu da unutmamak gerekir: İnsanları gözlemleye gözlemleye herhangi bir durum karşısında nasıl davranacaklarını önceden kestirecek kadar doğalarını kavrasak, kesinlikle "filan yaratılıştaki filan adam filan durumda şöyle davranır" desek bile yine de bundan, kafasının bize tümüyle yabancı olan gizli yanlarını; içgüdülerinin bizimkilere hiç benzemeyen gizemli kıskırtmalarını, özetle organları, sinirleri, kanı, eti bizimkilerden tümüyle farklı olan bir yapının belirsiz duygularını birer birer gösterebileceğimiz anlamı çıkarılmamalıdır.

Yalnızca bilimi ve çalışmayı seven zayıf, yumuşak, tutkusuz bir adam, dehası ne olursa olsun; güçlü, taşkın, şehvetli, sert, her tür zevke, kötülüğe düşkün bir insanı, kendisinden bu kadar farklı yaratılıştaki bir adamı anlamak ve en derin duygularını, dürtülerini

göstermek için, edimlerini ne kadar iyi kavrarsa kavrasın, ne kadar iyi anlatırsa anlatsın, yine de böyle bir adamın ne ruhunu, ne de bedenini tam anlamıyla kendinde duyabilir.

Özetle, salt ruh çözümlemesiyle uğraşanlar, romanlarında çeşitli durumlara göre ileri sürdükleri kişiliklerle ancak kendilerini ortaya koymuş olurlar; çünkü bizimle dış dünya arasında biricik araç olan, bize anlayışlarını kabul ettiren, duyarlıklarımızı ortaya çıkaran, bizi saran şeylerden büsbütün farklı bir ruh yaratan organlarını değiştirmelerine olanak yoktur. Derin ve bilinmez benliklerine girdiğimizi ileri sürdüğümüz kişiliklere, bu dünya hakkında ancak duyularımız aracılığıyla kendi düşüncelerimizi aktarabiliriz. Öyleyse bir kralın, bir yazmanın, bir hırsızın ya da bir namuslu adamın, bir aşiftenin, bir rahibenin, bir genç kızın ya da haldeki satıcı bir kadının kişiliğinde hep kendimizi gösteririz; çünkü sorunu kendi kendimize şu biçimde ileri sürmek

zorundayız: "Bir kralın, bir yazmanın, bir hırsızın, bir aşiftenin, bir rahibenin, bir genç kızın, bir satıcı kadının yerinde olsaydım acaba ne yapardım, ne düşünürdüm, nasıl davranırdım?"

Biz yapıtlarımızdaki kahramanları; doğanın aşılamaz organ setleriyle çevrelediği benliğimizin, ancak yaşını, cinsiyetini, toplumsal durumunu ve diğer yaşam koşullarını değiştirerek ortaya çıkarabiliriz.

İşte ustalık, çeşitli gizleme araçlarıyla bu benliği okurlara belli etmemektir.

Gerçeğe tıpatıp uymaması bakımından belki salt ruhbilimsel çözümlenmeye karşı çıkılabilir; ama bu bize diğer yazınsal yöntemler kadar güzel sanat yapıtları veremez demek değildir.

İşte bugünkü simgecilerin sanatsal düşlem güçleri niçin saygıyla karşılanmasın? Bunların en dikkate değer yanları da sanatın benzersiz

güçlükte bir şey olduğunu anlamış ve yaymış olmalarıdır.

Gerçekten bugün bir insanın yazı yazmaya kalkışması için ya iyice deli, ya cüretkâr, ya adamakıllı kendini beğenmiş ya da aptal olması gerekir. Bu kadar farklı yaratılıştâ ustalardan, bunca dahiden sonra yapılmadık ve söylenmedik ne kalmıştır acaba? İçimizden kim daha önce az çok benzeri yazılmış bir sayfa ya da tümcesiyle övünebilir? Bütün vücudumuzun sözcüklerle yoğrulmuş bir hamurdan oluştuğu izlenimini bırakacak kadar Fransız yazınına gömülmüş olan bizler, okurken bize uysal gelmeyen, hiç olmazsa belirsiz bir biçimde içimizde yaşamayan bir tek satıra raslıyor muyuz hiç?

Bilinen araçlara dayanarak halkı yalnızca eğlendirmeyi düşünen bir kimse, bayağılığının erinci içinde, güvenle, bilisiz ve eşsiz halk için yazı yazar. Ancak geçmiş yüzyılların yazınıni yüklenmiş olanlar, bir türlü yetinemeyenler,

daha iyisini düşledikleri için hiçbir şeyden hoşlanmayanlar, hiçbir şeyde tazelik göremeyenler, yapıtlarını anlamsız ve sıradanmış gibi görenler, en büyük ustaların ancak bazı sayfalarında aydınlattığı görülen yazın sanatının, kavranılamaz gizemli bir şey olduğu yargısına varırlar.

Bir hamlede içimize doğan, okunan yirmi dize ya da yirmi tümce sanki esine kapılmış gibi bizi yüreğimize kadar sarsar; ama daha sonra gelen dizeler, daha sonra gelen satırlar hep bildiğimiz dizelere, hep bildiğimiz satırlara benzer.

Dahilerin hiç kuşkusuz bu tür acıları, sıkıntıları yoktur. Çünkü onlar içlerinde her türlü engeli yıkan bir yaratıcı güç taşırlar, kendi kendilerini denetlemezler. Oysa bizim gibiler, yalnızca bilinçli, inatçı birer işçi olanlar ancak sürekli uğraşmaları sayesinde karşılaşacakları cesaret kırıcı durumlarla mücadele edebilirler.

İki kişi, sade ve aydınlatici dersleriyle, bana bıkmadan yeni yeni girişimlerde bulunma

gücünü verdi. Bunlardan biri Louis Bouilhet, öteki de Gustave Flaubert'dir.

Yazmaya başlayıp da kendilerine gereğinden fazla güvensizlik gösteren bazı gençlere, birkaç satırla özetlenen bu öğütler belki yararlı olur diye burada onlardan ve kendimden söz ediyorum.

Flaubert'in dostluğunu kazanmadan aşağı yukarı iki yıl önce oldukça içten bir biçimde ahbaplık ettiğim Bouilhet, yanlışsız yazılmış yüz dize, hatta daha da azı, ikinci derecede bir adamın yetenek ve özgünlüğünü içerse bile, gene de bir sanatçıyı ünlü kılmaya yeter, diye diye sonunda şu düşünceyi kafama iyice yerleştirdi. Sürekli çalışan ve zanaatını adamakıllı bilen bir kimse, anlayışlı, güçlü ve iyi bir gününde mutlu bir raslantıyla ruhunun bütün eğilimleriyle kaynaşan bir konuyla karşılaştı mı, yaratabileceği o biricik yetkin kısa yapıtı doğurmaması için hiçbir neden kalmaz.

Artık anladım ki, en ünlü yazarlar bile genellikle bir tek yapıt vermiştir. Bu yapıtı vermek için de, her şeyden önce önümüze yığılan sonsuz sayıda gereç arasından, bütün yetelerimizle, bütün değerlerimizle, bütün sanatsal gücümüzle kaynaşabilecek olan konuyu bulup ortaya atmak yolunu bulmalıdır.

Daha sonra Flaubert de beni sevdi. Kendisini ara sıra görürdüm. Ona birkaç yazımı vermek cüretini gösterdim. Lütfedip okuduktan sonra dedi ki: "Yeteneğiniz var mı bilmem, getirdikleriniz anlayışlı bir adam olduğunuzu gösteriyor. Ama delikanlı -Buffon'un dediği gibi- yetenek büyük bir sabırdır, bunu hiçbir zaman unutmayın. Çalışın."

Çalıştım, hoşuna gittiğimi anladığım için de sık sık evine gittim. Çünkü bana gülerek öğrencim demeye başlamıştı.

Tam yedi yıl şiirler, öyküler, kısa öyküler, hatta bir de çok kötü bir dram yazdım. Bugün onlardan iz bile kalmadı. Hoca hepsini okuyor,

ertesini pazar yemek yerken de eleştirilerini yapıyordu. Böylece sabırla uzun uzun anlatılan derslerinden iki üç düşünce kafamda iyice yer etti. "Eğer insanda özgünlük varsa onu ortaya koymalı, yoksa onu edinmeye bakmalı" derdi.

-Yetenek büyük bir sabırdır. Bir şey anlatılmak istendi mi, şimdiye kadar hiç kimse tarafından görülmemiş ve söylenmemiş bir yan buluncaya kadar o şeyi dikkatle uzun uzadıya gözden geçirmek gerekir. Her şeyde keşfedilmemiş bir yan vardır. Gözlerimiz her şeyi bizden öncekilerin bizde bıraktığı anılarıyla görmeye alışmıştır. Oysa en ufak bir şeyde bile bilinmeyen bir yan vardır. İşte onu bulalım. Yanan bir ateşi ya da ovadaki bir ağacı betimlemek için, bu ateşin ya da ağacın önünde hiçbir ateşe ya da ağaca benzemeyecek bir yan buluncaya kadar duralım.

İşte insan ancak bu biçimde özgün olur.

Üstelik yeryüzünde iki kum zerresinin, iki sineğin, iki elin, iki burnun bile birbirlerine

benzemediği gerçeğini ortaya koyduktan sonra; beni, bir yaratığı ya da nesneyi iyice özelleştirecek, aynı ırktan ya da aynı türden olan yaratıklardan ya da nesnelerden ayırt ettirecek birkaç tümce bulmaya zorlardı.

Bana şöyle derdi: "Kapısının önünde oturan bir bakkalın, piposunu tütüren bir kapıcının ya da bir fayton durağının önünden geçerken; bu bakkalın, bu kapıcının davranışlarını, ustaca betimleme sayesinde manevi cephesiyle birlikte bütün maddi yanlarını o biçimde canlandır ki, onu hiçbir bakkalla, hiçbir kapıcıyla karıştırmayayım ve filan fayton atının neden önünde, arkasında duran diğer elli fayton atına benzemediğini bana bir tek sözcükle anlat."

Deyiş üzerine düşüncelerini başka bir yerde uzun uzadıya anlatmıştım. şimdi ileri sürdüğüm gözlem kuramıyla deyiş üzerine düşünceleri arasında sıkı bir ilişki vardır.

Söylenmek istenen şey ne olursa olsun, kesinlikle onu anlatacak bir tek sözcük,

canlandırarak bir tek eylem, nitelendirecek bir tek sıfat vardır. İşte insan, bu sözcüğü, bu eylemi, bu sıfatı buluncaya kadar uğraşmalı; hiçbir zaman yaklaşık olanla yetinmemeli, hiçbir hileye, hatta başarılı bile olsa, yine de güçlüğü yenmek için dil şaklabanlıklarına başvurmamalıdır.

Boileau'nun:

"Yerli yerine konan bir sözcük, gücü gösterir" dizesini uygulamakla en ince şeyleri göstermek ve anlatmak olasıdır.

Zihnin bütün inceliklerini saptamak için, bugün, sanatçı yazısı adı altında ileri sürülen acayip, karışık, kalabalık, Çince sözcüklere gerek yoktur. Yalnızca bir sözcüğün tuttuğu yere göre aldığı türlü anlamları titizce bir anlayışla ayırmak yeter. Anlaşılamayacak olanlarını atarak az sözcük, az eylem, az sıfat kullanalım, ama buna karşılık ustalıkla biçilmiş uyum dolu vezinli, türlü türlü yapıda çeşitli tümceler

kuralım. Sözcük koleksiyonculuğu yapacak yerde deyişimizi güzelleştirmeye çalışalım. Gerçekten tümceleri dilediğimiz biçimde işlemek, ona her şeyi, hatta söylemediğimizi bile söyletmek, kapalı anlatımlarla, henüz sözde karşılığı bulunmamış gizli imgelerle doldurmak; yeni yeni deyişler uydurmaktan ya da kimsenin bilmediği eski kitaplar arasından kullanmadığımız, anlamlarını bilmediğimiz ve bizim için ölü birer sözden başka bir şey olmayan bu sözcükleri bulmaktan kesinlikle çok daha güçtür.

Zaten Fransız dili, o kadar duru bir sudur ki, onu şimdiye kadar hiçbir uydurma yazar bulandıramadığı gibi, bundan sonra da, hiç kimse bulandıramaz. Her yüzyıl bu duru suya, yeniliklerini, eski iddialı deyiş biçimini, yapmacıklarını atmıştır; ama bu gereksiz girişimlerin, bu anlamsız uğraşların hepsi de kaynamış gitmiştir. Bu dilin yapısı açık, akılcı ve

güçlüdür. Zayıflığa, bulanmaya, bozulmaya olanak vermez.

Bugün soyut kavramlara dikkat etmeden betimlemeler yapanlar, tertemiz camlara dolu ya da yağmur yağdıranlar, meslektaşlarının sadeliklerine de taş atabilirler. Böylece bu taşlar belki birer bedeni olan meslektaşlarına çarpar ama bedeni olmayan sadeliğe hiçbir zaman dokunmaz.

Guy de MAUPASSANT

La Guilette, Etretat Ekim 1887

PIERRE VE JEAN

I

Denize saldığı oltayı ara sıra hafif dokunuşlarla yoklayan Roland Baba, bir çeyrekten beri, gözleri suda dikkat kesilmişti. Birdenbire "Tu... Tanrı cezasını versin" dedi.

Balık avına çağrılı olan Madam Rosémilly'nin yanında uyuklayan Madam Roland o sırada uyanıverdi ve kocasına dönerek:

- Ne o, ne oluyor Gérôme? diye seslendi.

Yaşlı adam öfkeyle:

- Artık balıklar oltaya vurmaz oldu. Öğleden beri bir şeycik tutamadım. Av dediğın erkeklerle olur. Kadınlar işe karıştı mı geç kaldın gitti.

Oğulları, Pierre ile Jean, olta iplerini işaret parmaklarına dolamış, biri sandalın sağına, biri

de soluna oturmuşlardı. Bu söz üzerine ikisi birden kıs kıs gülmeye başladılar. Jean:

- Baba, konuğumuza hiç de nazik davranmıyorsun, dedi.

Roland Baba utandı, özür diledi.

- Kusura bakmayın, Madam Rosémilly, ben işte böyleyim. Hanımları çağırırım, çünkü aralarında bulunmak hoşuma gider. Ama bir de altımda suyu gördüm mü, artık balıktan başka bir şey düşünemem.

Madam Roland iyiden iyiye uyanmıştı, deniz ve kayalıkların kapladığı ufka süzgülün süzgülün bakarak yavaşça:

Ama yine epeyce avlamışsın, dedi.

Kocası "hayır" der gibi başını sallarken, üç erkeğin yakaladığı balıkların bulunduğu sepete keyifli keyifli baktı. Balıklar; yapışkan pulların, kalkık kanatların, bitkin ve gevşek çabalamaların, öldürücü hava içindeki

gerinişlerin çıkardığı yumuşak hışırtılarla hâlâ hafif hafif titreşiyorlardı.

Roland Baba sepeti dizlerine aldı, eğdi, dibindekileri görmek için gümüş rengi balık dalgalarını sepetin kıyısına kadar silkti; hayvancıkların can çekişmeleri, çırpınmaları büsbütün arttı; dolu sepetten çevreye keskin bir balık kokusuyla taze bir deniz kokusu yayıldı.

Yaşlı balıkçı bu kokuyu sanki bir gül kokları gibi derin derin içine çekti ve:

- Vay canına! Ne tazeymiş be! dedi, sonra da:
- Doktor, sen kaç tane yakaladın?

Siyah favorileri tıpkı yargıçlar gibi kesilmiş, sakalı bıyığı tıraşlı, otuz yaşındaki büyük oğlu Pierre yanıt verdi:

- Çok bir şey değil, üç dört tane!

Bu sefer küçüğe döndü:

- Ya sen Jean?

Sarışın, uzun boylu, sık sakallı, kardeşinden çok daha küçük olan Jean gülümseyerek dedi ki:

- Aşağı yukarı ben de Pierre kadar... Üç dört tane...

İkisi de her kezinde Roland Baba'yı sevindiren aynı yalanı uyduruyorlardı.

Roland Baba, oltanın ipini küreklerden birinin iskarmozuna doladı, kollarını kavuşturarak:

- Bir daha öğlenden sonra balık tutmaya kalkışmayacağım... Saat onu geçti miydi nafile!

Çapkınlar bir türlü oltaya vurmuyorlar...

Güneşte serilip uykuya dalıyorlar...

Yaşlı adam, çevresini saran denize bir mal sahibi gözüyle hoşnut hoşnut baktı.

Roland Baba eskiden Paris'te kuyumcuydu; geliriyle alçakgönüllü bir yaşam sürecektir duruma gelir gelmez, denize, balığa olan çılgınca aşkı onu tezgâh başından ayırmıştı.

Böylece Havre'a çekildi, bir sandal aldı, denizci oldu çıktı. Oğulları, Pierre ve Jean, öğrenimlerini tamamlamak için Paris'te kalmışlardı; zaman zaman izinle gelir, babalarının eğlencesini paylaşırlardı.

Jean'ın beş yaş büyüğü olan Pierre, koleji bitirince birçok mesleğe heves etmiş, hemen hemen beş altısını denemiş, hepsinden çarçabuk usanmış, yeni emeller peşinde koşmuştu. En sonunda doktorluk hoşuna gitti, o kadar canla başla işe sarıldı ki; bakandan alınan sınıf atlama izniyle kısa bir öğrenimden sonra çabucak doktorluk hakkını kazandı.

Olmayacak düşlemler kurar, felsefi düşünceler yürütürdü; heyecanlı, akıllı, gelgeç inatçıydı.

Jean, ağabeyine hiç benzemezdi. Jean ne kadar sarışınsa büyüğü o kadar esmer, o ne kadar sakinse öteki o kadar coşkun, küçük ne kadar yumuşaksa, büyük o kadar kinciydi. Hukuk öğrenimini rahatça yapmış, Pierre doktor çıkarken, o da lisans diplomasını almıştı.

İkisi de Şimdi ailelerinin yanında biraz dinleniyorlar, işlerine gelirse "Havre"da yerleŐmeyi dŐŐunuyorlardı.

Ama aralarında bir kıskançlık vardı; kız ya da erkek kardeŐler arasında olgunluk çağına kadar göze görünmeden artan, birbirinin evlenmesi ya da mutluluğuyla birdenbire patlak veren sinsi bir kıskançlık onları birbirlerine karşı tetikte tutuyordu; birbirlerine zararsız, kardeŐçe bir dŐŐmanlık besliyorlardı. SeviŐmiyor değillerdi ama birbirlerini gözetlemekten de geri kalmıyorlardı. Jean doğduğu zaman Pierre beş yaşındaydı; anneyle babanın kolları arasında beliren, sevilen, okŐanan bu küçücük yavruya, o güne kadar ŐımartılmıŐ öteki yavru kinle bakmıŐtı.

Jean, çocukluğundan bu yana yumuŐaklık, iyilik, uysallık örneğiydi; Pierre onun bu yumuŐaklıđını gevŐeklik, iyiliğini budalalık, hoş görürlüğünü de körlük sayıyordu. Bu tombul çocuğun habire övüldüğünü iŐitmek, onu

gitgide sinirlendiriyordu. Kendi halinde insanlar olan anne ve baba, oğulları için onurlu, orta halli birer konum düşlüyorlardı. Pierre'in kararsızlıklarını, coşkunluklarını, olmayacak girginliklerini, yüksek düşüncelere, gösterişli mesleklere karşı olan başarısız atılımlarını hoş görmüyorlardı.

Delikanlı, adam olalıdan bu yana artık ona:

"Jean'a baksana, sen de onun gibi ol"

demiyorlardı ama "Jean şunu yaptı, Jean bunu yaptı" gibi sözleri işittikçe bu sözcüklerin altındaki gizli anlamı, göndermeyi sezmiyor değildi.

Sevecen, tahsildar ruhlu, derli toplu, idareli, oldukça duyarlı bir kentsoylu olan anneleri, her gün, durmadan bu yetişkin çocuklar arasındaki boy ölçüşmeleri, birlikte yaşamamanın doğurduğu ufak tefek geçimsizlikleri yatıştırmaya çalışıyordu. Zaten bu sırada ufak bir olay rahatını kaçırmıştı, sorun çıkacak diye korkuyordu. Çünkü kışın oğulları

öğrenimdeyken Mme. Roland, komşuları Mme. Rosémilly adında bir dulla tanışmıştı. Kadıncağızın kocası kaptanmış, iki yıl önce uzun bir deniz yolculuğunda ölmüş; yirmi üç yaşındaki bu taptaze dul, yaşamı sezişleriyle anlayan kafalı bir kadındı. Her tür olayı, sanki görmüş, geçirmiş, anlamış, tartmış gibi, sağlam ve iyi niyetli bir kafayla yargılıyordu. Akşamları kendisine çay ikram eden sevimli komşularında bir parça kaneviçe işlemeyi, çene çalmayı âdet edinmişti.

Denizcilik işlerinde gösteriş yapma hevesine kapılan ve bu hevesi de gündün güne artan Roland Baba, bu yeni dosta, ölen kaptan hakkında birçok şey soruyor, o da, sakın sakın, yaşamı seven, ölümü sayan, akılcı, Tanrı'ya sığınan bir kadın gibi, kocasından, yolculuklarından, eski serüvenlerinden söz ediyordu.

İki kardeş, döndükleri zaman, güzel dulu evlerine yerleşmiş bulunca, hemen ona kur

yapmaya başladılar, amaçları kadına hoş görünmekten ziyade birbirleriyle yarış etmekte. Sakıntılı davranan, işini bilen anneleri, oğullarından birinin bu işi başaracağını umuyordu; çünkü kadın zengindi; ama açıkta kalacak olanın da üzülmesine gönlü razı değildi. Madam Rosémilly mavi gözlü, sarışın bir kadındı. En ufak bir rüzgârla havalanan, başını bir taç gibi çerçeveleyen incecik saçlarıyla yılmaz, cüretli, kurnaz görüntüsü ağırbaşlılığına hiç de yakışmıyordu.

Daha şimdiden Jean'ı beğenir gibiydi. Onu kendine yakın duyumsuyordu; çünkü yaratılışları birbirine uygundu; zaten beğenmesi sesindeki, bakışındaki sezilmeyecek derecedeki ince farktan, bir de ara sıra ona akıl danışmasından anlaşılıyordu. Kafaca Jean'la uyuşacağını ama Pierre'le anlaşamayacağını kestiriyordu. Doktorun siyaset, felsefe, sanat hakkındaki düşüncelerinden söz ederken de ikide bir: "Kuruntularınız!" diyordu. O zaman

Pierre onu kadınların -bu zavallı yaratıkların- davasına bakan bir yargıç soğukluğuyla süzerdi.

Roland Baba, oğulları dönmeden önce bir kezcik bile olsun Mme. Rosémilly'i balık avına çağırmış değildi; zaten karısını da getirmezdi. Çünkü sandala gün doğmadan önce binmeyi sever, yanına da denizin yükselip alçalma saatlerinde raslayıp ahbap olduğu Kaptan Beausire ile Jean Bart lakaplı yaşlı gemici Papagris'i alırdı. Beausire vaktiyle uzun seferlere çıkmış emekli bir kaptandı; Papagris de kayığa bekçilik eden yaşlı bir adamdı.

Bir hafta önce Mme. Rosémilly onlarda yemekteydi. Bir ara: "Balık avı eğlenceli olsa gerek" demişti. Zayıf yanından yakalanan yaşlı kuyumcu, avı ona, tıpkı inanç aşılaman papazlar gibi aşılama hevesine kapılarak:

- Bizimle gelmez misiniz? dedi.
- Gelmez olur muyum?
- Bu salıya olmaz mı?

- Hay hay.

- Sabahın beşinde yola çıkmayı göze alabilir misiniz?

Mme. Rosémilly şaşırarak:

- Amma da yaptınız! diye haykırdı.

Roland umutsuzluğa düştü, soğudu, birdenbire kadının hevesinden şüphelendi. Ama yine de dayanamadı sordu:

- Peki, kaçta çıkabilirsiniz?

- Kaçta mı? Dokuzda...

- Daha önce olmaz mı?

- Yok canım, bu bile erken...

Yaşlı adam duraksama içindeydi. Hiçbir şeyin tutulamayacağını kestirmişti. Çünkü güneş bir kez çevreyi ısıttı mı, bitti... Artık balık oltaya vurmaz. O sırada gezintiyi düzenlemeye can atan iki kardeş hemencecik işi bir düzene koyuvermişlerdi.

Böylece salı günü "Perle", "Hève" burnunun beyaz kayalıkları dibinde demir atmıştı. Öğleye kadar balık tuttuktan sonra biraz güneşte kestirmişler, sonra da yine hiçbir şey yakalayamadan avı sürdürmüşlerdi. Roland Baba neden sonra Mme. Rosémilly'nin avdan çok deniz gezintisinden hoşlandığını anlamıştı. Oltaların da kımıldamadığını görünce sabrı tükenmiş, kendini tutamayarak "Tu... Tanrı cezasını versin" deyivermişti. Bu söz yalnızca yakalanmayan balıklar için değil, kayıtsızca duran bu kadın içindi de.

Şimdi yakaladığı balığa, balığına, bir hasis sevinciyle bakıyor, üzerine titriyordu. Gözlerini gökyüzüne çevirince, güneşin alçaldığını gördü.

- Çocuklar geri dönsek ne dersiniz?

İkisi de oltalarını çektiler, sardılar, temizlenmiş olta iğnelerini mantarlara taktılar, beklediler.

Roland Baba ayakta, bir kaptan tavrıyla ufku gözden geçiriyordu.

- Delikanlılar, dedi, rüzgâr kesildi, yapışın bakalım küreklere...

Kuzeyi göstererek ekledi:

- Bak, bak, Southampton gemisi...

Mavi bir kumaş gibi dümdüz serilen koca deniz, altın, alev rengindeki yansımalarla pırıl pırıldı. Pembe gökyüzünde, gösterdiği bir noktada, siyahımsı bir bulut yükseliyor, altında da uzaktan küçücük görünen Southampton gemisi fark ediliyordu.

Güneyde de birçok duman kümesi görünüyor, bunlar, uzaktan bir boynuz gibi dikilen feneriyle beyaz bir çizgi halinde, güçlkle görünen Havre mendireğine doğru ilerliyorlardı.

Roland sordu:

- "Normandie" bugün gelecekti, değil mi?

Jean:

- Evet baba.

- Dürbünümü ver, uzaktan görünen o olacak.

Bakır mahfazayı açtı, dürbünü gözüne yerleştirdi, ayarladı, gemiyi görünce birdenbire sevinerek:

- O, ta kendisi; bacalarından tanıdım: Mme.

Rosémilly dürbünü aldı, uzaktaki transatlantiğe doğru baktı. Ama bir türlü ayarlayamıyor, hiçbir şey göremiyor, yalnızca bir mavilik, renkli bir daire, yusuvarlak bir gökkuşağı, tuhaf tuhaf şeyler, başını döndüren bir sürü karaltılar görüyordu, dürbünü geri verdi:

- Zaten bu aracı kullanmayı hiçbir zaman beceremedim. Bu durumum, saatlerce pencereden gemilerin gelip geçişini seyreden kocamı da pek kızdırırdı.

Roland sitemle:

- Bu kusur, Madam, sizin gözlerinizde olsa gerek; dürbünüm olağanüstüdür.

Sonra dürbünü karısına uzattı:

- Bakmak ister misin?

- Hayır, teŖekkr ederim, beceremiyeceğimi bilirim.

Kırk sekizlik bir kadın olduğu halde yaŖını hiç göstermeyen Mme. Roland, gezintiden, sona eren bugünden herkesten fazla hoŖlanmış görünüyordu.

Kestane rengindeki saçları daha yeni ağarmaya baŖlamıŖtı. Dingin, akılcı bir tavrı, göze hoŖ görünen iyi, mutlu bir grnŖ vardı. Oğlu Pierre'in her zaman dediği gibi, o paranın değerini iyi bilirdi; ancak bu asla dŖlemlerin zevkini tatmaya engel olmazdı. Okumaya, romanlara, Ŗiirlere bayılır, bunları sanat değerleri için değil de, okurken tatlı, hüzünlü dŖlemler uyandırdığı için severdi. Çoğu kez kötü, sıradan bir dize, kendi deyiŖiyle ince tellerini hoplatır, ona adeta gizem dolu bir istek yaŖatırdı. Hesap defteri kadar düzgün ruhunu

hafifçe bulandıran bu küçük heyecanlardan pek hoşlanırdı. "Havre"a geldikten sonra incecik ve kıvrak olan endamını, hantallaştıran bir şişmanlık sarmıştı.

Bu deniz gezintisine bayılmıştı. Kocasını, ona karşı sert davranırdı; ama içinde öfke, kin, kötülük yoktu. Bu durumu, alışverişte sövmekte sakınca görmeyen zorba dükkân sahiplerine benzerdi. Yabancıların yanında kendini tutar, ama evde ağzını açar gözünü yumardı, bir zebella kesilirdi. Gürültüden, olaydan, boş lakırdılardan çekinen karısı hep ona boyun eğdi, ondan hiçbir şey isteyemezdi. Hatta bu yüzden epey zamandan bu yana Roland'dan bir deniz gezintisi istemeye bile cesaret edememişti. İşte o şimdi bu fırsatı sevinçle karşılamış, kırk yılda bir ele geçen bu yepyeni zevkin tadını çıkarıyordu. Yola çıkmalarından bu yana bütün varlığını, düşüncelerini, bedenini su üzerindeki bu tatlı süzülüşe kaptırmış, hiçbir şey düşünmüyor, ne anıların ne de umutların

peşinde. Gönlü de tıpkı vücudu gibi sanki onu sallayan, uyuşturan, yumuşak, akıcı, hoş bir şey üzerinde yüzüp gidiyordu.

Baba "haydi kürek başına" diye dönüş buyruğunu verince, delikanlılar ceketlerini çıkarıp gömleklerinin kollarını sıvadılar, Mme. Roland da gülümseyerek onları seyrediyordu.

Kadınlara daha yakın oturan Pierre sağ, Jean da sol küreği aldı. Reisin "ileri" buyruğunu beklediler. Babaları manevraların düzgün yapılmasını isterdi.

İkisi de, aynı çabayla, kürekleri suya daldırdılar, olanca güçleriyle asılarak arkaya doğruyu yaslandılar, güçlerini göstermek için bir savaştır başladı. Gelirken yelken açıp ağır ağır gelmişlerdi, ama şimdi rüzgâr kesilmişti. İki kardeşin erkeklik gururları birdenbire kabarmış, boy ölçüşme hevesine düşmüşlerdi.

Balık avına babalarıyla yalnız başına çıktıkları zaman, tek başlarına kürek çekerler, dümeni

kimse yönetmezdi; çünkü Roland Baba bir yandan oltaları hazırlar, bir yandan da tek bir sözcük ya da hareketle örneğin: "Jean yavaş!" -"sen Pierre güçlü!" ya da "haydi bir numara!" "haydi iki numara" ya da "biraz kolları yağla" diyerek sandalın gidişini kollar, işi yönetirdi. Böylece, dalga geçen küreğe daha çok asılır, kapıp koyuveren de biraz frenler, sandal da doğrulurdu.

Bugün ikisi de güçlerini göstereceklerdi. Pierre'in kolları kıllı, zayıfça ama sinirliydi; Jean'inkilerse derisi altında yuvarlanan kas yumrularıyla dolu, yağlı beyaz ve pembeceydi. Kendini gösterme fırsatı önce Pierre'e düştü. Dişlerini sımsıkı kilitlemiş, kaşlar çatık, bacaklar gergin, küreklere yapışmış, her devinimiyle onları boydan boya kıvırıyor, "Perle"i kıyıya doğru yaklaşıtıyordu.

Roland Baba arka sırayı boydan boya kadınlara bırakmak için öne oturmuş "bir numara, yavaş! iki numara, güçlü!" diye komut vermek için

soluk tüketiyordu. Bir numara öfkeleniyor, gücünü artırıyor. İki numara ise bu düzensiz kürek çekişi karşılamıyordu.

Sonunda reis "dur!" diye buyruk verdi. Küreklerin ikisi birden kalktı. Jean, babasının buyruğu üzerine birkaç dakika tek başına çekti. Fırsat şimdi onun eline geçmişti. Canlanıyor, kızışıyordu. Öte yanda Pierre bütün gücünü tüketmiş; soluğu kesilmiş, bitkin, yorgun bir duruma gelmişti. Büyüğe biraz soluk aldirmek ve dönen sandalı doğrultmak için Roland Baba dört kez üst üste "dur!" buyruğunu verdi. Alnı ter içinde kalan, yüzü sapsarı kesilen doktor, öfkeyle karışık bir utanmayla:

- Nem var bilmiyorum. Kalbim çarpıyor. İlk sıkı gittiğim için midir, nedir, kollarım kesildi.

Jean sordu:

- İstersen kürekleri tek başıma çekeyim?
- Yok, teşekkür ederim, geçer.

Annenin canı sıkılmıştı:

- Peki Pierre, kendini bu duruma sokacak ne var, çocuk değilsin ya, diyordu.

Pierre omuz silkip yeniden küreklere yapıştı.

Mme. Rosémilly bunları görmezlikten, anlamazlıktan, işitmezlikten geliyordu. Küçük sarışın başı sandal sarsıldıkça arkaya doğru sevimli sert bir devinim yapıyor, şakaklarındaki incecik teller havalanıyordu.

Roland Baba: "Bakın, işte Prince-Albert bize yetişti" diye bağırdı. Hepsi baktı. Yanak gibi tostoparlak iki tane sarı davlumbazıyla upuzun, alçacık Southampton gemisi bacalarını arkaya yatırmış, bütün hızıyla geliyordu. Güverte, şemsiye açmış yolcularla doluydu. Gürültüyle hızlı hızlı dönen çarkları, suları çalkalıyor, çevreye köpükler saçıyordu; bu görünüşüyle sanki gecikmiş, telaşlı telaşlı giden bir postacıya benziyordu; iki yana incecik şeffaf dalgacıklar

serpen burnu, suları dümdüz yarıp gidiyordu.

Gemi "Perle"e yaklaştığı zaman Roland Baba şapkasıyla onu selamladı, kadınlar da mendil salladı: Yolculardan beş altısı şemsiyelerini hızlı hızlı sallayarak onlara yanıt verdi. Gemi pırıl pırıl yanan durgun denizde arkasında sakin dalgalar bırakarak uzaklaştı.

Başlarına sanki dumandan birer külah giymiş daha bir sürü gemi ufkun her köşesinden beliriyor, onları bir ağız gibi birbiri arkasından yutan küçük mendireğe doğru koşuyorlardı. Görülmeyecek kadar ufak römorkörlerle çekilen balıkçı kayıkları, incecik direkli yelkenliler gökyüzünde süzülerek kimi çabuk, kimi ağır, hepsi bu obur deve doğru ilerliyorlardı; o da zaman zaman doymuş görünerek posta vapurlarından, çift direkli yelkenlilerden, deniz kırlangıçları denilen hafif gemilerden, karışık kereste yüklü üç direkli gemilerden oluşan bir filoyu denizin ortasına salıveriyordu. Hızlı hızlı

işleyen buhar gemileri okyanusun dümdüz
böğründe sağa sola koşarken, bir yandan da
muşların yedekte çekip şimdi başıboş
bıraktıkları yelkenliler kımıltısız duruyorlardı;
hepsi de, güvence çanaklığından prova
babafingosuna kadar, batan güneşin altında
kızıl renkler alan açık ya da koyu yelkenlere
bürünmüşlerdi.

Mme. Roland gözlerini hafifçe kapatarak:

- Tanrım, şu denizin güzelliğine bakın, diye
mırıldandı.

Mme. Rosémilly hiç de kederli görünmeyen
uzun bir iç çekişle yanıt verdi:

- Evet ama bazen de çok kötülüğü dokunur.

Roland:

- Bakın, bakın, işte Normandie ağızda
görünüyor, ne kocaman şey, değil mi?

Sonra karşı kıyı, Seine ırmağı ağzının öteki kıyısı hakkında açıklamada bulundu, bu kavşak 20 kilometredir, diyordu.

Villerville, Trouville, Houlgate, Caen nehri, Luc, Arromanches ve Cherbourg'a kadar seferleri tehlikeli kılan Calvados kayalıklarını gösterdi. Denizin her yükseliş ve alçalışında yer değiştiren, hatta günü güne geçit gözden geçirilmezse Quillebouf gemicilerini bile yanıltan Seine'in kum setlerinden söz etti. Havre'ın yüksek Normandiya'yı alçak Normandiya'dan nasıl ayırdığına işaret etti. Alçak Normandiya'da düz olan kıyı otlaklar, çayırlar, kırlar halinde denize kadar uzanıyordu. Yüksek Normandiya kıyısıysa, aksine dikti; girintili çıkıntılı, diş diş, görkemli, kocaman yalçın bir kayalık halinde Dunkerque'e kadar beyaz geniş bir duvar oluşturuyordu, her bir kıvrımında da Étretat, Fécamp, Saint-Valery, Le Tréport, Dieppe gibi ya bir köy ya da bir liman bulunuyordu.

Kadınlar onu dinlemiyordu, rahatlıktan uyuşmuş bir durumdaydılar; gemilerle dolu okyanusun görünümünü karşısında kendilerinden geçmişlerdi; bu gemiler adeta inleri çevresinde koşuşan hayvanlara benziyordu. İkisi de güneşin dinginlik veren o görkemli batışı karşısında bu geniş su ve hava ufku altında biraz ezilmiş olarak susuyordu. Roland durup dinlenmeden konuşuyordu; hiçbir şeye aldırmayan türdendi. Kadınlar daha sinirli olmalı ki, bazen gereksiz bir gürültü onları kaba bir davranış kadar sinirlendirir, ama niçin sinirlendiklerini kendileri de bilmezler.

Pierre ile Jean artık yatışmışlardı, kürekleri yavaş yavaş çekiyorlardı; kocaman gemilerin yanında ufacık kalan "Perle" limana doğru ilerliyordu.

İskeleyle yanaştıkları zaman onları bekleyen gemici Papagris kadınları ellerinden tutup indirdi; kente daldılar. Her gün kıyının yükselip

alçalma saatlerinde mendireğe gezmeye giden sessiz bir kalabalık şimdi evlerine dönüyordu.

Mme. Roland'la Mme. Rosémilly önden yürüyor, üç erkek de arkalarından geliyordu. Kadınlar Paris Sokağı'nı çıkarken bir şapka ya da mücevhere bakmak için ikide bir ya bir moda mağazası ya da bir mücevherci dükkânının önünde durup görüşlerini söyleyerek yollarını yürümeyi sürdürüyorlardı.

Borsa Alanı'na geldikleri zaman, Roland her günkü gibi gene gemilerle dolu ticaret havuzunu seyre daldı. Daha birçoğlarıyla birleşerek uzayıp giden bu havuzun içinde kocaman tekneler karın karına vermiş, sıra sıra dizili duruyorlardı. Rihtım boyunca birkaç kilometrelik bir alan üzerine dizilmiş bu sayısız direk, sayısız seren, ok ve ipleriyle kentin ortasındaki bu boşluğu, kurumuş bir ormana çevirmişti. Bu yapraksız ormanın üzerinde martılar suya atılan süprüntülerin üzerine bir taş gibi diklemesine düşüp saldırmak için fır fır

dönüyorlardı; bir kontra babafingonun tepesine makara bağlayan küçük bir gemici sanki orada bir yuva araştırıyordu. Mme. Roland, Mme. Rosémilly'ye:

- Akşam yemeğini de şöyle Tanrı ne veriyse yesek? Geceyi de birlikte geçirmiş oluruz, ne dersiniz? diye sordu.

- Hay hay, sevinirim! Zaten sizi yabancı saymıyorum, bu akşam eve tek başıma dönmek hoş olmayacak.

Bu sözleri işiten ve genç kadının kayıtsızlığına sinirlenen Pierre, yavaşça: "Tamam, dul karı şimdi de postu seriyor" dedi; birkaç günden beri ona "dul" adını takmıştı. Bu sözcük anlamsızdı ama kötü ve iğneleyici dalgalanışıyla Jean'ı sinirlendirmeye yetiyordu. Eve ayak basıncaya kadar üç erkeğin de ağızlarından tek sözcük çıkmadı, oturdukları yer "Belle Normande" Sokağında iki katlı, dar ve uzun bir evdi. Az bir parayla tutulmuş on dokuz yaşlarında köylü bir kızcağz olan hizmetçileri

"Joséphine" gelip kapıyı açtı. Köylülere özgü, son derece yabani, şaşkın bir görünüşü vardı; kapıyı arkalarından kapatıp efendilerinin peşi sıra çıktıktan sonra:

- Sizleri bir bey üç kez aradı, dedi.

Ona sövmeden, hırlamadan söz söyleyemeyen Roland Baba, bağırarak:

- Tanrının belası, kimmiş bu gelen?

Kız, efendisinin bu bağırp çağırımlarına alıştı.

- Noterin yanından gelen bir bey, dedi.

- Hangi noterin?

- Mösyö Lecanu'nün yanından.

-Peki, bu bay ne dedi?

- Mösyö Lecanu'nün, yemekten sonra bizzat geleceğini söyledi.

Mösyö Lecanu noterdi, Roland Baba'nın az buçuk dostuydu; işlerine bakardı. Yemekten sonra yeniden geleceğine göre, herhalde iş önemli ve ivediydi. Bu haberi Roland ailesi

şaşkınlıkla karşıladı. Orta halli ailelerde noterin işe karışması, sözleşme, miras, dava gibi akla bir sürü korkulacak ya da sevindirecek düşünceler getirir. Dördü de birbirine baktı, birkaç dakika susulduktan sonra Roland Baba:

- Nedir acaba? dedi.

Mme. Rosémilly gülümsemeye başladı.

- Mirasa kondunuz. Hiç kuşku yok. Ayağım uğurludur.

Miras bırakabilecek hiçbir ölüm beklemiyorlardı, Mme. Roland'ın akrabalık işlerinde olağanüstü bir belleği vardı; hemen kocasının ve kendisinin akrabalarını araştırmaya, dedelere kadar uzanan akrabalık kollarını incelemeye başladı. Şapkasını bile çıkarmadan sordu:

- Söylesene Baba (kocasına evde baba, bazen de yabancılar yanında Mösyö Roland derdi.), söylesene canım, "Joseph Lebru"nun ikinci karısı kimdi, anımsıyor musun?

- Ha evet, küçük bir "Duménil"di; bir kâğıtçının kızı.

- Ondan çocuğu oldu mu?

- Sanırım oldu, en aşağı dört beş çocuk.

- Öyleyse o yandan bir şey yok.

Bu araştırmayla daha şimdiden heyecanlanıyor, az da olsa havadan gelen bu gönenç umuduna daha şimdiden bel bağlıyordu. Pierre annesini çok severdi, onun düş kurmaya ne kadar düşkün olduğunu, eğer haber asılsız çıkarsa ne kadar üzülüp sıkılacağını çok iyi bildiği için sözünü kesti.

- Boş yere kafanı yorma anne. Artık Amerika'da amca falan kalmadı. Bence bu Jean için bir evlenme işi olsa gerek.

Buna herkes şaştı. Jean, Mme. Rosémilly'nin yanında böyle bir şeyden söz ettiği için kardeşine biraz kırıldı.

- Niçin kendini değil de, beni ileri sürüyorsun?
Senin için böyle bir şey düşünmek akla daha yakın, değil mi? Sen büyüğümsün, bu iş benden önce sana düşer; sonra ben evlenmek istemiyorum ki...

Pierre güldü.

- Öyleyse âşiksın!

Bu söz Jean'ın hoşuna gitmedi.

- Daha evlenmek istemiyorum demekle insan âşık mı olurmuş?

- Hah, işte, "daha" sözü her şeyi açığa vuruyor, demek bekliyorsun?

- Madem böyle istiyorsun, pekâlâ, beklediğimi varsay.

Deminden beri dinleyip düşünen Roland Baba birden, akla en uygun gelen yanıtı buldu.

- Deminden beri boşuna kafa patlatıp duruyoruz.

Mösyö Lecanu dostumuzdur: Pierre'in bir muayenehane, Jean'ın da bir yazıhane aradığını biliyor; ikinizden birine yer buldu...

Bu buluş o kadar yalın ve olağandı ki herkesin aklı yattı.

Hizmetçi:

- Yemeğe buyrun, dedi.

Hepsi sofradan önce ellerini yıkamak için odalarına çıktı, on dakika sonra alt kattaki küçük yemek odasında yemek yiyorlardı. Önce hiç konuşmadılar, biraz sonra Roland, noterin bu ziyaretine yine şaştı:

- Niye bir şey yazmadı canım? Ne diye yazmanını üç kez gönderdi? Niye kendi bizzat geliyor?

Pierre bunu doğal buluyordu:

- Hemen bir yanıt gerekti herhalde; belki de bize söyleyeceği birtakım gizli sözleşme koşulları var, olur a, yazıyla bildirmek istemez.

Dördü de dalgın duruyordu; bu yabancı kadını bu akşam çağırmanın sırası mıydı ya; çekişmelere, verilecek kararlara engel olacaktı, canları sıkıldı.

Noterin geldiği haber verildiği sırada, salona henüz çıkmışlardı. Roland yerinden fırlayarak:

- İyi akşamlar sevgili üstat!

Mösyö Lecanu'ye "üstat" diyordu. Çünkü noter adlarının başına "üstat" sözü eklenirdi.

Mme. Rosémilly ayağa kalktı:

- Ben gidiyorum, çok yorgunum, dedi.

Kalması için yalancılıktan yalvardılar, razı olmadı. Erkekler onu geçirmede, yalnız başına çıkıp gitti.

Mme. Roland, yeni konuğun çevresinde pervane gibi dönüyordu:

- Bir fincan kahve emreder misiniz beyfendi?

- Hayır, teşekkür ederim, şimdi yemekten kalktım.

- Bir çay da içmez misiniz?

- Hayır demeyeceğim, yalnız biraz sonra, önce işimizi bitirelim.

Bu konuşmalardan sonraki sessizlik içinde asma saatin uyumlu sesleriyle, aşağı katta kapıdan dinlemeyi bile akıl etmeyecek kadar budala olan hizmetçi kızın yıkadığı kap kacağın gürültüsünden başka bir şey işitilmiyordu.

Noter:

- Siz hiç Paris'te Bay Maréchal, "Léon Maréchal" adında bir kişiyle tanışmış mıydınız?

Karı koca aynı şaşma çılgınlığını kopardı:

- Elbette!

- Dostlarınızdan mıydı?

Roland:

- Hem de en iyilerinden! Ama o koyu bir Parislidir. Bulvardan pek ayrılmaz, maliyede büro şefidir. Başkentten ayrıldığımdan bu yana da onu göremedim; Sonra mektuplaşmayı da

kestik, bilirsiniz ya insan gözden irak olunca gönülden de irak oluyor.

Noter ciddiyetle:

- Bay "Maréchal" ölmüştür..., dedi.

Karı koca ani bir üzülme belirtisi gösterdiler, bu gibi haberler karşısında ister içten gelsin ister yapmacık olsun, hep böyle davranılır.

Mösyö Lecanu sözünü sürdürerek:

- Paris'teki meslektaşım vasiyetnamenin başlıca hükümlerini bildiriyor. Bu hükümlere göre, Bay Maréchal bütün malını oğlunuz Jean'a, Bay Jean Roland'a bırakmış.

Buna o kadar şaşılar ki, yanıt verecek bir tek sözcük bulamadılar. Kendini ilk önce toparlayan Mme. Roland oldu:

- Tanrım, zavallı Léon... zavallı dostumuz Léon öldü ha!

Kadınların içten gelen ve yanaklardan akan o sessiz gözyaşlarıyla, acı damlalarıyla gözleri yaşardı.

Fakat Roland, ölüm haberinden çok miras sorununu düşünüyordu. Sözleşmenin koşullarını, servetin miktarını da hemencecik sormaya cesaret edemiyordu. Asıl konuya geçmek için de:

- Zavallı Maréchal neden öldü acaba?

Mösyö Lecanu'nün de bundan haberi yoktu.

- Bildiğim bir şey varsa, o da doğrudan doğruya hiçbir varisi bulunmayan merhumun bütün servetini, yüzde üç faizli ve yirmi bin frank gelirli hisse senetlerini, elinde doğup büyüyen ve bağışlamaya layık bulduğu küçük oğlunuza bırakmış olduğudur. Miras Mösyö Jean tarafından kabul edilmediği takdirde kimsesiz çocuklara verilecektir.

Roland Baba artık sevincini saklayamadı:

- Vallahi, iŖte candan dostluk diye buna derler. Çocuklarım olmasaydı, ben de bu mert dostu kuşkusuz unutmazdım.

Noter gülümsüyordu:

- Haberi bizzat gelip verdiğim için hoşnutum, iyi haber getirmek hep zevklidir.

Bu iyi dediği haberin, bir dostun, Roland Baba'nın en iyi dostlarından birinin ölüm haberi olduğunu hiç düşünmemiştir. Biraz önce inançla söylenen bu yakınlığı Roland da birdenbire unutup vermişti.

Yalnızca Mme. Roland'la oğulları üzgün bir yüz takınıyorlardı; kadıncağız durmadan mendiliyle gözlerini silerek için için ağlıyor, sonra da derin iç çekişlerini sanki bastırmak için mendiliyle ağzını tıkiyordu.

Doktor:

- Çok yumuşak yürekli, mert bir adamdı; kardeşimle beni sık sık yemeğe çağırırdı.

Jean, pırıl pırıl yanan gözlerini açmış, laubali bir tavırla güzel sarışın sakalını sağ avucunun içinde sanki uzatarak inceltecekmiş gibi son kılına kadar sıvazlıyordu; tam iki kez uygun bir tümce söylemek için dudaklarını kıpırdattı, uzun zaman araştırdıktan sonra ancak şunu bulabildi:

- Gerçekten beni pek severdi, her gidişimde öperdi.

Babanın akli fikri daha şimdiden öz malları sayılan mirasta, kapının ağzına gelmiş, biraz sonra, yarın, bir sözcükle içeri girecek paradaydı; sordu:

- Hiçbir güçlük çıkmayacak mı acaba? Dava, itiraz filan?

Mösyö Lecanu sakin görünüyordu:

- Hayır, Paris'teki meslektaşım bana durumu çok açık olarak bildiriyor; bize yalnızca... Mösyö Jean'ın "kabul ediyorum" demesi gerekiyor.

- İyi öyleyse... yalnız servet iyice belli mi?

- Belli.
- Bütün işlemler tamam mı?
- Tamam.

Eski kuyumcu, bu işi öğrenmekte acele ettiğini sezdi, içten gelen ama geçici hafif bir utanma duydu:

- Anlıyorsunuz ya, bütün bunları hemen soruşumdaki amaç oğlumu önceden görünmeyen dertlerden kurtarmaktır; olur a, bazen borç, kötü bir durum, ne bileyim ben! İnsan içinden çıkılmaz çetrefil bir işe saplanır; kısaca, ben her şeyden önce küçüğünü düşünüyorum. Mirasa ben konacak değilim ki! Jean, ağabeyinden çok daha uzun boyluydu ama evde onu gene de hep "küçük" diye çağırırlardı.

Mme. Roland birdenbire düştten uyanır gibi oldu; eskiden işittiği, unutulmuş, şimdi pek emin olamadığı uzak bir şeyi anımsar gibi oldu. Kekeleyerek:

- Ne diyordunuz? Küçüğüme bizim zavallı

"Maréchal" miras mı bıraktı diyordunuz?

- Evet, Madam.

Sakin bir biçimde sözünü tamamladı:

- Çok hoşuma gitti doğrusu, bu davranışı bizi ne kadar sevdiğini gösteriyor.

Roland ayağa kalkmıştı:

- Sevgili üstadım, kabul kâğıdını oğlum hemen imzalasın mı?

- Hayır hayır, yarın, Mösyö Roland: isterseniz yarın saat ikide büromda buluşuruz.

- Olur olur, pekâlâ.

Az önce göz yaşları döken Madam Roland şimdi gülümsüyordu. Ayağa kalktı, notere yaklaştı, elini kanepesinin arkasına dayadı, gözlerinde minnettar bir annenin sevecen bakışları vardı, sordu:

- Çayınızı artık içmez misiniz? Mösyö Lecanu:

- Şimdi sevinerek içerim, Madam.

Çağrılan hizmetçi kız önce derin teneke kutular içinde kuru pastalar getirdi; bunlar tatsız tuzsuz, gevrek İngiliz hamur işlerindendi. Sanki papağanlar gagalasin diye pişirilmiş, dünya gezisine çıkan yolcular için teneke kutulara lehimlenmişti; sonra da gidip dört köşe katlanmış küçük kurşuni çay peçetelerini getirdi. Bu peçeteler yoksul ailelerde asla yıkanmazdı. Bir üçüncü kez de elinde şekerlik ve çay fincanlarıyla geldi, su ısıtmak için yine çıktı; herkes onu bekliyordu.

Kimse ağzını açamıyordu, düşünülecek şey çoktu ama söylenecek söz yoktu. Yalnızca Madam Roland laf olsun diye konuşuyordu. Balık avı gezintisini anlatıyor, "Perle"i, Madam Rosémilly'yi övüyordu.

Noter de:

- Ne güzel, ne güzel, deyip duruyordu.

Roland kışın ateş yanarken yaptığı gibi, belini şöminenin mermerine dayamış, eller cepte, ılık

çalar gibi dudaklarını oynatıyor, sevinçten kabına sığamıyor, bir türlü yerinde duramıyordu.

İki kardeş, orta masanın iki yanındaki karşılıklı eş koltuklara geçmiş, bacak bacak üstüne atmışlardı. Duruşları aynıydı; ama kıpırdamadan öne bakan gözlerin anlatımları başka başkaydı.

Sonunda çay geldi, noter fincanı aldı, şekerini attı: dişlerinin kesemediği ufak bir galetayı fincanına ufaladıktan sonra çayını içti.

Sonra kalktı, ellerini sıktı, çıktı.

Roland:

- Demek yarın saat ikide, sizde buluşacağız, dedi.

- Evet, yarın ikide.

Jean'ın ağzından bir tek sözcük çıkmamıştı.

Noter gittikten sonra yine herkes sustu, derken Roland Baba gelip iki eliyle küçük oğlunun omuzlarına vurdu:

- Ey Tanrı'nın şanslı kulu! Babanı öpmeyecek misin?

Jean gülümsedi:

- Bilmem, gerekiyor mu? diyerek öptü.

Yaşlı adam sevinçten kabına sığamıyordu; yürüyor, beceriksizce parmaklarını tıkırdatıyor, fır fır dönüyor, durmadan da:

- Ne şans, ne şans! İşte şans diye buna derler..., diyordu.

Pierre:

- Demek önceleri "Maréchal" ile adamakıllı ahbaplık ediyordunuz!

Babası:

- Elbette! Her akşam bizdeydi. Tatil günleri seni okuldan alıp yemekten sonra yeniden götürdüğünü anımsamıyor musun? Bak sahi, Jean'ın doğduğu sabah koşup doktoru çağıran da oydu. Annenin ağrıları başladığı sırada o bizde kahvaltı ediyordu. Durumu anladık, o

koşa koşa gitti. Aceleyle kendi şapkası diye benimkini giymiş; öyle gülüşmüştük ki... Hiç unutamam. Son soluğunda bile belki bunu anımsamıştır. Mirasçısı da olmadığı için herhalde "bu küçüğün doğuşuna yardım ettim, servetimi ona bırakayım" demiştir.

Madam Roland, kocaman derin bir koltuğa gömülmüş, anılarıyla baş başaydı.

Düşündüklerini yüksek sesle söyler gibi:

- Ah! Ne vefalı, sadık, mert bir dosttu o; artık böyle dostlar zor bulunur.

Jean ayağa kalkarak:

- Ben biraz gezineceğim, dedi.

Babası şaşırdı, alıkoymak istedi; konuşulacak şeyler, yapılacak tasarılar, verilecek kararlar vardı. Delikanlı sözü olduğunu ileri sürerek inat etti. Miras işi için konuşmaya, görüşmeye daha çok zaman vardı. Düşünmek için yalnız kalmak istiyordu, çıktı gitti.

Biraz sonra Pierre de kardeşinin peşi sıra çıkıp gitti.

Roland karısıyla baş başa kalınca, onu kolları arasına aldı, her bir yanağından belki onar kez öptükten sonra karısının sık sık ettiği bir siteme yanıt olarak:

- Şekerim, görüyorsun ya, dedi. Para havadan geldi. Çocuklar için boş yere Paris'te daha yıllarca kalacak, kendimi harap edecektim. Oysa bak, burada sağlığımı kazandım.

Madam Roland ciddileşmişti:

- Bu havadan gelen para Jean için, peki Pierre ne olacak?

- Pierre mi? O doktor... kazanır... sonra, elbette kardeşi onun için de bir şeyler düşünür.

- O, buna razı olmaz ki! Miras Jean'ın, yalnızca onun. Pierre bu işte çok zararlı doğrusu.

Yaşlı adam şaşaladı:

- Öyleyse ona daha fazla mal bırakırız.

- Yoo... bu da doğru olmaz.

Roland bağırdı:

- Ee.. iyi vallahi!.. ne yapayım?.. Sen zaten hep böyle tatsızlıklar çıkarır, keyfimi kaçırsın. İşte gidip yatıyorum, gecen hayırlı olsun!.. Ne yapalım, onun başına devlet kuşu kondu.

Bu kadar cömert davranarak ölüp giden dostuna, ağzından hayırlı bir tek sözcük bile çıkarmadan gene keyifli keyifli kalkıp gitti.

Madam Roland, tüten lamba önünde yeniden düşünceye dalmıştı.

II

Pierre dışarı çıkar çıkmaz, Havre'ın ana caddesine, canlı, gürültülü, pırıl pırıl yanan Paris Caddesi'ne doğru yürüdü. Kıyının serin havası yüzünü okşuyordu; bastonunu

koltuğuna almış, elleri arkada, ağır ağır yürüyordu.

İnsan kötü bir haber alınca kendinde bir ağırlık, hoşnutsuzluk duymaz mı? İşte o da böyleydi, kendini hiç iyi duyumsamıyordu. Ortada onu üzen belli başlı bir düşünce yoktu; ama yüreğine çöken bu ağırlık, vücudundaki bu uyuşukluk neydi, nerden geliyordu, kestiremiyordu. Bir yeri ağrıyordu ama yer belli değildi. Üzerinde acıyan bir nokta, duyumsanmayacak derecede hafif bir bere vardı; sanki yerleri bulunmayan, insanı rahatsız eden, yoran, üzen, kızdıran, belirsiz, hafif bir acıydı bu... bir üzüntü başlangıcı gibi bir şey.

Tiyatro Alanı'na geldiği zaman Tôrtoni kahvesinin ışıkları onu çekti. Camekâna doğru yürüdü, tam gireceği sırada, içeride arkadaşların, tanıdıkların, konuşulması gereken kimselerin bulunacağını anımsayarak vazgeçti; bu bayağı fincan ve kadeh arkadaşlığına karşı

bir tiksinti duydu, geri dönerek limana giden ana caddenin yolunu tuttu.

O andaki ruh durumuna uygun bir yer araştırıyor, "acaba nereye gitsem?" diye düşünüp duruyordu. Bulamıyordu; çünkü yalnızlıktan sinirlendiği kadar herhangi bir kimseye raslamaktan da çekiniyordu. İskeleyle gelince yine durakladı, sonunda mendireğe doğru yürüdü. Yalnız kalmaya karar verdi.

Dalgakıranın üzerindeki sıralardan birinin önüne gelmişti, bitkin bir durumda hemen oraya çököverdi; daha şimdiden bu gezintiden usanmıştı.

"Bu akşam bana ne oluyor böyle?" diye kendi kendine sordu. Ateşin nedeni nasıl hastadan soruşturulursa, o da yakalandığı bu derdin nedenini kendi anılarında aramaya koyuldu.

Hem heyecanlı, hem de akılcı bir ruhu vardı. Heyecana kapılır, sonra akıl yürütür, taşkınlıklarını bazen doğru, bazen de yersiz

bulurdu. Fakat sonunda ilk doğa en gcl
ıkardı, duygu yanı akıl yanını hep yenerdi. O,
bu sinirliliğin, isteksizliğin, içindeki bu anlamsız
taşkınlığın, takıldığı düşünceden kurtulmak için
birine raslamak isteğinin, raslayacağı insanlara,
söyleyeceği şeylere karşı da bu tiksinden
nereden geldiğini anlamaya çalışıyordu.

Kendi kendine: "Sakin Jean'ın mirasa konması
neden olmasın?" dedi. Öyle ya, bütün bu olup
bitenler niye neden olmasın! Noter bu haberi
getirdiği zaman yüreğinin hızla çarptığını
duymamış mıydı? İnsan her zaman kendine
egemen olmaz ya! Bazen de içten gelen,
yapışkan heyecanlara kapılıverir, sonra da
onları yenebilmek için boş yere çabalar durur.

Herhangi bir olayın içgüdülerine kapılmaya
yatkın varlıkta uyandırdığı bu fizyolojik
bilmeceyi, zekânın eğitimiyle kendini aşan
düşünceli varlığın isteklerine, iyi ve doğru
saydığı şeylere tümüyle aykırı olarak içinde bir

sürü acı ve tatlı duygular, düşünceler uyandıran bu bilmeceyi çözmek için derin derin düşündü. Büyük bir servetin mirasına konan bir oğulun ruh durumunu gözünün önüne getirdi. Bu servet sayesinde şimdi bu oğul istediği birçok zevki tadacaktı; sevilen, acınan bir babanın hasisliği nice zamandır onu bu erişmek istediği zevklerden alıkoymuştu. Kalktı, yeniden mendireğin öbür ucuna yürüdü. Şimdi kendini daha iyi duyumsuyor, kendini anladığından, doğru yakaladığından, içindeki öz benliğini ortaya çıkardığından hoşnuttu. Düşündü:

- Demek Jean'ı kıskanıyorum! Doğrusu bu alçakça bir şey! Şimdi artık eminim: Çünkü o anda aklıma ilk gelen şey, Jean'ın Madam Rosémilly ile evlenmesi oldu. Bununla birlikte insanı sağduyuyla usluluktan iğrendirmek için yaratılmış bu akıllı küçük hindiyi sevdiğim de yok... Bu yalnızca nedensiz bir kıskançlık, kıskançlığın da kendisi, özü... Sırf kıskançlık için

duyulan bir kıskançlık... Bunun çaresine bakmalı!

O sırada limandaki suyun yükseldiğini gösteren işaret direklerinin tam önüne gelmişti. Gelecek seferki deniz yükselişinde limana girecek olan açıktaki gemi listesini okumak için bir kibrit çaktı. Brezilya'dan, Plata'dan, Şili'den, Japonya'dan gelecek vapurlarla, iki Danimarka tipi yelkenli, bir Norveç tipi deniz kırlangıcı, bir de Türk vapuru bekleniyordu. Bu sonuncusu Pierre'i bir "İsviçre" vapuru okumuş kadar şaşırttı. Acayip bir düş içindeydi sanki: Geniş şalvarıyla iplere tırmanan sarıklı adamlarla dolu büyük bir gemi gözünün önünde belirdi. Sonra: - Ne saçma! diye düşündü. Türkler gemici bir ulus değil mi?

Birkaç adım daha attıktan sonra körfezi seyretmek için durdu.

Sağında, "Sainte-Adresse"nin üstündeki, tek gözlü korkunç ikiz devi andıran "Héve"

burnunun çifte elektrik fenerleri denize uzun, güçlü bakışlarını dikmişti. Bir çift kuyruklu yıldızın dev gibi kuyruklarına benzeyen, yan yana iki odaktan çıkmış bu iki koşut ışık, düz ve sonsuz bir bayırı yalayarak tepelerden ufuklara kadar iniyordu.

Sonra iki mendirek üzerinde, dev gibi ışıkların ancak çocukları olabilecek diğer iki küçük ışık "Havre"ın geçidini aydınlatarak yol gösteriyordu.

Ta orada, uzaklarda Seine ırmağının öbür yanında konuksever yüzünün canlı birer gözüymüş gibi açılıp kapanan ya da aralıksız yanan daha birçok ışık görünüyordu, limanların bu sarı, kırmızı, yeşil ışıkları tıpkı birer göz gibi, kapaklarının düzgün, değişmez mekanik devinimiyle: "Ben Trouville'im, ben Honfleur"üm, ben Pont-Andemer Irmağı'yım" diyorlardı. Uzaktan bir gezegen sanılacak kadar yüksekte olan "Etouville"nin havai feneri, ötekilerini bastırarak büyük ırmağın

kavşağındaki kum setleri arasında "Rouen" yolunu aydınlatıyor, yol gösteriyordu.

Gökyüzünden daha koyu derin, uçsuz bucaksız suyun üstünde, şurada burada sanki yıldızlar görünüyordu. Beyazlı, kırmızılı, yeşilli, bu uzaklı, yakınlı küçücük şeyler gecenin sisi içinde titreşiyordu. Hepsi de kımiltısızdı, yalnızca içlerinden birkaçı koşuyordu sanki. Bunlar denizin yükselmesini bekleyen, demir atmış ya da atmak için yer arayan hareket halindeki gemilerin ışıklarıydı.

Tam o sırada ay ırmağın arkasından yükseldi; bu görünüşüyle sonsuz gerçek sayıda yıldızdan oluşan filoya yol göstermek için gökyüzünde yanmış kocaman tanrısal bir fenere benziyordu.

Pierre adeta yüksek sesle:

- Bak, beş paralık değeri olmayan şeyler için nasıl üzülüp duruyoruz.

Birdenbire yanı başında, mendireklerin arasından açılan, geniş, kapkara boşluğun

içinde kocaman hayal gibi bir şey süzüldü. Granitten yapılmış korkuluğun üzerinden başını sarkıtınca bir balıkçı kayığı gördü. Gerili, koyu renk yüksek yelkenini açık denizin rüzgârlarına vermiş, hafifçe süzülüyor, dalga, kürek patırdısı çıkarmadan, sessiz sessiz limana giriyordu.

Kendi kendine: "İnsan ömrünü şöyle bir kayıkta geçirebilse kim bilir ne rahat eder!" diye düşündü. Birkaç adım daha ilerledi, gözüne rıhtımın ucuna oturmuş bir adam ilişti. Kim acaba? Düşlere dalan bir insan mı? Bir âşık mı? Bir bilgin mi? Mutlu ya da mutsuz biri mi? Kim? Yalnız adamın yüzünü yakından görmek için merakla yaklaştı; tanıdı, kardeşiydi.

- Aa! Sen misin Jean?
- Aa! Pierre işin ne burada?
- Biraz hava alıyorum, ya sen?
- Ben de...

Pierre, kardeşinin yanına oturdu:

- Şu güzelliğe bak!

- Evet!

Jean'ın hiçbir Şeye bakmadığını sesinden fark etmişti:

- Buraya her geliŐimde iğimde nasıl delice bir istek uyanır... Gördüğün bu gemilerle kuzeye, güneye kaçıp gitmek isterim, bu adeta içimi yer... Düşün bir kez, Şu uzakta duran, kğck birer kıvılcıma benzeyen bu gemiler dünyanın dört bucağından gelmişler... Kocaman ęięekleri, solgun, bakır renkli güzelleri olan ülkelerden, arı kuŐlarının, fillerin, zgr aslanların, zenci krallarının diyarından gelmişler... Bizim peri masallarımızda dinleyip de inanmadığımız o Beyaz Kedi'nin, Ormanda Uyuyan Güzel'in ülkesinden gelmişler! Oraları Şöyle bir dolaŐmak! Ne hoş olurdu kim bilir? Ama bu işte de yine para gerek... hem de ęok para...

Birdenbire sustu. Kardeşinin Şimdi bu paraya sahip olduğunu anımsadı. Şimdi o, bütün

dertlerden, çalışma yaşamından kurtulmuş, özgürdü; mutlu, neşeli, dilediği yere gidebilirdi... Sarışınlar diyarı İsveç'e, esmerler diyarı Havana'ya gidebilirdi...

Birdenbire aklına sanki ikinci bir ruhtan gelen önüne geçilmez bir düşünce geldi: "Adam sen de! Jean budaladır, diye düşündü. Gider küçük Rosémilly'yi alır." Onda, böyle elde olmayan düşüncelere sık sık raslanır. Sonra bu düşünceler o kadar ani ve çabuk gelirdi ki ne önceden kestirmek, ne önlemek, ne de değiştirmek mümkün olurdu. Ayağa kalktı:

- Seni geleceğinle ilgili düşüncelerle baş başa bırakıyorum, benim yürümeye gereksinmem var, gidiyorum, dedi.

Kardeşinin elini sıktı, içten gelen bir sesle, gene:

- Ee Jean'cığım, işte zengin oldun gitti!

Bilemezsin bu işe ne kadar sevindim. Kutlamak için seni bu akşam burada yalnız bulduğuma

öyle sevindim ki... seni ne kadar sevdiğimi bilemezsin Jean...

Çok sevecen, yumuşak yaratılışlı olan Jean coşkuyla:

- Teşekkür ederim... teşekkür ederim Pierreciğim... sağ ol... dedi.

Pierre, bastonunu koltuğuna sıkıştırıp ellerini arkaya attı, geriye dönerek her zamanki ağır adımlarıyla, kentin yolunu tuttu.

Çok kısa süren bu gezintiden hiç hoşlanmamıştı; kardeşinin orada bulunması ona denizi haram etmişti, kente geldiği zaman yine kendi kendine ne yapacağını sordu.

Birdenbire aklına bir düşünce geldi:

"Gidip Baba Marowsko'da bir kadeh likör içmek". Yeniden Ingouville mahallesine doğru yürüdü.

Baba Marowsko'yla Paris'te hastanelerde tanışmıştı. Yaşlı bir Polonyalı olan Baba

Marowsko'yu herkes siyasi bir mülteci diye tanırdı; söylediklerine göre ülkesinde başından geçmedik şey kalmamış, yeniden bir sürü sınava girdikten sonra ancak Fransa'ya, eczacılık yapmak için gelebilmişti. Geçmiş hakkında hiçbir şey bilinmiyordu, böylece hastanedeki gecesi ve gündüzcü stajyerler, az sonra da komşular arasında yaşlı adam hakkında bir sürü söylence dolaşmış durmuştu. Marowsko'nun gizli örgütçülük ünü, nihilistlik, rejim düşmanlığı, hiçbir şeyden yılmayan yurtseverliği, mucizeyle ölümden kurtuluş ünü, Pierre Roland'ın canlı, serüvensever düşgücünü büyülemiş, hayran bırakmıştı. Yaşlı Polonyalıının ağzından geçmişteki yaşamı hakkında hiçbir şey öğrenemedi onunla dost olmuştu. O da Pierre'in bulacağı müşterilere güvenerek genç doktor sayesinde gelip Havre'a yerleşmişti. Şimdi o, esnafa ve işçilere ilaç satarak ortahalli eczanesiyle yoksulca geçinip gidiyordu.

Pierre, sık sık akşam yemeklerinden sonra onu görmeye, bir saat kadar çene çalmaya giderdi. Marowsko'nun uzun uzun susuşlarında bir derinlik görür, dingin yüzünden, ender söyleşisinden hoşlanırdı.

Küçük şişelerle dolu tezgâhının üzerinde bir tek havagazı lambası yanar, dükkânın önündekiler harcama olmasın diye hep sönük dururdu.

Tezgâh arkasında, iskemlede, bacaklarını üst üste koyarak uzanmış, başı öne sarkık, kabak kafalı bir adam derin bir uykuya dalmıştı, alnının altında uzayan kocaman gaga burnuyla düşünceli bir papağanı andırıyordu.

Zilin gürültüsüyle uyandı, kalktı, doktoru tanıdı, elini uzatarak onu karşıladı.

Şurup ve asit lekeleriyle benek benek olmuş, küçük sıska vücuduna bol gelen siyah redingotu eski zaman cüppelerine benziyordu. Yaşlı, tam bir Polonyalı şivesiyle konuşuyor, bu şive incecik sesine çocukça bir eda, yeni konuşmaya

başlayan çocuklara özgü pelteklığe benzeyen bir hal veriyordu.

Pierre oturduktan sonra Marowsko:

- Ne var ne yok, doktorcuğum? diye sordu.
- Hiç, hep bildiğın gibi...
- Bu akşam keyfiniz pek yok?
- Bende öyle her zaman şenlik mi arıyorsun?
- Hadi, hadi canım, bırakın bunları, bir kadeh likör içmez misiniz?
- İçerim elbette...
- Öyleyse size yepyeni bir karışım tattıracağım. İki aydan bu yana bununla uğraşıyorum.Şimdiye kadar frenk üzümünden yalnızca şurup yapılırdı, ben işte bundan bir şeyler çıkarmak için çalıştım, hele şükür buldum... nefis bir likör... ama enfes, enfes bir şey!

Hayran hayran dolaba doğru gitti açtı, içinden bir şişe seçip getirdi. Davranışlarında hep bir

aksaklık vardı, ne kollarını ne de bacaklarını adamakıllı uzatabilir, ne de tam ve kesin bir devinim yapabilirdi. Düşünceleri de davranışlarına benzerdi: Bir düşünceyi ileri sürer, tasarlar, kabul ettirmeye çalışır, ama aslını esasını söylemezdi. Yaşamda işi gücü şurup, likör yapmaktı, hep: "İyi bir şurup ya da likör yaptın mı zengin oldun gitti!" derdi. Bir tanesini bile piyasaya süremeden yüzlerce şekerli ilaç icat etmişti. Marowsko, Pierre'e "Marat"ı (1) anımsattı. Dükkânın arka bölümünden iki küçük kadeh alarak ilaçların yapıldığı masanın üzerine koydu, ikisi de kadehlerini lambaya doğru kaldırarak likörün rengini gözden geçirdiler, Pierre:

- Ne güzel, yakut gibi, dedi.

- Öyle, değil mi?

Papağan kafalı yaşlı Polonyalının yüzünü sevinç sardı. Doktor likörden bir yudum aldı, tadına baktı, düşündü, bir yudum daha aldı, gene düşündü ve:

- Çok güzel, çok güzel, bambaşka bir çeşnisi var, bu bir buluş azizim! dedi.

- Sahi mi, çok sevindim doğrusu.

Marowsko, bu yeni liköre bir ad takmak için ondan akıl danıştı. Ona "Groseille (1) esansı", "nefis groseille" ya da "groselia", "groseline" adını takmak istiyordu.

Pierre bu adlardan hiçbirini beğenmiyordu.

Yaşlı adamın aklına bir şey geldi:

- Biraz önce söylediğiniz "yakut" kelimesi pek hoşuma gitti, liköre bu adı koysak?

Doktor, bu adı kendi bulduğu halde yine de beğenmiyordu. "Groseillette" adını önerdi;

Marowsko buna bayıldı.

İkisi de susuyordu, havagazının tek kandili altında birkaç dakika oturduktan sonra sonunda Pierre istemeyerek:

- Bu akşam bak başımıza ne tuhaf bir şey geldi, dinle: Babamın dostlarından biri ölürken malını mülkünü kardeşime bırakmış.

Eczacı önce bir şey anlamamış göründü, biraz düşündükten sonra, doktorun da mala ortak olduğunu sandı; ancak sorunun içyüzü ortaya çıkınca şaşırıp kaldı, kızdı. Genç dostunun bu işe kurban gittiğini gördü, hoşnut olmadı:

"Bu iş çevreye karşı hiç hoş kaçmayacak" diye söylendi durdu.

Yine sinirlenmeye başlayan Pierre, Marowsko'nun bu tümceyle ne demek istediğini anlamak istedi. Niye hoş kaçmayacakmış? Kardeşimin aile dostlarından birinin mirasına konması çevrede niye kötü bir etki bırakacakmış? Bunu bir türlü anlayamıyordu; pek ölçülü olan yaşlı adam, bu sorun üzerinde fazla durmadı, yalnızca:

- Bu gibi durumlarda miras iki kardeŒe birden bırakılır, size yine söylüyorum, bu iŒ çevrede hoŒ bir etki bırakmayacak.

Doktorun sabrı tükenmiŒti, gitti, yattı. Bir ara Jean'ın bitiŒik odada usul usul gezinip durduğunu duydu, iki bardak su içtikten sonra sonunda uyuyakaldı.

III

Doktor, ertesi sabah uyandığı zaman artık kesin kararını vermiŒti, zengin olacaktı.

Zaten Œimdiye kadar, çok kez bu kararı vermiŒ, hiçbir zaman da becerememiŒti. Yeni bir iŒe başladı mı, zengin olmak umuduyla önce bir zaman çaba ve güveni elden bırakmaz, ama bir zorluğa rasladı mı, başarısızlığa uğradı mı, hemen yolu deđiŒtirirdi.

Sıcacık yatağının içine gömülmüş,
düşünüyordu: kaç doktor şimdiye kadar
çabucak milyoner oluvermişti! Biraz
becerikliysen zengin oldun gitti! Öğrenciyken
en ünlü doktorların eşekliklerini görmüş, ne mal
olduklarını anlamıştı. Onlar kadar, hatta
onlardan üstün olamaz mıydı? Eğer bir biçimiyle
"Havre"ın zengin ve kibar müşterilerini çekecek
olursa, yılda yüz bin frank kıvırmak işten bile
değil... kazancını santimi santimine
hesaplamaya başladı: Sabahleyin çıkıp
hastalarına gidecek, günde on hastaya baksa,
her birinden de yirmi frank alsa, yılda yetmiş iki
bin frank, hatta yetmiş beş bin frank kazanmış
olur. Çünkü hesabını on hastaya göre tutmuştu
ve bu da çok azdı. Öğleden sonraları
muayenehanesinde on franktan on hasta daha
kabul edecek, bu da otuz altı bin frank eder...
Kısacası yuvarlak hesap yüz yirmi bin franklık
bir tutar... Gerçi eski müşterisi ve dostları için
yapacağı indirimler -çünkü eski müşterilerin ve

dostların ayağına giderse on franka,
muayenehanesine gelirse beş franka bakacak-,
bu tutarı biraz düşürür ama, yapacağı
konsültasyonlarla mesleğin gündelik ufak tefek
kazançları bunu önler.

Buna erişmekten kolay ne var! Ustaca bir
reklam, Paris bilim dünyasının, "Havre"lı genç
alçakgönüllü bilginin yaptığı şaşırtıcı birtakım
tedavi yöntemleriyle ilgilendiğini Figaro
gazetesine bir yansıttın mı tamam...

Kardeşinden hem daha zengin, hem daha ünlü
olacaktı, buna seviniyordu; çünkü bu serveti
kendi alın teriyle kazanmış olacaktı. Oğlunun
ünüyle gurur duyacak yaşlı anne ve babasına
karşı da cömert davranacaktı. Yaşamını tek
kadınla, can sıkıcı tek bir kadınla geçirmek
istemiyordu, evlenmeyecekti; müşterilerinin
güzellerinden metresler seçecekti.

Başarısından o kadar emindi ki, hemen o anda
her şey olup bitecekmiş gibi yatağından fırladı,

kentte elverişli bir apartman bulmak için giyindi.

Sokaklarda dolaşıp dururken, davranışlarımızı belirleyen nedenlerin ne kadar entipüften şeyler olduğunu düşünüyordu. Hiç kuşkusuz kardeşinin miras sorunundan sonra onda böyle birdenbire uyanan bu karar daha önce verilebilirdi, vermesi de gerekirdi.

Sıradan ilanlara aldırılmıyor, yalnızca güzel ya da lüks apartmanlara asılı kiralık ilanları önünde duruyordu. Tepeden bakan bir tavırla onları geziyor, tavanlarının yüksekliklerini ölçüyor, cep defterine evin planını, yapısını, giriş çıkış biçimlerini çiziyor; doktor olduğunu, çok hastası bulunduğunu söylüyordu. Merdivenlerin geniş ve düzgün olması gerekiyordu, zaten ancak birinci katlar işine geliyordu.

Yedi sekiz adres kaydettikten, iki yüz kadar evi de not ettikten sonra eve yemeğe, bir çeyrek saat gecikerek döndü.

Daha taşlıkta tabak çanak gürültüsüyle karşılaştı. Demek onu yemeğe beklememişlerdi. Niçin acaba? Evde bugüne kadar böyle düzen yoktu... Biraz alındı, kırıldı, canı sıkıldı. İçeri girer girmez Roland:

- Haydi Pierre... Tanrı aşkına çabuk ol... Biliyorsun ki bugün saat ikide notere gideceğiz... Sallanmanın sırası değil.

Doktor annesini öptü, babasının ve kardeşinin elini sıktı, yanıt vermeyerek yerine oturdu. Kayık tabakta kendisine ayrılan pirzolayı aldı; et soğuk ve kuruydu; en kötüsü olsa gerek, fırında bekletilebilirdi, büyük oğullarını bu kadar unutturacak, onları bu kadar şaşkına çevirecek ne vardı? O içeri girince susmuşlardı, yeniden konuşmaya başladılar.

Madam Roland, Jean'a dönerek:

- Ben olsaydım hemen ne yapardım biliyor musun? Debdebeli bir yaşam sürerek çevrenin dikkatini çeker, kendimi kibarlar dünyasına

tanıtır, ata biner, sonra da adliyede iyi bir konum bulmak için ilgi uyandıracak bir iki davanın savunmasını üzerime alırdım. El üstünde tutulan amatör bir avukat olurdum. Tanrı'ya şükür bugün hiç kimseye gereksinmen yok, bir işe girsen bile, bunu sırf öğrediklerini unutmamak için yapacaksın; zaten bir erkek hiçbir zaman işsiz güçsüz kalmamalı.

O sırada armut soyan Baba Ronald dedi ki:

- Vallahi oğlum ben senin yerinde olsaydım, bizim gemicilerinki gibi güzel bir kotra alır, Senegal'e kadar uzanırdım...

Sıra Pierre'e gelince şunları söyledi:

- Sözün kısası, para insanı ne bilgin yapar, ne de ahlaklı. Bayağı ruhları alçaltır, güçlülerin eline de kudretli bir manivela verir; zaten böyleleri pek enderdir. Jean gerçekten üstün bir adamsa hiçbir şeye gereksinmesi olmadığını asıl şimdi göstermeli, asıl şimdi yüz kat fazla çalışmalıdır. Bir dul ya da yetimin lehine ya da

aleyhine de olsa savunma yapıp, dava dazanılsın kazanılmasın, bir yığın parayı cebe indirmek iş değildir ki; ünlü bir hukuk adamı, bir hukuk rehberi olmaya bakmalı.

Sonuç olarak ekledi:

- Bende para olsaydı, kadavraları parçalamaya harcardım.

Roland Baba omuzlarını silkerek:

- Hoppala! Bence yaşamı tatlı tatlı geçirmeye bakmalı, işin doğrusu bu. Biz insanız, bu dünyaya hayvan gibi çalışmaya gelmedik. İnsan yoksul doğunca çalışmaya katlanır, bunu anlarım ama, geliri oldu mu aptal olmalı ki boş yere çalışsın, didinsin...

Pierre gururla:

- Her insanın eğilimi bir değildir. Ben dünyada yalnızca bilgiye ve akla saygı duyarım, ötesi beş para etmez...

Baba oğul arasında hiç eksik olmayan bu tür çatışmaları her zaman Madam Roland yatıştırmaya çalışırdı. İşte şimdi yine geçen hafta "Bolbec-Nointon"daki cinayetten söz ederek konuyu değiştiriyordu. Kafalar hemen cinayetle ilgilenmeye başladı, böylece cinayetlerin korkunç gizemli çekiciliğine kapıldılar; bu tür olaylar ne kadar bayağı, utandırıcı, iğrenç olursa olsun, yine de insan merakı üzerinde genellikle garip bir çekiciliği oluyor. Ama Roland Baba yine de ikide bir saatine bakmaktan kendini alamıyordu;

- Haydi bakalım, diyordu. Yola düşme zamanı geldi.

Pierre alaylı bir gülüşle:

- Daha saat bire gelmedi. Bana eti ısıtmadan yedirmeye değdi mi?

Annesi:

- Notere gelmiyor musun? diye sordu.

Pierre soğuk, soğuk:

- Benim işim ne? Gelip de ne yapacağım?

Jean, sanki bütün bunlar onunla ilgili değilmiş gibi sessiz duruyordu. Bolbec cinayetinden söz edildiği zaman hukukçu olarak ortaya bazı düşünceler atmış, cinayet ve caniler hakkında bazı görüşler ileri sürmüştü. Şimdi gene susuyordu. Gözlerinin parlaklığı, yanaklarının allığı, sakalının pırlıtsı, bütün bunlar mutluluğunu gösteriyordu.

Hepsi çıkıp gittikten sonra yalnız kalan Pierre, yine sabahki gibi kiralık apartmanlar aramaya koyuldu. İki üç saat bir sürü merdiven inip çıktıktan sonra, sonunda I. François Bulvarı'nda güzel bir şey buldu; birinci katta, başka başka yollara açılan iki kapılı, kocaman bir daireydi; iki salonlu, hastaların sıra beklerken çiçekler arasında dolaşabileceği camekânlı bir koridoru, denizi gören yuvarlak, sevimli bir yemek odası vardı.

Tam kiralayacağı sırada, üç bin frank kafasını kurcaladı: ilk taksidi peşin vermek gerekiyordu, oysa elinde beş parası bile yoktu.

Babasının biriktirdiği para kendisine ancak sekiz bin franklık bir gelir sağlamıştı, meslek seçmekteki kararsızlıkları, başladığı bir şeyi hep yarıda bırakması, durmadan yeniden öğrenime başlaması ailesini çok sarımsı, şimdi bu yaptıklarına pişman olmuştu. İki güne kadar bir yanıt getiririm diyerek çıkıp gitti. Aklına kardeşi geldi: Bu üç aylığı, hatta altı aylığı, tutsun tutsun on beş bin frank, bu parayı Jean mirasa konar konmaz isteyecekti.

"Bu ancak birkaç aylık bir borç olacak; belki de yıl sonundan önce öderim. Bundan kolay ne var, hem o bunu seve seve yapar" diye düşündü.

Daha saat dörde gelmemişti, başka hiçbir işi de yoktu, gidip parkta oturdu, gözlerini yere dikmiş, hiçbir şey düşünmüyordu; git gide

üzüntüye dönüşen bir bitkinlik içinde saatlerce sıranın üzerinde oturakaldı.

Baba evine döndüğünden bu yana günlerini hep böyle geçirmişti ama, işsizlikten, yaşamındaki bu boşluktan hiçbir zaman bu kadar acı duymamıştı. Her gün sabahtan akşama kadar nasıl vakit geçirmişti? Vakti yollarda, kahvelerde, Marowsko'da, denizin yükselme zamanlarında rıhtımda, şurada burada geçip gitmişti. Bugüne kadar dayandığı bu yaşam, işte şimdi birdenbire ona iğrenç gelmeye, çekilmez olmaya başlamıştı. Biraz parası olsaydı, bir araba alır, kırlarda dolaşır, karaağaçlarla, kayınlarla gölgelenmiş çiftliklerin yolları boyunca gezer dururdu; ancak bir bardak biranın ya da bir posta pulunun parasını bile hesaplamak zorundaydı. Onun bu tür eğlencelere hakkı yoktu. Otuzunu geçmiş bir adam için kızararak ara sıra annesinden bir altın istemek... birdenbire bunun ne ağır bir şey

olduğunu düşündü; bastonunun ucuyla toprağı kazarak:

- Ah param olsaydı! dedi.

Kardeşinin miras konusu tıpkı bir eşek arısının sokuşu gibi yine onu iğneledi; kendini kıskançlık eğilimine kaptırmamak için bu düşünceyi hemen kafasından attı.

Çevresinde, çocuklar yolların tozu içinde oynuyorlardı. Hepsi sarışındı, uzun saçları vardı. Bir tekmeye devirmek üzere, ciddi bir tavırla kumdan küçücük tepeler yapıyorlardı.

Pierre'in, insanın içine gömülüp ruhunun bütün köşelerine baktığı, her bir kıvrımını didik didik ettiği, üzgün günlerinden biriydi. Düşündü: "İşlerimiz tıpkı bu küçüklerin çalışmalarına benziyor." Acaba, yaşamda bu küçücük yararsız yaratıklardan bir ikisini dünyaya getirip sonra da büyüüp yetişmelerini merak ve sevinçle seyretmekten daha akıllıca bir şey var mıdır? diye düşündü. İçinden evlenme isteğı geçti.

Yalnız olmamak daha iyi galiba. Hiç olmazsa üzüntü ve kararsızlık anlarında bir can yoldaşının bulunduğunu duyumsayabilirsin; acı çekerken bir kadının bulunması ve onunla senli benli konuşabilmek yine de bir şeydir, diyordu. Kadınları şöyle bir düşündü:

Onları çok az tanıyordu. "Quartier Latin"de on beşer gün yaşadığı birtakım kadınlar vardı, bunlar aylık bitince bırakılan, ertesi ay yine gidilen ya da değiştirilen kadınlardı.

Ama yeryüzünde çok iyi, çok yumuşak, çok candan yaratıklar da olmalıdır. Annesi evin akıl hocası, süsü değil miydi? Bir kadınla, gerçek bir kadınla tanışmayı ne kadar isterdi!

Madam Rosémilly'yi şöyle bir ziyaret etmek üzere ayağa kalktı.

Birdenbire vazgeçti, yine oturdu. ondan hoşlanmıyordu, niye acaba? Onun bayağı ve kaba bir yanı vardı. Sonra "Jean"ı yeğler görünmüyor muydu? Dul, onu seçmekle

zekâsının düşkünlüğünü göstermiyor muydu? Pierre bunu açıkça itiraf etmiyordu ama, kardeşini ne kadar sevse yine de onu sıradan görmekten, kendini üstün bulmaktan vazgeçemiyordu.

Karanlıklara kadar orada kalamazdı, her zamanki gibi yine acı acı: "Ne yapacağım?" diye kendi kendine sordu.

Şu dakikada ruhunun heyecana gereksinmesi vardı; kucaklanmak, avutulmak istiyordu, ama avutulmaya neden ne? Bilemiyordu, yorgun ve zayıf anlarından biriydi, bir kadının varlığına, okşayışına, giysisinin sürtünüşüne, siyah ya da mavi bir gözün tatlı bakışına geresinmesi vardı.

Aklına bir akşam evine götürdüğü, ara sıra görüştüğü küçük bir birahane hizmetçisi geldi. Gidip bu kızla bir double içmek için yine kalktı. Ona ne söyleyecekti? O, ona ne diyecekti? Kuşkusuz hiçbir şey... Ne çıkar canım, birkaç dakika elini tutsa yeter... Kız ondan hoşlanır

görünüyordu; niye gidip onu daha sık görmüyordu?..

Onu, hemen hemen boş denecek kadar tenhalaşmış birahänenin bir sandalyesinde uyuklar buldu. Üç sarhoş, dirseklerini meşe masalara dayamış, pipolarını tütürüyorlardı! Ceketini çıkaran patron, bir yandan küçük bir iskemlede iyice uyuklarken, kasiyer de eline bir roman almış okuyordu.

Kız, Pierre'i görünce yerinden fırladı, koştu:

- İyi akşamlar, nasılsın?

- İyiyim, sen nasılsın?

-Ben mi? Çok iyiyim. Sizi gören cennetlik...

- Haklısın. Vakit bulamıyorum, doktor olduğumu biliyorsun.

- Bak hele, bana söylememiştiniz! Bilseydim, geçen hafta hastalığımda size muayene olurum. Ne içersiniz?

- Bir double bira, sen?

- Madem ısmarlıyorsun, ben de bir duble içerim.

Kız bu ikramdan yüz bularak onunla senli benli konuşmayı sürdürdü. Karşılıklı geçip çene çaldılar. Okşayışlarını bile parayla satan kızların pişkinliğiyle onun ara sıra elini avucuna alıyor, süzgün gözlerle bakıp:

- Cicim sana bayılıyorum, niçin daha sık uğramıyorsun? diyordu.

Fakat Pierre, daha şimdiden ondan tiksinimişti... Onu aptal, bayağı, aşağılık buluyordu; kendi kendine: Kadınlar bize bir düşlem ya da bir lüks aylası içinde görünmelidir... Ancak o zaman bayağılıkları şiirleşir.

Kız:

- Geçen sabah buradan geçerken yanında güzel, sarışın, kocaman sakallı biri vardı, kimdi o? Kardeşin mi? diye sordu.

- Evet.

- Çok yakışıklı bir delikanlı.

- Öyle mi?

- Tabii, sonra çok neşeli görünüyor.

Jean'ın miras konusunu bu birahane hizmetçisine anlatmak gereksinimi bilmem böyle birdenbire nasıl doğdu? Yalnız kaldığı zaman ruhunu sıkma korkusuyla içinden atmaya çalıştığı bu düşünce neden dudaklarının ucuna gelmişti. Sıkıntıdan bunalan içini yine dökmek için neden bunları ağzından kaçırmıştı?

Bacak bacak üstüne atarak:

- Kardeşimin yaman talihi var, yirmi bin frank gelir getiren bir mirasa kondu.

Kız, para canlısı mavi gözlerini faltaşı gibi açarak:

- Vay! Bu mirası ona böyle kim bıraktı?

Büyükanne, hala falan mı?

- Hayır, eski bir aile dostu.

- Yalnızca bir dost mu? Olamaz! Sana da bir şey bıraktı mı?

- Yok, ben onu pek tanımazdım.

Biraz düşündükten sonra acayip, hafif bir gülüşle:

- O! Kardeşin şanslıymış ki bu tür dostlar edinmiş - sana bu kadar az benzeyişine şaşmamalı doğrusu!

Nedenini bilmiyordu ama, içinden onu tokatlamak geliyordu, dişlerini sıkarak:

- Bununla ne demek istiyorsun?

Kız aptal, saf bir tavır takınarak:

- Ben mi? Hiç. Demek istiyorum ki senden talihliymiş.

Masanın üzerine bir frank fırlattı ve çıktı.

Kendi kendine yineliyordu: "Sana bu kadar az benzeyişine şaşmamalı doğrusu!" Ne düşünmüştü; bu sözcüklerin altında ne gizliydi. Altında bir kötülük, hınzırlık, alçaklık olduğu

belliydi; kız, Jean'ın Maréchal'dan olduğuna inanmıştı.

Herkeste annesine karşı uyanan bu kuşku aklına gelince öyle kötüleşti, heyecanlandı ki, durdu, çevresine bakındı, oturmak için yer aradı.

Karşıda başka bir kahve vardı, girdi, bir sandalye çekti, garson karşısına dikilince: "Bir bardak bira! dedi.

Yüreğinin çarptığını duyuyor, tüyleri diken diken oluyordu. Birdenbire Marowsko'nun bir gün önce söylediklerini anımsadı: "Bu iyi bir etki yaratmayacak!" O da mı bu tuhaf kız gibi aynı şeyi düşünmüş, kuşkulanmıştı?

Bardağının üzerine eğilmiş, beyaz köpüklerin çıtırdayarak eriyişlerini seyrediyordu; kendi kendine: "İnanılmayacak şey mi hiç?" diyordu.

Kafalarda bu çirkin kuşkuyu uyandıran nedenler şimdi ona apaçık olarak birer birer görünüyor, sinirlendiriyordu. Varissiz, bekâr bir yaşlı adam,

malını dostlarından birinin iki çocuğuna bıraksın, bundan daha basit, daha doğal bir Şey olamaz; ama bütün malını çocuklardan yalnızca birine versin, elbette o zaman, buna herkes ŐaŐar, dedikodu yapar, bıyık altında güler. Nasıl olmuştu da bunu önceden sezememişti? Nasıl olmuştu da babası duyumsayamamış, annesi anlayamamıştı? Bu beklenmedik paradan o kadar mutlu olmuşlardı ki, böyle bir Şey akıllarından bile geçmemişti; sonra bu namuslu insanlar nasıl böyle alçakça bir iftiradan kuşkulananabilirlerdi?

Fakat çevre, konu komşu, bakkal çakkal, bütün tanıdıklar bu iğrenç Şeyi ağızlarında dolaştırıp durmayacak mıydı? Alay edip eğlenmeyecekler miydi? Babasına gülp annesini kötülemeyecekler miydi?

Birahane kızının dediği gibi, iki kardeşin, yüzce, tavırca, hareketçe, kafaca birbirlerine hiç benzemeyişleri, birinin sarışın ötekinin esmer oluşu, bütün bunlar Şimdi herkesin gözüne

batacak, çevreyi kuşkulandıracaktı. Roland'ın oğullarından söz edilince: "Acaba hangisi öz oğlu?" denecekti.

Kardeşine haber vermek, annelerinin namusunu kirleten bu korkunç tehlikeye karşı koyma kararıyla kalktı. Ama Jean buna ne yapabilirdi? Kuşkusuz en sade yol şuydu; haliyle yoksullara kalacak olan mirası geri çevirmek; bu işten haberdar olan eşe dosta da yalnızca, kabul edilemez koşullarla, engellerle dolu vasiyetnamenin Jean'ı mirasçı tanıması şöyle dursun, üstelik bir de borçlu çıkardığını yaymak...

Eve girerken kardeşiyle baş başa kalmayı düşünmüştü; ötekilerin yanında böyle bir şeyden söz edemezdi.

Daha kapıdan içeri girerken, salonda bir sürü ses, kahkaha işitti. Tam içeri girerken, Roland'ın bu uğurlu haberi kutlamak için birlikte getirdiği, yemeğe de alıkoyduğu Madam Rosémilly ile Kaptan Beausire'in sesini duydu.

İştah açsın diye vermutlichla apsent ikram edilmiş, önceden şöyle bir neşe yaratılmıştı.

Kaptan Beausire denizlerde yuvarlana yuvarlana küçücük, tostoparлак bir adama dönmüştü, düşünceleri de kıyılardaki çakıllar gibi dolgun görünürdü; gırtlaktan kahkahalar savurur, yaşamın hep iyi yanını görürdü. Jean, kadınlara iki dolu bardak daha ikram ederken, o da Roland'la kadeh tokuşturuyordu. Madam Rosémilly, bardağı geri çevirince ölmüş kocasını tanıyan kaptan atıldı:

- Hadi, hadi Madam, halk dilinde şöyle bir söz vardır: "Bis repetita placent", yani "iki vermut asla bir şey yapmaz." Benden ibret alın! Denize çıkmamamdan bu yana her gün yemekten önce kendimi şöyle bir yalpalandırırım, yemek üstüne bir yalpa daha yaptım mı, artık bütün gece sallan dur! Ama işi fırtınaya kadar vardırmam, bindirmekten korkarım doğrusu.

Bu eski kurt, Roland'ın denize karşı olan düşkünlüğünü ateşlemişti, Roland içkinin

etkisiyle daha şimdiden yüzü kıpkırmızı kesilmiş, gözleri süzgünleşmiş, katıla katıla gülüyordu. Kocaman bir göbeği vardı. O kadar kocamandı ki, sanki bütün vücudu oraya sığınmıştı, hep oturan adamlara özgü yumuşak kocaman bir göbekten başka bir şey görünmüyordu. Ortada ne kalça ne göğüs ne kol ne de boyun kalmıştı, yalnızca göbük kesilmişti.

Beausire, tersine, kısa boylu şişman olduğu halde yine de bir yumurta gibi dolgundu, topuz gibiydi.

Madam Roland, daha birinci kadehini bile bitirmemişti, mutluluktan yüzü pembeleşmiş, gözleri pırıl pırıl yanıyor, hayranlıkla oğlu Jean'ı seyrediyordu.

Jean'ın sevincine diyecek yoktu. İşler olup bitmiş, imzalar atılmış, yirmi bin franklık bir gelire konmuştu. Gülüşünde, şen şakrak konuşuşunda, insanlara bakışında

pervasız,güvenli duruşlarında paranın verdiği güven seziliyordu.

Yemeğe buyurun denildi. Roland tam kolunu Madam Rosémilly'ye uzatırken, karısı: "Yo, olmaz Baba, bugün her şey Jean'a aittir!" dedi.

Masada alışılmamış bir süs ve zenginlik göze çarpıyordu. Babasının yerine geçen Jean'ın tabağının önünde ipek kordelerle bağlı bir buket çiçek tıpkı bir kubbe gibi yükseliyordu; gerçek bir tören buketiydi; dört yanı, çukur tabaklarla çevrilmiş, birinde tepeleme nefis şeftaliler, ikincisinde çırpma kremayla gömülü döğülmüş şekerden yapılmış küçücük çanlarla örtülü çok büyük bir pasta, sanki bisküviden bir katedral; üçüncüsünde berrak bir şurupta yüzen ananas dilimleri, dördüncüsünde de görülmemiş bir lüks, sıcak ülkelerden gelme kara üzüm.

Pierre masaya otururken:

- Vay canına! Bugün Zengin Jean'ın tahta çıkma törenini kutluyoruz!

Çorbadan sonra "madede" şarabı ikram edildi; daha şimdiden bir curcunadır gidiyordu.

Beausire "Saint-Dominique"te zenci bir generalin sofrasındaki bir akşam yemeğini anlatıyordu; Roland Baba dinliyor, bir yandan da arkadaşlarından biri tarafından "Meudon"da verilen ve çağrılıları on beş gün hasta yatıran bir şölenin öyküsünü sıkıştırmaya çalışıyordu. Madam Rosémilly ile Jean ve annesi, "Saint-Jouin"de yapacakları bir gezintinin ve öğle yemeğinin programını hazırlıyorlardı, şimdiden bu onlara sonsuz bir zevk söz veriyordu; Pierre de bütün bu gürültülerden, gülüşüp oynaşmalardan, onu sinirlendiren bu taşkınlıklardan uzak olmak için deniz kıyısındaki küçük lokantada niçin yalnız başına oturup karnını doyurmadığına canı sıkılıyordu.

Jean'ın kabul ettiği, şimdiden tadını çıkarmaya başladığı, sarhoşluğunu duyduğu bu serveti

geri çevirmesini, Şimdi kardeşine nasıl  nerecekti? EndiŐelerini ona nasıl anlatacaktı? Bu acı olacaktı, ama ne çare, yapmak gerekiyordu, duraksayamazdı, ortada annesinin namusu vardı.

Ortaya kocaman bir levrek balıĝının geliŐi Roland'a balıkçı öykülerini anımsattı. Beausire Gabon'da, Saint-Marie'de, Madagaskar'da, özellikle de  in ve Japonya kıyılarında insanlar gibi balıkların da acayip yüzler taŐıdıklarını anlattı. Renklerini, kocaman sarı gözlerini, kırmızı yeşil karınlarını, yelpazeye benzeyen acayip yüzgeçlerini, ay biçimi kuyruklarını anlatıyor, yüzüyle  yk nmelerini öyle hoş bir biçimde yapıyordu ki, dinlerken herkes katılıyor, gözlerinden yaşlar geliyordu.

Yalnızca Pierre, bu işe inanmıyor görünüyordu, yavaŐca:

- Normandiyalılara, kuzeyin Gaskonyalılar'dır diyenlerin hakkı varmış.

Balıktan sonra tavuk kızartması, taze fasulye, bir de "pate d'alouette de Pithivier" geldi.

Madam Rosémilly'nin hizmetçisi sofraya yardım ediyordu. Birinci şampanya şişesinin mantarı patlar patlamaz, Roland Baba coştı, ağzıyla gürültüyü yineledi ve:

- Bunu tabanca fişğine değişmem, dedi.

İyiden iyiye sinirlenen Pierre alaylı bir gülüşle:

- Bu senin için belki fişekten daha tehlikeli!

Tam çekeceği sırada, Roland, dolu bardağını masaya bırakarak sordu:

- Neden?

Babası çok zamandır sağlığından, bitkinliğinden, baş dönmesinden, nereden geldiği bilinmeyen ağrılardan yakınıp duruyordu.

Doktor:

- Tabancanın kurşunu yanı başından geçebilir ama, şarap doğru midene iner.

- Sonra?

- Sonrası mideni yakar, sinir sistemini bozar, kan dolaşımını ağırlaştırır, en sonunda da inme iner. Senin yapında olan insanları hep böyle bir son bekler.

Eski kuyumcunun artan neşesi rüzgârla dağılan bir duman gibi birdenbire kayboluverdi.

Gözlerini dikmiş, endişeyle oğlunun alay edip etmediğini anlamaya çalışıyordu.

Beausire:

- Ah bu mübarek doktorlar! Hepsi de birbirine benzer: Yemeyin, içmeyin, sevişmeyin, çalıp oynamayın derler; ama bütün bunlar hastalıklı insanlara göre; ben bunların hepsini dünyanın her köşesinde, her yerinde alabildiğine yaptım ama yine de sağlığım yerinde, buna ne buyrulur sayın bay?

Pierre haşince:

- Kaptan, önce siz babamdan daha güçlüsünüz; sonra bütün zevk düşkünleri son güne kadar hep böyle konuşur ve ertesi günü de doktorlara

gelip "hakkınız varmış!" demeye vakti kalmaz. Babamın böyle zararlı, tehlikeli şeyler yaptığını görünce pek tabii uyarırım, zaten başka türlü yapsam, kötü bir oğul sayılırım.

Madam Roland üzülerek araya girdi:

- Pierre, canım, sana ne oluyor böyle? Bir kerecikle bir şey olmaz. Bugünün bizim için ne büyük bir bayram olduğunu unutuyorsun. Onun keyfini kaçırarak, hepimizi de üzecek ne var; iyi yapmıyorsun!

Omuzlarını silkerek:

- İstedğini yapsın! Benden söylemesi.

Roland Baba içmiyor, dibindeki hafif gazları küçük balonlar halinde hızlı hızlı yukarı uçuşan şarapla dolu bardağına bakıyordu.

Tıpkı cansız bir tavuk bulunca, avını koklayan bir tilki güvensizliğiyle onu seyrediyordu.

Duraksayarak sordu:

- Çok mu dokunur dersin?

Pierre acı duydu, surat ederek başkalarını üzdüğü için kendi kendine kızdı.

- Yok, hadi bir kez olmak üzere içebilirsin; ama fazla kaçırma ve alışma.

Roland Baba kadehini havaya kaldırdı, ağzına götürmeye daha karar vermemişti. Onu korku ve iştahla içi yana yana seyrediyordu, önce kokladı, tattı, yüreği üzüntü, zayıflıkla dolu olarak oburlukla yudum yudum, tadını çıkara çıkara içti, son damlasından sonra pişman olmuştu.

O sırada Pierre birdenbire Madam Rosémilly ile göz göze geldi. Bu bakışların açıkça ne demek istediğini sezdi, basit dikkafalı bu küçük kadının öfkeli düşüncesini duyumsadı, gözlerinden okudu; bu bakış ona: "Kıskanıyorsun, bu yaptığın ayıptır!" der gibiydi.

Yemeyi sürdürerek başının öne eğdi.

Acıkmamıştı, her şeyi kötü görüyordu. Gitme, artık bu insanlar arasında bulunmama,

konuşmalarını, alaylarını, gülüşmelerini artık bir daha duymama isteği için kemiriyordu.

Şarabın etkisiyle kendinden geçmeye başlayan Roland Baba oğlunun öğütlerini daha şimdiden unutmuştu; gözlerini tabağın yanındaki dolu şampanya şişesine dikmiş, tatlı tatlı seyrediyordu. Yeni bir azarlanmadan korkarak açıkça dokunamıyor ama Pierre'e sezdirmeden şeytanlıkla, el çabukluğuyla şişeyi yakalamanın çaresini araştırıyordu. Aklına çok basit bir kurnazlık geldi:

Önem vermiyormuş gibi davranarak şişeyi dibinden yakaladı, masanın üstünden uzatarak doktorun boş bardağına boşalttı. Öteki bardaklara da gezdirdikten sonra sıra kendisinininkine gelince, bir yandan bardağını doldurmaya, bir yandan da yüksek sesle konuşmaya başladı, böylece eğer görülürse, akli sıra herkes dalgınlıkla yaptığı sonucuna varacaktı. Oysa kimse işin farkında bile olmadı.

Pierre durmadan alabildiğine içiyordu. Kabarcıklar fişkıran duru canlı sıvıyla dolu uzun kristal bardağını sinirli sinirli, canı sıkılmış bir halde, bilinçsiz bir devinimle her dakika ağzına götürüyordu. Uçan gazın dil üzerindeki tatlı iğneleyici etkisini duymak için içkiyi ağzına ağır ağır akıtıyordu.

Gitgide vücudunu tatlı bir sıcaklık kapladı. Karnından başladı, göğsünü kollarını, bacaklarını sardı, neşe, yaşam veren ılık bir dalga halinde her yanına yayıldı. Şimdi kendini daha iyi duyumsuyor, daha sabırlı, daha az kötümser buluyordu; hatta bu akşam kardeşiyle konuşma kararı bile suya düşer gibi oluyordu, vazgeçmiş değildi, yalnızca duyumsadığı erinci böyle çabucak kaçırmak istemiyordu.

Beausire onura içmek için ayağa kalktı, kadehiyle çevreyi selamladıktan sonra:

- Peki zarif bayanlar, baylar! Dostlarımızdan birinin başına gelen mutlu bir olayı kutlamak için burada toplanmış bulunuyoruz. Eskiden

şansın gözü kördür derlerdi; bu doğru değil, bence şans yalnızca miyop ya da muziptir; şu sırada çok iyi bir çift denizci dürbünü satın almış olacak ki, Havre limanındaki "Perle"nin kaptanı mert dostumuz Roland'ın oğlunu seçti. Yaşa sesleri, arkasından da alkışlar yükseldi; Roland Baba yanıt vermek için doğruldu; sesini çatallaşmış, dilini ağırlaşmış duyumsuyordu, öksürdükten sonra:

- Teşekkür ederim kaptan, oğlum için de, benim için de sana sonsuz teşekkürler... bu davranışınızı asla unutamayacağım, onuruna içiyorum. Yüzü gözü yaş içindeydi, söyleyecek başka bir şey bulamayarak yeniden oturdu.

O sırada gülen Jean dedi ki:

- Bugün bana karşı olan sevgilerini büyük bir incelikle gösteren bu sadık benzersiz (Madam Rosémilly'ye bakıyordu) dostlarıma asıl ben teşekkür etmeliyim. Şükranlarım yalnızca lafta kalmayacak, bunu onlara yaşamımın her

anında, yarın, daha sonra, her zaman kanıtlayacağım, zira dostluğumuz geçici dostluklardan değildir.

Annesi heyecanla:

- Aferin oğlum, diyordu.

Beausire yüksek sesle:

- Haydi Madam Rosémilly! Güzel cinsiniz adına birkaç söz söyleyin...

Kadın bardağını kaldırdı, hüzünle karışık sevimli bir sesle:

- Ben, dedi Mösyö Maréchal'ın sevgili anısına içiyorum.

Her duadan sonra olduğu gibi birkaç dakika sessizlik ve dalgınlık içinde geçti, övmesini pek kolay beceren Beausire hemen:

- Böyle incelikleri yalnızca hanımlar bulur işte! dedi. Sonra Roland Baba'ya dönerek:

- Sahi bu Maréchal da kimdi? Onunla herhalde çok yakındınız?

Yaşlı adam içkinin etkisiyle, ağlamaya başlamıştı; anlaşılmaz bir sesle acele acele:

- Biliyor musun, o kardeş gibi bir dosttu, eşi benzeri bulunamayacaklardan biri...

birbirimizden hiç ayrılmazdık, her akşam bizde yerdirdi... ara sıra bizi tiyatroya götürürdü...

kısaca size şu kadarını söyleyeyim ki... bir dost, gerçek bir dosttu, uzun lafın kısası... değil mi Louise?

Karısı yalnızca:

- Evet, sadık bir dosttu, dedi.

Pierre, annesiyle babasını izliyordu; ancak başka şeylerden söz açılınca yeniden içmeye koyuldu.

Bu gece eğlencesinin sonuyla ilgili hiçbir şey anımsamıyordu. Kahveler, likörler içilmiş, gülüp söylenmiş, alay edilmişti. Gece yarısına doğru altüst olmuş, başı şişmiş bir durumda yattı. Ertesi gün saat dokuzaya kadar leş gibi uyudu kaldı.

IV

Şampanya ve şartrözle tütsülenen bu uyku onu herhalde yumuşatmış, dinginleştirmiş olacak ki, uyandığı zaman her şeye karşı iyimser bir ruh taşıyordu. Bir yandan giyiniyor, bir yandan da bir gün önceki heyecanlarının gerçek, gizli ve kişisel nedenleriyle dış nedenlerini açıkça bulmaya çalışarak onları şöyle kısaca göz önüne getiriyor, ölçüp biçiyordu.

Bu birahane kızı, Roland'ın oğullarından yalnızca birinin bilinmeyen birinin mirasına konduğunu işitince aklına böyle kötü, orospuca bir düşünce getirebilir; ama bu tür yaratıklar, ortada en ufak bir neden yokken, namuslu kadınlar hakkından hep böyle kuşkuya düşmezler mi?

Ne zaman bu iffetli kadınlardan söz edilse, sövüp saydıklarını, iftira edip onları

lekelediklerini işitmiyor muyuz? Birinin namusundan söz edildi mi, aşağılanmış gibi, sinirlenerek: "Senin evli dediğin kadınların ne mal olduklarını biliriz! Onların âşıkları bizden çoktur ama gizlerler, ikiyüzlüdürler, ah ne maldır onlar!..." demezler mi?

Bu kıskançlık kurdu içini kemirmeseydi, bu kadar iyi, kendi halinde, namuslu, zavallı anneciğine söylenen bu tür imalı sözleri anlamak şöyle dursun, aklından bile geçirmezdi. Belki de onun kızgın ruhu, kızın aklından bile geçirmediği birçok çirkin şeyi elinde olmayarak ona yüklemiş, kardeşine zarar getirecek hiçbir fırsatı kaçırmamış olabilirdi. Olabilir ki dizginleyip durduramadığı, elinden sürekli kaçıp kurtulan içindeki o kuruntu, başını alarak kurnazlıkla özgür, cüretli, serüvenseven, sonsuz tasarılar dünyasına kaçıyor, oradan da tıpkı çalınan eşyalar gibi, ayıp, açığa vurulmaz şeyler getiriyor ve bunları ta içinde, ruhunun erişilmez kıvrımlarında gizliyordu. Olur a, bu

korkunç kuşkuyu yaratan, yoktan var eden yalnızca onun kuruntusuydu.

Yüreğinin de elbette kendine göre gizleri olacaktı; incinen bu yürek, kardeşini kıskanarak, onu mirastan yoksun bırakmak için, bu iğrenç kuşkuyu kullanmak istememiş miydi acaba? Vicdanlarını sorguya çeken dindarlar gibi, o da şimdi içinin bütün gizlerini yoklayarak kendinden kuşku duyuyordu.

Madan Rosémilly'nin zekâsı sınırlıydı, ama yine de kadınlara özgü bir sağduyusu, sezgisi, ince bir duygusu vardı. Büyük bir saflıkla, "Maréchal'ın kutlu anısı için kadeh kaldırıp içtiğine, böyle bir şey aklına gelmemiş olacak, azıcık kuşkusu olsaydı böyle davranmazdı. Kuşkusu artık silinmişti, içindeki o kuruntunun büyümesine, kardeşinin miras konusuyla annesine duyduğu taparcasına sevgi neden olmuştu; bu kuruntular, tapan adama yakışan, saygıya değer şeylerdi, ama abartılıydı.

Bu sonuca vardıktan sonra iyi bir iş başarmış gibi sevindi. Herkese karşı nazik davranmaya karar verdi. Bu işe önce bağımlılıkları, bön düşünceleri, bayağı görüşleri, göze batan basitlikleriyle onu durmadan sinirlendiren babasından başlayacaktı.

Bu kez eve yemeğe zamanında geldi. Nükteler yaptı, güleryüz gösterdi, herkesi eğlendirdi.

Annesi hayran hayran:

- Pierreciğim, canın isterse herkesi eğlendirmeyi öyle bir bilirsin ki... o kadar cana yakın olursun ki... demekten kendini alamıyordu.

Konuşuyor, lakırdı buluyor, eş dostun çok güzel taklitlerini yaparak herkesi güldürüyordu.

Beausire'in taklidi başta geliyordu; Madam Rosémilly'ninkini kapalı geçiyor, öyle hınzırca yapmıyordu; kardeşine bakarak da, içinden:

"Hadi ne duruyorsun budala! Onu savunsana!

Ne kadar zengin olursan ol, canım isterse seni gölgede bırakırım..." diyordu.

Kahveler içilirken babasına:

- "Perle"i bugün kullanacak mısınız?
- Hayır oğlum.
- "Jean Bart"la birlikte onu kullanabilir miyim?
- Tabii... istediğin kadar...

Rasladığı ilk tütüncüden bir puro satın aldı, neşeli neşeli limana doğru yürüdü.

Duru, aydınlık, mavimtırak, meltem rüzgârlarıyla yıkanmış, tazelenmiş, gökyüzünü seyrediyordu. Jean Bart diye çağırılan gemici Papagris, sandalın içinde uyukluyordu; sabahları balığa çıkılmazsa, öğleden sonra onu hazır bulundurmak zorundaydı.

Pierre:

- Bugün ikimiziz, reis!... diye bağırdı.İskelenin demir merdivenlerinden inerek kayığa atladı.
- Ne rüzgârı esiyor? diye sordu.

- Hep akıntı tarafından esiyor, Mösyö Pierre, açıklarda iyi bir meltem yakalarız... dedi.

- Öyleyse haydi sefere baba!..

Prova direğini hisa edip demiri aldılar, sandal özgürce, limanın dingin suları üzerinde ağır ağır mendireğe doğru süzölmeye başladı, sokak aralarından gelen hafif bir rüzgâr yelkene o kadar yavaş dokunuyordu ki, hiçbir şey duyumsanmıyordu. "Perle" sanki içinde saklı gizemli bir güçle itiliyor, sanki sandallara özgü bir canlılıkla ilerliyordu. Pierre, ağzında puro, dümenin başına geçmiş, bacaklarını uzatmış, güneşin göz kamaştıran ışıkları altında gözlerini kırparak mendireğin katrana bulanmış kocaman direklerinin yanı başından geçişini seyrediyordu.

Mendireğin kuzeyi kapatan burnunu geçip de açık denize çıktıkları zaman, daha taze esen meltem rüzgârı serin bir okşayışla doktorun yüzünü, ellerini yalayarak ciğerlerine doldu; "Perle"nin pupalaşan koyu renk yelkenini de şişirerek onu çevikleştiriyor, yana yatırıyordu.

Jean Bart, birdenbire üç köşesi rüzgârla şişen kanada benzer floku hisa etti, iki adımda kıça geçerek direğe bağlı bocurum yelkenini de çözünce, birdenbire yana yatan ve şimdi bütün hızıyla süzülen kayığın yan tarafında kaynaşan, kayıp giden tatlı ve canlı bir su fışirtısı işitildi.

Kayığın burnu, tıpkı bir saban demiri gibi, delice denizi yarıyor, kabaran dalgalar, köpükten bembeyaz olmuş, yumuşak bir biçimde, tıpkı sürülen tarlaların koyu renk okkalı toprakları gibi kubbeleşiyor, yeniden çöküyordu.

Dalgalar kayığa çarptıkça -bunlar kısa ve sıkı- "Perle"i, flokundan Pierre'in elinde titreyen dümenine kadar sarsıyordu; rüzgâr biraz fazla esti mi dalgalar kayığı batıracakmış gibi kenarına kadar yükselerek yalıyordu.

Liverpool'dan gelen bir kömür gemisi demir atmış, suların yükselmesini bekliyordu.

Arkasından dolaşarak limandaki gemileri sırayla gözden geçirdiler, sonra da kıyının yayılışını uzaktan seyretmek için biraz daha açıldılar.

Pierre bu tahta ve bez yığınınını, parmağının ucunda fırfır çevirerek, istediği gibi oynatarak, tam üç saat, keyifli keyifli rahatça, kaynaşan denizin üzerinde dolaştı durdu. Tıpkı at üzerinde ya da gemi güvertesinde düşlemlere dalar gibi, o da güzel geçecek olan geleceğini, akıllıca yaşamının vereceği keyfi düşünerek hulyalara daldı. Yarından tezi yok, gidip kardeşinden üç ay için bin beş yüz lira borç alacak, sonra da hemen I. François Bulvarı'ndaki o güzel apartmana yerleşecekti.

Gemici birdenbire:

- Sis basıyor Mösyö Pierre, dönelim, dedi.

Pierre gözlerini kaldırdı; gökyüzünü saran, denizi kaplayan, tepelerden inip bulut gibi onlara doğru koşan, kuzeye doğru hafif ama derinliklere kadar uzanan kurşuni bir gölge gördü. Yandan alabanda etti, rüzgâr kayığı arkadan iterek mendireğe doğru götürüyor, hızla ilerleyen sis de arkadan onları kovalıyordu. Sis, "Perle"e yetişip de olanca

ağırlığıyla onu bürüdüğü zaman Pierre'i bir ürpermedir aldı; Pierre deniz sislerinin dumanla küf karışık bu acayip kokusunu, bu buz gibi rutubetli bulutu, içine çekmemek için ağzını kapadı. Sandal limandaki yerini aldığı zaman kent baştan aşağı sanki yağmur yağmış gibi ıslanmış, evlerin, sokakların üzerinden sel gibi akıp giden bu incecik buhar tabakasıyla örtülmüştü.

Pierre'in eli ayağı donmuştu, hemen eve koştu, akşam yemeğine kadar şöyle bir kestirmek için kendini yatağa attı. Akşamleyin yemek odasına girdiği zaman annesi Jean'a:

- Göreceksin, galeri ne kadar güzel olacak. Çiçeklerle süsleyeceğiz, onlara ben bakacağım, onları ben yetiştireceğim. Şölen verdiğin zaman peri masallarındaki yerlere dönecek.

Doktor:

- Neden söz ediyorsunuz Tanrı aşkına? diye sordu.

- Kardeşine çok güzel bir apartman tuttum, bulunur şey değil doğrusu... İki sokağa bakan güzel bir asma kat. İki salonu, camekânlı bir koridoru, bekâr bir erkek için pek şık, yuvarlak, küçücük bir yemek odası var.

Pierre sarardı, öfkeden boğuluyordu.

- Nerede bu? dedi.

- I. François Bulvarı'nda.

Artık kuşkusu kalmamıştı, içinden: "Eh! artık... bu kadarı da fazla!.. dünyada yalnız o mu var?" diye bağırmak geldi.

Annesi neşe içinde durmadan konuşuyordu:

- Düşün bir kez, bunu iki bin sekiz yüz franka tuttum. Üç bin istiyorlardı ama, üç, altı ve dokuz yıllık bir sözleşme yapacağımı söyleyerek iki yüz frank indirttim. Kardeşin rahat edecek... bir avukatın şık bir yazıhanesi oldu mu yükünü tuttu gitti... bu gösteriş müşteri çeker, göz boyar, insanı bağlar, saygıya zorlar; kısacası

müşteri böyle bir yerde oturan adamın sözlerini pahalıya satacağını anlar.

Biraz durduktan sonra sürdürerek:

- Sana da buna yakın bir şey bulmak lazım.

Senin paran yok, tabii daha orta halli bir şey olacak, ama yine de sevimsiz olmayacak; emin ol ki çok işine yarayacak...

Pierre büyüklenen bir tavırla:

- Hıh! Ben, çabamla, bilgimle bunlara erişeceğim...

Annesi ısrarla:

- Anlıyorum ama, güzel bir muayenehane de çok işine yarar.

Pierre, yemeğin ortasına doğru birdenbire sordu:

- Bu Maréchal denen kişiyi nasıl tanıdınız?

Roland Baba başını kaldırdı, anılarını karıştırarak:

- Dur, pek anımsamıyorum. Aradan o kadar zaman geçti ki... ha... evet, buldum. Onunla dükkânda ilkin annen tanışmıştı, değil mi Louise? Bir şeyler ısmarlamaya gelmişti, sonra artık sık sık gelip gitti... Önce müşterimiz, sonra da dostumuz olmuştu.

Börülceleri şişe dizer gibi birer birer çatalının ucuna geçirerek yiyen Pierre yeniden sordu:

- Bu tanışma hangi tarihteydi?

Roland yine düşündü, hiçbir şey anımsamayınca karısının belleğine başvurdu:

- Louise, senin belleğin güçlüdür, unutmamışsındır, söyle bakalım, ne zamandı? Eli beşte miydi.. elli altıda mıydı?... Düşünsene canım, sen benden iyi bilirsin.

Biraz düşündükten sonra annesi güvenli, dingin bir sesle:

- Elli sekizdeydi dostum, Pierre o zaman henüz üç yaşındaydı. Yanılmadığımı eminim; çünkü çocuk o yıl kızıla tutulmuştu, daha henüz

taniştığımız "Maréchal" da yardımımıza koşmuştu.

Roland:

- Sahi, sahi, ne kadar takdir edilse yeridir.

Annen çok yorulmuştu, bitkindi, bir şey yapamıyordu, ben de dükkândan ayrılamadığım için senin ilaçlarını eczaneden o getiriyordu. Gerçekten çok vefalıydı. İyileştiğin zaman ne kadar sevindi bilemezsin, seni ne kadar sevip öptü. O günden sonra artık iyice dost olmuştuk.

Pierre birdenbire: "Madem ilkin beni tanıdı, benim için o kadar özveride bulundu, beni sever öperdi, ailemle olan dostluğunun tek nedeni bendim, niye bütün malını kardeşime bıraktı da bana bir şey vermedi?" diye düşündü, bu düşünce, yüreğini delip parçalayan bir kurşun gibi içine işledi.

Başka soru sormadı, yeni bir kötülüğün gizli tohumunu, henüz aydınlanmamış bir endişeyi içinde gizleyerek üzgünleşti, düşünceli

olmaktan çok üzerinde kendinden geçmiş bir hal vardı.

Erkenden ıktı, sokaklarda avare avare dolaştı. Çevreyi saran sis havayı ağırlaştırmış, donuklaştırmıştı, insana bulantı veriyordu. Bu, yeryüzüne çökmüş bulaşıcı bir dumandı sanki. Havagazı fenerlerinin üzerinden geçerek onları ara sıra söndürüyor gibi oluyordu. Kaldırımlar don varmış gibi kayıyor, mahzen, kuyu, pis mutfak kokusu gibi bütün bu kötü kokular, bu serseri sisin iğrenç kokularıyla karışmak için sanki evlerin içinden fişkırıyordu.

Pierre, bu ayazda dışarda dolaşmak istemedi; elleri cebinde, soğuktan büzülmüş bir halde, doğru Marowsko'ya gitti.

Yaşlı eczacı, yalnızca kendisi için yanan havagazı lambasının altında, her zamanki gibi yine uyukluyordu. Sadık bir köpek sevgisiyle bağlandığı Pierre'i görünce silkindi. Frenk üzümü likörünü ve kadehleri getirmeye gitti.

Doktor:

- E... likör ne âlemde bakalım? diye sordu.

Polonyalı, kentin belli başlı kahvelerinden dört tanesinin, likörü piyasaya sürmeye nasıl razı olacaklarını, "Phare de côte"la "Sémaphore havrais" gazetesini yazarlarının ellerine birkaç şişe sıkıştırılmasına karşılık nasıl reklam yapacaklarını anlattı.

Uzun bir sessizlikten sonra Marowsko, Jean'ın sonunda servete sahip olup olmadığını sordu, sonra aynı konu üzerinde yine iki üç kuşkulu soru sordu. Pierre'i çok sevdiği için, bu haksızlığa başkaldırıyordu. Pierre, onun ne düşündüğünü âdeta işitiyor, kestiriyor, anlıyordu; pek sakıngan, utangaç ve kurnaz olan Marowsko'nun dilinin ucuna gelenleri hiçbir zaman söyleyemeyeceğini kestiriyordu; ama bütün bunları gözlerinden okuyordu, çekingen konuşmasından anlıyordu.

Artık kuşkusuz kalmamıştı, yaşlı adam kesinlikle şöyle düşünüyordu: "Annenize laf getirecek olan bu mirası ona kabul ettirmemeliydiniz." Hatta belki de Jean'ın "Maréchal"dan olduğuna inanıyordu. Elbette öyle sanırdı, bu o kadar olabilir, olası, açık görünüyordu ki nasıl inanmazdı? Hatta kendisi, öz oğlu olacak Pierre bile, üç günden bu yana canla başla, var gücüyle aklına gelenleri yenmeye çalışmıyor muydu? Bu korkunç kuşkuya karşı savaşıyor muydu?

Bu sorunu yalnız başına düşünme, tek başına tartışma, bu olası ve çirkin şeyi, zayıflığa, kuruntuya kapılmadan cesurca, mertçe inceleme isteği içini o kadar güçlü bir biçimde sardı ki, frenk üzümü likörünü bile içmeden kalktı, afallayan eczacının elini sıkıp yine sisli sokağa daldı.

Kendi kendine: "Bu Maréchal denen kişi ne diye bütün malını Jean'a bıraktı?" diyordu. Şimdi onu bu sorunu kurcalamaya iten neden, ne

kıskançlıktı, ne de üç günden bu yana savaşıarak gizleyebildiği içten gelen bayağı hasetti. Asıl neden müthiş bir şeyin korkusuydu: Kardeşi Jean'ın bu adamın oğlu olduğuna kendisinin de inanmış olması korkusuydu.

Hayır, buna inanamazdı. Bu canice soruyu soramazdı bile... Fakat bu pek münasebetsiz, aslı astarı olmayan kuşkunun bir daha uyanmamak üzere büsbütün aklından silinmesi de gerekiyordu. Gerçeği bilmesi, kuşkudan kurtulması, tam bir güvence içinde bulunması gerekiyordu: Çünkü dünyada annesinden başka kimseyi sevmiyordu.

Gecenin karanlığı içinde, yapayalnız, serserice dolaşırken, belleğine, mantığına başvurarak inceden inceye araştırmalar yaparak asıl gerçeği ortaya çıkaracak, sonra da bu iş kapanacak, bir daha aklına bile gelmeyecekti. Gidip yatacaktı.

Düşünmeye koyuldu: "İlkin olayları gözden geçirelim bakalım; sonra onun hakkında bütün bildiklerimi, kardeşime ve bana takındığı tavrı gözümün önüne getireceğim, bu yeğlemeye meydan veren bütün nedenleri araştıracağım... Jean eline doğdu, diyeceksiniz - evet ama beni daha önceden tanıyordu. Eğer annemi sessizce, içinden sevdiyse beni yeğlemesi gerekirdi; çünkü benim yüzümden, kızıl hastalığım yüzünden annemle babamla yakın dost olmuştu. Öyleyse mantığa vuracak olursak, beni yeğlemesi, beni daha çok sevmesi gerek; ama kardeşim elinde büyüdü diye ona karşı içten gelme bir çekim, bir fazla sevgi duyuyorsa o başka..."

O zaman kendini zorlayarak bütün düşüncesini, kafa gücünü toparlayıp Paris'te bulunduğu zamanlar yüreğinde hiçbir iz bırakmadan gelip geçen bu adamı, anıları arasında yeniden canlandırmaya, görmeye, tanımaya, anlamaya çalıştı.

Ama yürümenin, adımları hafif hafif atmanın düşüncelerini dağıttığını, saptamaya engel olduğunu, anlayışını zayıflattığını, belleğini bulandırdığını fark etti.

Geçmiş ve unutulmuş olayları hiçbir şey kaçırmadan keskin bir bakışla gözden geçirmek için geniş ve loş bir yerde kımıldamadan kalması gerekiyordu. Geçen akşamki gibi gidip rıhtımda oturmaya karar verdi.

Limana yaklaşırken denizin açıklarından gelen acı ve korkunç bir çığlık işitti; bu, boğa böğürtüsüne benzeyen ama daha uzun, daha güçlü bir sestti. Bir düdük sesiydi, siste yolunu kaybeden gemilerin sesiydi.

Sıkıntı anlatan bu çığlık, ruhu ve sinirleri üzerinde öyle bir yankı yaptı ki, bütün vücudu ürperdi, yüreği tılandı; bu sanki kendi çığığıydı. Sanki biraz ötede ona benzer bir başka ses daha inlemişti, sonra yanı başında limanın düdüğü onlara yanıt vererek iç parçalayan bir haykırış kopardı.

Pierre artık hiçbir Őey dūŐünmüyordu, bu hüzünlü karanlığa dalmaktan hoşnuttu, geniş adımlarla mendireği boyladı.

Rıhtımın tam ucuna oturduğu zaman, ne limanı aydınlatmaya yarayan sisle örtülü elektrik fenerlerini, ne de zorla fark edilebilen mendireğin güneyindeki fenerin kırmızı ışığını görmek istedi, gözlerini kapadı. Sonra hafifçe dönerek dirseklerini taşlara dayadı, elleriyle yüzünü örttü.

Dudakları sözcüğu söylemediği halde, düşüncesi sanki düşlemini çağırıyormuş gibi, "Maréchal... Maréchal..." diye sesleniyordu. Birdenbire kapalı gözlerinin karanlığı içinde onu kalıbıyla olduğu gibi görüverdi. Beyaz, sivri sakallı, sık beyaz kaşlı, altmışlık bir adamdı. Ne iri ne de ufak tefekti. Nazik bir görünüşü, kurşuni ve tatlı gözleri, alçakgönüllü bir tavrı vardı; mert, sade ve sevecen görünüyordu. Pierre'le Jean'a "sevgili yavrularım!" derdi;

onları asla ayırt etmez, yemeğe ikisini birlikte çağırırdı.

Pierre dünyadan göçüp giden bu adamın, sözlerini, davranışlarını, sesini, bakışlarını, silinen bir izin peşinden koşan bir köpek inatçılığıyla, araştırmaya koyuldu. Yavaş yavaş onu bütün canlılığıyla kardeşiyle birlikte sofrasına kabul ettiği "Tronchet" sokağındaki apartmanında buluyordu. Uzun zamandan bu yana "Mösyö Pierre", "Mösyö Jean" demeye alışmış iki yaşlı hizmetçi kadın onlara hizmet ederdi. Maréchal, gençler içeri girince birine sağ, ötekine sol elini gelişigüzel uzatırdı.

- İyi günler çocuklar, evden haber alıyor musunuz? Bana gelince, hiç mektup almıyorum, derdi.

Teklifsizce tatlı tatlı, önemsiz şeyler üzerinde konuşulurdu. Bu adamda kafaca hiçbir olağanüstülük yoktu; ama üzerinden tatlılık, sevimlilik ve incelik akıyordu. Onlar için o iyi bir

dosttu, güvenilen ve üzerine toz
kondurulmayan dostlardandı.

Şimdi Pierre'in kafasında anılar gittikçe
artıyordu. Maréchal birkaç kez onu endişeli
görerek öğrenim yaşamının yoksulluğunu
sezmiş, hemen birkaç yüz frank kadar ödünç
para vermişti; bu alışverişi iki yan da unutmuş,
paralar ödenmemiştir. Şu halde bu adam, onu
her zaman seviyordu, gereksinmelerini
düşündüğüne göre onunla ilgiliydi. Öyleyse...
öyleyse niçin bütün malını Jean'a bıraksın?
Hayır, asla hiçbir zaman açıktan açığa ne
küçüğüne büyükten fazla sevgi beslemiş, ne
biriyle diğerinden fazla ilgilenmiş ve de ne
birine ötekinden daha fazla sevecen
davranmıştır. Öyleyse... öyleyse her şeyi Jean'a
bağışlamak ve Pierre'e hiçbir şey bırakmamak
için ortada ancak önemli ve gizli bir neden
olmalı.

Doktor, son yıllarda olup bitenleri aklından geçirdikçe, bu ayrılık gayrılığa büsbütün akıl erdiremez oluyordu.

Ve göğsünü, sanki yüreğini dışarı uğratacakmış gibi, şiddetli bir ağrı kaplıyor, anlatılmaz bir sıkıntı sarıyordu. Yüreğinin sanki zemberekleri kırılmış, kan alabildiğine saldırıyor, gürültülü bir çarpıntıyla onu sarsıyordu.

Karabasan içindeymiş gibi yavaş sesle: "Öğrenmeliyim, öğrenmeliyim Tanrım!" diye mırıldandı.

Şimdi daha uzakları, ailesinin Paris'te bulunduğu yılları araştırıyor ama bir türlü yüzleri gözünün önüne getiremiyordu, bu durum anılarını bulandırıyor, özellikle de Maréchal'ın saçının sarı mı, kestane rengi mi, yoksa siyah mı olduğunu anımsamaya çabalıyordu. Ama adamcağızın yaşlılık yüzü bütün ötekilerini sildiği için gençliğini bir türlü anımsayamıyordu. Yalnızca o zaman ellerinin daha narin, daha yumuşak olduğunu, sık sık

annesine çiçek getirdiğini anımsadı. Babasının: "Yine mi çiçek!... Bu güller sizi batıracak, deli misiniz dostum?" deyişini aklına geldi. Maréchal da: "Bırakın canım, bu benim hoşuma gidiyor" diye yanıt verirdi.

Annesinin gülümseyerek: "Teşekkür ederim dostum!" tümcesi kafasında o kadar yazılı bir biçimde belirdi ki, o sesi yeniden duyar gibi oldu. Oğlunun belleğinde böyle yer etmesi için kimbilir annesi bu üç sözcüğü kaç kez yinelemiş olacak...

Demek o Maréchal, o zengin efendi, o müşteri, bu küçük dükkâncıya, orta halli kuyumcunun karısına çiçek getiriyordu. Onu sevmiş miydi? Kadını sevmese hiç böyle esnaf takımının dostu olur muydu? Okumuş, anlayışlı, ince düşünceli bir adamdı. Kaç kez Pierre'e şirden şairlerden söz etmişti. Yazarlara bir sanatçı gözüyle değil, yalnızca duygulu bir kentsoylu gözüyle bakardı.

O zaman doktor, bu duyarlığını çocukça bulmuş, çoğu kez gülümsemişti. Bugün, bu

duyarlı adamın "şiiir" sözcüğünü aptallık olarak görecektedir kadar maddi, bayağı, kaba olan babasıyla asla dost olamayacağını anlamıştı.

Öyleyse bu genç, işsiz güçsüz, zengin, gönlü boş Maréchal, bir gün belki raslantı sonucu, güzel satıcıyı görerek dükkâna girmişti. Öte beri almış, yine gelmiş, günden güne ahbablığı artırmış, sık sık alışveriş ederek adeta orada oturup kalkmaya, genç kadına gülümsemeye, evin erkeğiyle tokalaşmaya hak kazanmıştı.

Ya sonra? Aman Tanrım... ya sonra?.. Öteki çocuk dünyaya gelinceye kadar, ilk çocuğu, kuyumcunun çocuğunu sevmiş okşamış, sonra da ölünceye kadar hiçbir şey sezdirmemiş.

Neden sonra mezarı örtülmüş, kendisi çürümüş, adı yaşayanlar arasından silinmiş, bütün varlığı sonsuza dek yok olmuş, artık sakıngan olmaya, korkmaya, saklamaya gerek kalmamış, işte o zaman varını yoğunu bu ikinci çocuğa bağışlamış! Niçin? Bu adam budala değildi, bu davranışıyla çocuğun kendisinden olma

olasılığından kurtulamayacağını önceden anlayıp kestirmesi gerekmez miydi. Bu davranışıyla bir kadının namusunu lekelemiyor muydu? Jean oğlu olmasa bunu yapar mıydı hiç?

Birdenbire çok açık ve korkunç bir anı Pierre'i altüst etti. Maréchal, Jean gibi sarışındı. Önceleri, Paris'teki konuk odalarının şöminesi üzerinde duran ama şimdi ortadan kaybolan küçük portreyi anımsadı. Şimdi o nerede? Acaba kayıp mı oldu, yoksa saklı mı?

Ah, onu bir saniyecik eline geçirebilse...

Belki de annesi onu aşkın kutsal anılarının sallandığı çekmeceye gizlemişti.

Bu düşünce içini o kadar parçaladı ki, ancak çok şiddetli acıların doğurabileceği gırtlaktan gelen kesik bir "of" savurdu. Mendireğin düdüğü sanki çığlığı işitmiş, anlamış da yanıt veriyormuş gibi yanı başında uludu. Ejderha gibi uğuldayan, yıldırımından fazla gürleyen,

rüzgârları, dalgaları sindiren bu korkunç, kudurmuş, yaban ses sislere gömülü denizin karanlıkları içinde kayboldu.

O zaman sisler arasında, kimi yakından kimi uzaktan gelen buna benzer çığlıklar gecenin karanlığı içinden yeniden yükseldi. Çevresini göremeyen kocaman vapurların bu çığlıkları insana dehşet veriyordu. Sonra yine her şey sustu.

Karabasandan uyanan Pierre gözlerini açınca, orada bulunduğuna şaşıtı, çevresine bakındı.

"Deli miyim, annemden kuşku duyuyorum" dedi. Yüreği sevgi, sevecenlik, pişmanlık ve üzüntüyle doldu. Annesinden ha! Annesini onun kadar tanıyan olmasın, ondan nasıl kuşkulandabilirdi? Bu saf, temiz, doğru kadının ruhu, yalın yaşamı, sudan daha duru değil miydi? Onu yakından görüp tanıyan bir insanın tertemiz olduğu yargısına varmamasına olanak var mıdır? Oysa ondan kuşkulanan oğluydu. Ah, şu anda onu bir kucaklayabilse, nasıl sevip

okşayacak, nasıl dizlerine kapanıp af dileyecekti...

Hiç o annesi, babasını aldatabilir miydi? Hoş, babası mert, namuslu, işinde doğru bir adamdı ama akli hiçbir zaman dükkânının düzeyini aşamamıştı. Vaktiyle çok güzel olduğunu bildiği -şimdi de belli ya- bu ince ruhlu sevimli, sevecen kadın kendisine hiç uymayan bir adamla nasıl nişanlanmış, sonra da onu nasıl koca olarak kabul etmişti?

Nasıl kabul edecek? O da tıpkı ana babasının seçtiği mallı mülklü delikanlılarla evlenen kızcağızlar gibi evlenivermişti. Hemen Montmartre Sokağı'ndaki mağazalarına yerleşmişlerdi; genç kadın yeni kurduğu yuvanın itici gücüyle ve genellikle tüccar ailelerinde olduğu gibi aşkın, hatta sevginin yerini tutan ortak çıkar duygusuna, bu kutsal ve ince duyguya kendini kaptırarak kasaya egemen olmuş, mağazalarından umulan serveti yapmak için ince zekâsını kullanarak canla

başla çalışmıştı. Ve bütün bir ömür, böylece tekdüze, dingin, namuslu ve sevgisiz geçmişti. Sevgisiz ha! Bir kadın yaşamında hiç sevmesin, olacak şey mi bu? Paris'te yaşasın, genç, güzel olsun, kitap okusun, sahnede tutkuları uğruna can veren oyuncularını alkışlasın da, gençlikten yaşlılığa kadar geçen koca bir ömrü bir kezcik olsun sevdaya tutulmadan geçirsin. Bu kadın, annesi değil de bir başkası olsaydı buna inanmayacaktı. Peki annesine niçin inansın?

Elbette herkes gibi o da sevebilirdi! Annesi niye herkesten başka olacaktı?

Genç varlıkların yüreğini altüst eden şairane üzüntülerle dolu bir gençlik geçirmişti. Hep ticaretten söz eden kaba bir kocanın dizi dibinde, mağazanın dört duvarı arasında, o hep dolunayların, yolculukların, akşam karanlıklarındaki öpücüklerin düşlemine kurmuştu ve bir gün tıpkı kitaplardaki gibi bir adam çıkagelmiş; onunla, onlar gibi konuşmuştu.

Sevmişti. Niçin sevmesin? Bu kadın, annesiydi diyeceksiniz! Peki ama annesi diye, gün gibi açık olan gerçeği saklamak için insan ya kr olmalı ya da budala...

Annesi ona teslim olmuş muydu? Elbette. Madem bu adamın başka sevgilisi olmamıştı, madem uzaklarda kalan, yaşlanan kadına bağlı kalmıştı, madem bütün malını çocuğuna, çocuklarına bırakmıştı...

Pierre yle bir öfkeyle titreyerek ayağa kalktı ki, içinden birisini öldürmek geliyordu... Uzanan kolu, gerilen eli, vurmak, öldürmek, ezmek, boğmak istiyordu, ama kimi? Herkesi, babasını, kardeşini, ölüyü, annesini!

Eve dönmek için fırladı, ne yapacaktı?

İşaret direğinin yanındaki kulenin önünden geçerken canavar ddğnn acı çığlığı kulağını patlatacaktı; o kadar şaşırdı ki az kalsın düşecekti, taş korkuluğa kadar geriledi; bu

sarsıntıyla eli ayağı kesilmişti, oracığa
öküverdi.

İşaret düdüğüne ilk önce yanıt veren vapur pek
uzakta olmasa gerekti, sular artık yükseldiği için
limana girebiliyordu. Pierre başını çevirdi, sisle
örtülü kırmızı ışığı fark etti, sonra limanın
karışık elektrik ışıkları altında iki mendirek
arasında kocaman kara bir gölge belirdi.

Nöbetçi yaşlı emekli kaptanın kısık sesi işitildi:

- Geminin adı?

Güvertede ayakta duran kılavuzun çatlak sesi
sis içinden:

- Santa-Lucia, diye yanıtladı.

- Ülkesi?

- İtalya?

- Limanı?

- Napoli.

Pierre, bulanık gözleriyle Vezüv'ün ateşten
sorgucunu görür gibi oldu. Dağın eteğinde

"Sorrente" ve "Castellamare" portakal bahçelerinde ateş böcekleri uçuşuyordu. Sanki bu görünüşleri tanıyormuş gibi, hiç de yabancı gelmeyen bu adları kaç kez düşleminden geçirmişti... Ah ne olur şimdi hemen gidebilseydi! Nereye olursa olsun... bir daha dönmemek, hiçbir şey yazmamak, ne olduğunu hiçbir zaman belli etmemek üzere gidebilseydi... Ama ne gezer, baba evine dönmesi, gidip yatağına yatması gerekiyordu... Hayır, eve dönmeyecek; sabahı burada edecekti. Canavar düdükları hoşuna gidiyordu. Yeniden kalktı, güvertede nöbet bekleyen bir subay gibi yürümeye başladı. Birinci gemiden sonra kocaman, gizemli başka bir gemi daha yanaştı. Bu Hindistan'dan dönen bir İngiliz gemisiydi.

Daha birçok geminin bu göz gözü görmeyen karanlıktan çıkarak yanaştığını gördü. Sisin rutubeti çekilmez duruma gelmişti. Pierre kentin yolunu tuttu; o kadar üşümüştü ki, biraz

"grog" içmek için bir gemici kahvesine daldı. Biberli, sıcak içki, ağzını burnunu yakınca, içinde umudun belirdiğini sezdi.

Belki de yanılmıştı, böyle saçmalıklar onda hiç eksik olmazdı. Kesinlikle yanılmıştı. Tıpkı suçlu gösterilmek istenen bir suçsuzu kolayca mahkûm edebilmek için hazırlanan bir suç dosyası gibi o da bütün kanıtları toplamıştı. Uykusunu alırsa bambaşka düşünecekti. Eve yatmaya gitti. Kendini zorlaya zorlaya sonunda güç bela uyuklamaya başladı.

V

Doktor, rahatsız bir uyku içinde ancak bir iki saat kadar kendinden geçebildi. Havasız ve sıcak kalan odasının karanlığı içinde uyandığı zaman, daha kafasını toparlayamadan bir gece önceki üzüncün bıraktığı bu acı etkiyi, bu ruh sıkıntısını yeniden duydu. Çünkü bir gün önce

pek önem vermeden geiştirdiğimiz bir acı, o gece sanki vücudumuza yayılır, bir humma ateşi gibi bizi sarar, yok eder, bitirir. İşte aklına birdenbire yine o anı geldi, doğrularak yatağında oturdu.

Mendireğin canavar düdükleri ttğ sürece yüreğini altüst eden düşünceleri teker teker bir daha aklının süzgecinden geçirdi. Düşündükçe kuşkusu artıyordu, mantığı sanki boğazından yakalayıp sıkan bir el gibi, onu sürekli dayanılmaz gerçeğe doğru sürüklüyordu.

Susamıştı, ii yanıyor, yüreği çarpıyordu. Pencereyi açıp biraz soluk almak için ayağa kalktı, o sırada duvar yönünden gelen hafif bir gürültü işitti.

Jean rahat bir uykuya dalmış, hafif hafif horluyordu. Demek o uyuyabiliyordu! Hiçbir şey sezmemiş... bir şey anlamamıştı! Annelerini tanıyan bir erkek bütün malını ona bırakıyor, o da, bu parayı doğal ve haklı bularak alıyordu.

Kardeşinin acı ve sıkıntı içinde çırpındığından haberi bile yok, işleri yolunda, içi rahat, uyuyordu. Bu tasasızca, hoşnut hoşnut horlayan kardeşine karşı birdenbire içinden bir öfke fıskırdı.

Daha dün gecedен, kapıyı vurmalı, içeri girmeli, yatağının başına oturmalı, şaşkınlıkla uyanır uyanmaz da ona şöyle demeliydi: "Jean, yarın, öbür gün annemize söz getirebilecek, adını lekeleyecek bu mirası asla kabul etmemelisin!" Ama bugün onunla nasıl konuşsun, Jean'a bir babadan olmadıklarını, buna inanmadığını nasıl söylesin. Keşfettiği bu yüz karasını artık saklamak, içine gömmek, ortaya çıkan bu lekeyi herkesten gizlemek gerekiyordu; bunu kimsenin bilmemesi, hele kardeşinin asla bilmemesi gerekmekteydi.

İnsanlar ne derse desin, onun artık bunlara aldırdığı yoktu. İsterse herkes annesini suçlu bulsun, yeter ki o, yalnızca kendisini suçsuz bilsin... Her gün yanı başında bulunmak, onunla

yaşamak, ona baktıkça kardeşinin bir yabancıнын ürünü olduğunu anımsamak... buna nasıl dayanılır?

İyi ama annesi ne kadar dingindi, rahattı, kendinden ne kadar emin görünüyordu. Onun gibi temiz ruhlı, doğru yürekli bir kadın isteklerine kapılıp böyle düşün de, sonradan hiçbir vicdan azabı çekmesin, altüst olan ruhunda hiçbir iz görülmesin, olacak şey mi bu? Ah vicdan azabı! Ah! İlk zamanlar ona kim bilir neler çektirmişti! Ama sonra, her şey gibi o da geçmiştir... Günahı için kim bilir ne kadar çok ağlamıştır, sonra da günden güne unutmuştur. Zaten bütün kadınlarda, bu unutma özelliği olağanüstü değil midir? Aradan birkaç yıl geçti mi kendilerini verdikleri erkeği güçlkle tanırlar. Öpücükler, yıldırım gibi çarpan aşk, bora gibi gelip geçer. Sonra yaşam da gökyüzü gibi yine dinginleşir, eskisi gibi sürer... Geçen bulutu insan anımsar mı hiç?

Pierre artık odasında duramıyordu. Bu ev, bu baba evi sanki başına yıkılıyordu. Çatının başına çöktüğünü, duvarların içini boğduğunu duyumsuyordu. Çok susamıştı, gidip mutfaktaki süzgeçli musluktan bir bardak taze su içmek istedi, mumu yaktı.

En aşağı kata indi, elinde sürahi, don gömlekle yukarı çıkarken, en çok esen bir yere, basamaklardan birine çöktü; bardağa bile gerek görmeden, yarıştan dönen bir koşucu gibi, sürahiyi dikti. Kımıltısız kalınca evin sessizliğinden ürktü, ama sonra en ufak gürültüleri bile fark etmeye başladı. İlk her saniye biraz daha yükselir gibi olan yemek odasındaki asma saatin sesini işitti. Sonra bir horultu duydu, kesik kesik, kısa, zorluk çeken bir yaşlı adam horultusu... hiç kuşkusuz, babasının horultusuydu... Aynı çatı altında horlayan bu baba oğlun, birdenbire birbirlerine yabancı olduğunu düşününce ürperdi; hiçbir bağ, en ufak bir bağ onları birleştirmiyordu,

bundan ikisinin de haberi yoktu! Sevgi dolu bir dille konuşuyorlar, kucaklaşıyorlar, sanki damarlarında aynı kan dolaşıyormuş gibi, zevkleri ortak, heyecanları ortaktı... oysa dünyanın başka başka yerlerinde doğmuş iki insan, bu baba oğul kadar birbirine yabancı olamazdı. Seviştiklerini sanıyorlardı; çünkü bu günden güne artan bağlılığın sahte olduğunu, bu karşılıklı sevginin bir yalana dayandığını bilmiyorlardı. Öyle bir yalan ki bunu kendisinden, öz oğlundan başka kimsecikler bilmeyecekti.

Ama ya yanılıyorsa? Bunu nasıl anlamalı? Ah! ne olur, babasıyla Jean arasında azıcık olsun bir benzerlik bulunsa! Bütün bir soyun aynı kandan geldiğini gösteren, dedelerden torunlara giden o gizemli benzemelerden biri bulunsa... Kendisi zaten doktordu, en ufak bir şeyden bunu anlayabilirdi, örneğin: çenenin biçimi, burnun kıvrımı, gözlerin aralığı, diş ya da kılların türü, ne bileyim, daha da az bir şey: bir jest, bir

alışkanlık, bir hareket, soydan gelme bir zevk, herhangi bir ayırt edici belirti, deneyimli bir gözden kaçmazdı.

Araştırıyor, benzeyen hiçbir şey, hayır, hiçbir şey bulamıyordu. Fakat şimdiye kadar bu belirsiz belirtileri araştırmak için ortada bir neden yoktu ki... Onun için böyle bir gözle ne bakmış ne de incelemişti.

Odasına dönmek için ayağa kalktı, ağır adımlarla, düşününe düşününe merdivenleri çıkmaya başladı. Kardeşinin kapısı önünden geçerken açmak için kolunu uzattı. İçinde önüne geçilmez bir istek, hemen Jean'ı görmek isteği belirmişti. Onu yüzü rahatlaşmış, hatları yumuşamış, yaşam kayıtlarından sıyrılmış olarak uykuda yakalamak, uzun uzun seyretmek istiyordu. Böylece yüzünün saklı gizini, gizli anlatımını yakalayacaktı. Eğer bazı benzerlikler varsa gözünden kaçmayacaktı.

Ama ya Jean uyanıverirse? O zaman ne diyecekti? Bu ziyaretini nasıl açıklayacaktı?

Parmaklarıyla tokmağı yakalamış, ayakta duruyor, bir neden, bir bahane arıyordu.

Birdenbire, sekiz gün önce, diş ağrısını kesmek için kardeşine küçük bir afyon ruhu şişesi verdiğini anımsadı. Olur a, bu gece kendisinin de dişi ağrımış olabilir, gelip ilacını ister. Korkak adımlarla tıpkı bir hırsız gibi içeri girdi.

Jean, ağzı aralık, derin derin, hayvanlar gibi uyuyordu. Sapsarı saçı, sakalı, beyaz çarşaflar arasında altın gibi yanıyordu. Uyanmadı ama horultusu da kesilmişti.

Pierre, kardeşine eğilmiş, ona yiyecek gibi bakıyordu. Hayır, bu genç adam, Roland'a benzemiyordu. Ortadan kaybolan Maréchal'ın küçük resmini yeniden anımsadı, onu bulmalıydı, görürse belki de artık kuşkulanmayacaktı.

Kardeşi, onun orada bulunmasından ya da gözlerinin içine giren mumun ışığından rahatsız olmalı ki, kıpırdanmaya başladı, o zaman doktor

ayaklarının ucuna basarak kapiya doğru çekildi, usulca kapiyı yine kapadı, odasına döndü; ama artık gözüne uyku girmiyordu.

Bir türlü sabah olmuyordu. Yemek odasındaki asma saat, sanki içinde bir kilise çanı varmış gibi, boğuk ve derin bir ses çıkaran bu küçük araç, birbiri arkasından saatleri vuruyordu. Bu sesler boş merdivenleri aşarak duvarlardan, kapılardan geçiyor, odalara kadar giriyor, uykudakilerin cansız kulaklarında kayboluyordu. Pierre, karyolasıyla pencere arasında, bir aşağı bir yukarı mekik dokumaya başladı. Ne yapacağını bilmiyordu; gününü ev halkı arasında geçirmek istemiyordu, altüst olmuştu. Düşünmek, kendine gelmek, yeniden başlayacak olan günlük yaşamı için güç toplamak, hiç olmazsa ertesi güne kadar yalnız kalıp dinlenmek istiyordu.

Neyse, Trouville'e gidip deniz kıyısında halkın kaynaşmasını seyretmeye karar verdi. Bu onu oyalayacak, kafasındaki düşünceyi dağıtacak,

keşfettiği bu çirkin şeyi sindirmek için zaman bırakacaktı.

Gün ağarır ağarmaz kalktı, elini yüzünü yıkadı, giyindi. Sis dağılmış, hava güzelleşmişti.

Trouville'e giden vapur ancak dokuzda kalkacaktı, daha zaman vardı, gitmeden önce annesine bir Allahısmarladık demesi gerekiyordu.

Annesinin kalkma saatini bekledikten sonra indi. Elini tokmağa sürünce yüreği öyle çarpmaya başladı ki, soluk almak için durdu. Tokmağa dokunan eli o kadar gevşemiş, öyle titriyordu ki, çevirip içeri giremedi. Kapıyı vurdu, annesi seslendi:

- Kim o?
- Benim, Pierre.
- Ne istiyorsun?
- Allahısmarladık demeye geldim, arkadaşlarla bugün Trouville'e gidiyorum.

- Ama daha kalkmadım.

- Pekâlâ, öyleyse rahatsız olma, akşama öpüşürüz.

Daha şimdiden tasasını çektiği o yalancı öpücüğü yanaklarına kondurmadan, onu görmeden, sıvışıp gitmeyi düşündü ama olmadı, annesi:

- Dur, şimdi açıyorum; biraz bekle, yatağıma gireyim, dedi.

Döşeme üzerinde çıplak ayaklarını duydu, biraz sonra da açılan kilidin sesini işitti. Annesi:

- Gir, diye seslendi.

Girdi, annesi yatağında oturuyordu, Roland başında ipek takke, sırtı dönük, hâlâ yanında uyuyordu. Onu hiçbir şey uyandıramazdı, kolundan tutup çekmek gerekirdi. Balığa çıktıkları gün Papagris kararlaştırılan saatte gelir, hizmetçi kızı kaldırır. O da efendisini, bir türlü ayılamadığı bu uykusundan uyandırmaya uğraşırdı.

Pierre, annesinin yüzüne baka baka yanına yaklaştı. Birdenbire sanki onu, annesini hiç görmemiş gibi oldu.

Annesi yanaklarını uzattı, o da iki yanağından öptü, sonra alçak bir iskemleye oturdu; annesi:

- Bu gezintiye gitmeye dün akşam mı karar verdin? diye sordu.

- Evet, dün akşam verdim.

- Akşama yemeğe dönecek misin?

- Şimdiden kestiremem ama beni beklemeyin.

Pierre annesini şaşkın şaşkın, merakla süzüyordu. Bu kadın annesi miydi?

Çocukluğundan bu yana gördüğü bu yüz, çevreyi görmeye başlamasından bu yana fark ettiği bu gülümseme, o kadar yakından tanıdığı, alıştığı bu ses, birdenbire ona yepyeni, bambaşka göründü. Şimdi anlıyordu, sevgisi ona böyle dikkatle bakmasına engel olmuştu. İşte bu kadın annesiydi, ta kendisiydi. Pierre, onun yüzünü en ufak ayrıntısına kadar

tanıyordu; ama bu yüzü tam anlamıyla açık olarak ilk kez şimdi görüyordu. Üzerine titrediği bu yüzü, şu anda endişeyle, dikkatle süzünce büsbütün başka gördü.

Gitmek için ayağa kalktı ama birdenbire dünden bu yana içini yiyen, o önüne geçilemez öğrenme isteğine kapılarak:

- Şey, canım, aklımda kaldığına göre bir zamanlar Paris'teyken salonumuzda Maréchal'ın küçük bir portresi dururdu.

Annesi bir iki dakika duraksadı ya da ona öyle geldi, sonra:

- Evet, dururdu, diye yanıtladı.

- Peki, bu portre nerede?

Daha çabuk yanıt verebilirdi:

- Bu portre mi?... Ha, dur bakayım... pek anımsamıyorum... belki de çekmecemde...

- Kuzum onu bana buluver.

- Peki arayayım. Ne yapacaksın?

- Hayır, kendim için sormadım, onu Jean'a vermeyi düşündüm, kardeşimin de hoşnut olacağını sanıyorum.

- Evet, doğru, iyi düşündün; kalkar kalkmaz arayacağım.

Pierre çıkıp gitti.

Hava rüzgârsız, gökyüzü masmavi, sokaklardaki insanlar neşeli, işlerine giden tüccarlar, dairelerine giden memurlar, mağazalarına giden satıcı genç kızlar, herkes neşe içinde yüzüyordu. Güzel havanın etkisiyle olacak, bazıları da şarkı mırıldanıyordu.

Trouville vapuru daha şimdiden yolcularla doluyordu. Pierre arkada tahta bir sıraya oturdu.

İçinden:

- Portreyi soruşum onu merak mı düşürdü acaba? Yoksa yalnızca şaştı mı? Kayıp mı etti? Yoksa bir yere mi gizledi? Nerede olduğunu

biliyor mu, bilmiyor mu? Eğer sakladıysa nedeni ne?

Hep aynı noktaya takılan kafası düşünene taşına sonunda şu sonuca vardı:

Bir aile dostunun ya da bir âşığın bu portresi kadıncağızın, yani annesinin herkesten önce ilk kez oğluna benzettiği güne kadar salonda, göz önünde durdu. Resmin oğluna benzeyip benzemediğini kollayan anne, benzemeye başladığını görünce ve günün birinde herkesin de bunu fark edeceğini anlayınca, bu küçücük tehlikeli şeyi bir akşam ortadan kaldırıvermişti; yok etmeye eli varmadığı için gizlemişti.

Pierre, bu küçük resmin Paris'ten dönmeden çok önce ortadan kaybolduğunu anımsadı. Jean'ın sakallarının çıkmaya, çerçeve içerisinde gülümseyen bu gence benzemeye başlamasından bu yana portrenin ortadan kaybolduğunu kestiriyordu.

Hareket eden vapurun sallantısı düşüncelerini bulandırdı, dağıttı. Ayağa kalkarak denizi seyre daldı.

Küçük vapur, mendireklerden çıkarak sola kıvrıldı, soluya soluya, sallana sallana, sabahın sisine bürünen karşı kıyılara doğru yol aldı. Çarşaf gibi denizin üzerinde şurada burada kıpırdamadan duran yüklü balıkçı gemileri, kırmızı yelkenleriyle deniz ortasındaki kocaman kayalıkları andırıyordu. Rouen'den inen Seine Irmağı, denize uzanmış bir kol gibi iki karayı birbirinden ayırıyordu.

Bir saat bile olmamıştı, Trouville iskelesine vardılar; tam denize girme saatiydi, Pierre plaja gitti. Plaj uzaktan, renkli çiçeklerle donanmış bir bahçeyi andırıyordu.

Mendirekten başlayıp Roches Noires'a kadar uzanan kocaman sarı kum tepeleri üzerinde rengârenk şemsiyeler, çeşit çeşit şapkalar, açık ve koyu giysiler göze çarpıyor ve bunlar kâh soyunulacak yerlerin önünde kümeler

oluşturuyor, kâh dalgalar boyunca sıra sıra dizilerek ya da oraya buraya serpilerek uçsuz bucaksız çayırlardaki çiçek kümelerini andırıyordu. Teker teker yükselen, birbirine karışan uzak yakın sesler, bağırp çağırmalar, denize sokulan çocukların çığlıkları, kadın kahkahaları, bütün bunlar hafif hafif esen meltem rüzgârına karışarak insanın içine dolan tatlı, sürekli bir uğultu oluşturuyordu.

Pierre, açıktaki bir geminin güvertesinden atılsaydı, yine de bu kadar şaşırmayacaktı, kendini bu kadar yalnız, bu kadar uzak duyumsamayacaktı, içini yiyip bitiren bu düşünce, şimdi onu daha fazla boğuyordu. Bu insanlara sürtünerek geçiyor, sözlerini işitiyor ama dinlemiyordu; erkeklerin kadınlarla konuştuğunu, kadınların da gülümseyerek onlara yanıt verdiğini seziyordu ama görmüyordu. Ancak sanki uykudan uyanıyormuş gibi, birdenbire iyice görmeye

başladı. Onları mutlu ve hoşnut görünce içinde onlara karşı bir kin duydu.

Şimdi kafası yeni düşüncelerle dolu olarak bu insan yığınlarına sürtünerek geçiyor, çevrelerinde dolaşıyordu. Kumlar üzerinde, çiçek demetleri gibi yayılan bütün bu rengârenk giysiler, bu güzel kumaşlar, bu göz alıcı şemsiyeler, sıkılmış bellerin büyüleyici çekiciliği, minicik ayakkabıdan tutun da, en süslü şapkalara kadar bütün bu becerili moda yaratımları, devinimlerin, tavırların, seslerin, gülüşlerin çekiciliği, plaja yayılan bütün bu zarafet ona birdenbire kadın günah ve zinasının çiçeklenmesi gibi göründü. Bütün bu süslü kadınlar hoşla gitmek, çekmek, birini avlamak istiyorlardı sanki. Güzellikleri, sanki artık fethetmeye gerek görmedikleri kocalarından başka herkesin, bütün erkeklerindi. Raslanan, dikkati çeken, belki de beklenen, bilinmeyen bir âşık için güzelleşiyorlardı sanki. Yanı başlarındaki, göz göze, burun buruna

konuştukları bu adamlar, onları çağırıyor, elde etmek istiyor, tıpkı yakalanması kolay gibi görünen, hemen oracıkta göründükleri halde tutulmayan, ele avuca sığmayan çevik avları kovalar gibi onları kovalıyor, peşleri sıra koşuyorlardı. Bu geniş plaj öyle bir aşk pazarıydı ki, kimi kendini satıyor, kimi teslim oluyor, kimi okşayışlarının pazarlığını yapıyor, kimi de yalnızca söz veriyordu.

Bütün bu kadınlar başkalarına verilmiş, satılmış, sözverilmiş vücutlarını şimdi daha başkalarına ikram etmek, onları iştahlandırmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Dünyanın her yerinde de bunun böyle olduğunu düşündü.

Annesi de onlar gibi davranmıştı. İşte o kadar! Onlar gibi mi? - Hayır olmaz! Her şeyde kuraldışı, hem de çok, pek çok kuraldışı vardır. Çevrede gördüğü bu zengin, çılgın aşk avcısı kadınların hemen hepsi zevk ya da para için eğlenen kadınlardı. Zaten bir sürü işsiz güçsüz

kadının dolaştığı bu plajlarda evlerine bağlı namuslu kadınlara raslanmıyordu...

Deniz, kıyıdakileri gitgide kente doğru kovalayarak yükseliyordu. Köpüklü oylarla saçaklanan sarı dalgalar karşısında, yer yer kalabalığın iskemlelerini yakalayıp fırladıkları, kaçıştıkları görölüyordu. Tek bir ata koşulmuş gezici localar da geriliyorlardı. Plajın bir ucundan öbür ucuna kadar uzanan piyasa yerinde, şimdi şık bir halk, itişip kakışarak, iki kol halinde, durmadan sel gibi akıyordu. Pierre, bu itişip kakışmalara sinirlendi, öfkelendi, kendini dışarı attı, kente daldı, karnını doyurmak için tarlalara yakın bir gazinoda oturdu.

Kahvesini içtikten sonra, kapı önünde, iki sandalyeyi bitiştirerek üzerine uzandı, gece uykusunu iyi alamamıştı, ıhlamurun gölgesinde biraz kestirdi. Birkaç saat dinlenip kendine geldikten sonra, vapur saatinin yaklaştığını gördü, uyuklarken üzerine birdenbire bir kırıklık

çökmüştü, bitkin bir halde yola koyuldu. Şimdi eve dönmek, annesinden Maréchal'ın portresini bulup bulmadığını öğrenmek istiyordu. Bakalım konuyu önce annesi mi açacaktı, yoksa o mu soracaktı? Eğer yine oğlunun sormasını beklerse, kesinlikle bu portreyi göstermemekte gizli bir nedeni vardı.

Odasına çıktığı zaman, yemeğe inip inmemeyi düşündü. acı çekiyordu, daha üzüntüsü yatışacak gibi olmamıştı. Buna karşın inmeye karar verdi, tam yemeğe oturulacağı sırada, odaya girdi. Herkes neşe içindeydi, Roland:
- Nasıl bakalım alışverişler ilerliyor mu? diye sordu, her şey yerli yerine yerleşsin, ondan sonra görürüm, dedi.

Karısı:

- Tabii, tabii, yalnızca iyi bir şey alabilmek için uzun uzadıya düşünmek gerek, mobilya işi bizi çok yoruyor.

Bütün gün Jean'la birlikte, mobilya mağazalarını, halıcı dükkânlarını gezmişti. Annesi göze çarpsın diye zengin, şatafatlıca kumaşlar istiyordu. Oğlu, aksine, sade, zarif şeylerden hoşlanıyordu. Her ikisi de örnekler üzerinde düşünce yürütüyordu. Annesi, müşterilerin, davacıların şatafattan hoşlandıklarını, bekleme salonuna girilince zenginliğin göze çarpması gerektiğini ileri sürüyordu.

Jean ise yalnızca kibar ve zengin müşteri çekmek, sade ve emin zevkiyle zarif insanların gönlünü kazanmak istiyordu.

Bütün gün süren tartışma, sofraya oturulur oturulmaz yine başladı. Roland'ın bu konuda hiçbir görüşü yoktu, yalnızca:

- Bana hiçbir şeyden söz etmeyin, bitince gidip görürüm, diyordu.

Madam Roland, büyük oğlunun düşüncesini sorarak:

- Sen ne dersin Pierre? dedi.

Pierre'in sinirleri o kadar bozulmuştı ki, söze söverek başlamamak için kendini güç tuttu, öfkesini belli eden soğuk bir sesle:

- Ben mi? Tamamen Jean'ın düşüncesindeyim, zevkte sadeliği, karakterde de doğruluğu severim.

Annesi yine:

- Zevksiz, tüccar kafalı bir kentte oturduğumuzu düşün.

Pierre:

- Ne çıkar? Budalalara uymak için bu bir neden mi? Kentlilerim hayvan ya da ahlaksızsa, ben de mi onlar gibi olacağım? Bir kadın komşularının sevgilisi var diye baştan çıkmaz ya!

Jean gülmeye başladı:

- Bir ahlakçının özdeyişlerinden alınmışa benzeyen örnekler getiriyorsun.

Pierre yanıt vermedi. Ana oğul yine kumaşlardan, koltuklardan söz etmeye başladılar.

Onları şimdi, yine, sabahleyin Trouville'e gitmeden önce annesini süzdüğü biçimde süzüyor, onlara bir yabancı gözüyle bakıyordu; birdenbire kendini hiç tanımadığı bir ailenin yanına düşmüş gibi duyumsadı.

Özellikle babası kafasını kurcalıyordu. Bu her şeyden hoşnut, bön, şişman adam onun babası mıydı? Bu nasıl olur, Jean ona zerre kadar benzemiyor ki...

Demek bu ailesi ha!.. İki günden bu yana sanki bilinmeyen, kötü bir el, bir ölünün eli, bu dört insanı birbirine bağlayan bütün bağları birer birer çekip koparmıştı. Her şey bitmişti, kırılmıştı. Artık onun için ne anne vardı, ne kardeş. Zira annesini, oğul yüreğinin gereksinim duyduğu saygı, sevecenlik dolu bir duyguyla sayamayacağı için, sevemeyecekti. Kardeşine gelince, o da bir yabancının oğluydu.

Kala kala bir babası, bir bu şişman adam kalıyordu, onu da bir türlü sevemiyordu, ne yapsın, elinde değildi.

Birdenbire:

- Ha, anne o portreyi buldun mu? diye sordu.

O, hayretle gözlerini açarak:

- Hangi portreyi? dedi.

- Maréchal'ın portresini.

- Şey... ha evet... bulamadım ama yerini biliyorum.

Roland:

- Ne o? diye sordu.

Pierre:

- Maréchal'in küçük bir portresi: bir zamanlar Paris'teyken salonumuzda dururdu. Jean'a verilirse sevinir diye düşündüm de...

Roland:

- Evet, evet, iyice anımsıyorum, hatta geçen hafta onu yine gördüm, annen kâğıtlarını düzeltirken çekmecesinden çıkardı, ya perşembe ya cumaydı, anımsadın, değil mi Louise? Hatta onu çekmecenin birinden alıp, yakmamış olduğun mektuplarla birlikte sandalyenin üzerine koymuştun, ben de o sırada traş oluyordum, değil mi? Şaşılacak şey, bu portre Jean'ın miras konusu ortaya çıkmadan birkaç gün önce eline geçmişti, ama ben peşin duygulara filan inanan bir adam olmadığım için, böyle şeylere aldırım.

Madam Roland gayet sakin:

- Evet, evet, nerede olduğunu bildim, şimdi gider getiririm, dedi.

Demek yalan söylemişti; hatta bu sabah, bu küçük resmi soran oğluna: "İyi bilmiyorum, belki çekmecededir" dediği zaman da yalan söylemişti. Birkaç gün önce görmüş, eline almış, seyretmiş, sonra da yine ondan gelme

mektuplarla birlikte gizli çekmecesine yeniden kapamıştı.

Pierre yalan söyleyen annesine baktı. Uzun zaman farkında olmayan ve sonunda çirkin bir ihaneti yakalayan bir adam kıskançlığıyla, o kutsal sevgisi çalınmış, aldatılmış bir oğulun delice öfkesiyle ona baktı. Öz oğlu olan o, eğer kocası yerinde olsaydı, onu bileklerinden, omuzlarından, saçlarından yakalayıp yere çarpar, döver, tepeler, gebertirdi. Oysa şimdi hiçbir şey söylemesine, hiçbir şey yapmasına, hiçbir şey göstermesine, hiçbir şeyi açığa vurmasına olanak yoktu. Çünkü oğluydu, hem kendisi niçin öç alsın, aldatılan kendisi değildi ki...

İyi ama annesi onun sevgisine, kutsal saygısına ihanet etmişti. Bütün anneler gibi o da oğluna karşı lekesiz kalmak zorundaydı. Adeta kine varan öfkesinin nedeni de, annesinin babasından çok kendisine karşı suçlu olmasıydı.

Erkekle kadın sevgisi, iki tarafın rızasıyla yapılmış öyle bir anlaşmadır ki, zayıflık gösteren ancak ihanetle suçlanır. Ama kadın, anne olunca doğa ona bir soyu teslim ettiği için, görevi büyümüş sayılır. Artık kötülük etti mi, bir alçak, bir ahlaksız, bir aşağılık olur.

Roland, likörünü yudum yudum içmek için yine her akşamki gibi bacaklarını masanın altına uzatarak dedi ki:

- Biraz gelirin oldu mu, hiçbir iş yapmadan yaşamak hiç de kötü bir şey değil... Artık Jean, bize şimdi olağanüstü şölenler verecek, ama ara sıra mideme dokunacakmış, varsın dokunsun, vız gelir...

Sonra karısına dönerek:

- Yemeğini bitirdin, haydi canım git şu portreyi getir, onu yeniden görmek benim de hoşuma gidecek.

Karısı kalktı, bir mum aldı ve çıktı. Pierre'e pek uzun geldi; ama aslında üç dakika bile

sürmemiştir, annesi gülümseyerek elinde küçük yıldızlı bir çerçeve olduğu halde içeri girdi:

- İşte, çabucak buldum, dedi.

Resmi ilkin doktor aldı, uzaktan tutarak inceledi. Sonra annesinin kendisine baktığını duyumsayınca, karşılaştırmak için gözlerini ağır ağır kardeşine çevirdi. Öfkeye kapılarak az kalsın: "Bak hele, bu resim Jean'a benziyor" diyecekti. Bu ağır sözleri söylemeye cesaret edemedi, ama Jean'la bu resmi öyle karşılaştırdı ki, amacını açıkça anlattı.

Kesinlikle her ikisinde ortak olan belirtiler vardı: Sakal, alın aynıydı; ama "işte baba bu, oğul da bu" diyecek kadar göze çarpar bir şey yoktu; daha çok bir aile havası, aynı kandan gelmenin yakınlığı vardı. Pierre asıl yargısını, bu benzetmeden sonra değil de, annesinin ayağa kalkıp sırtını dönerek ağır devinimlerle şekerle likörü dolaba kapar gibi görünmesinden sonra verdi. Annesi oğlunun herşeyi bildiğini, hiç olmazsa kuşkulandığını anlamıştı.

Roland:

- Ver şunu bana, diyordu.

Pierre resmi uzattı, babası iyi görebilmek için mumu yaklaştırdı, sonra sevecen bir sesle:

- Zavallı oğlan! Onu tanıdığımız zaman böyleydi ha! Hey Tanrım, yıllar nasıl geçiyor! O zamanlar pek yakışıklıydı canım! Öyle hoş halleri vardı ki, değil mi Louise?

Karısı yanıt vermeyince, o yine:

- Ne değişmeyen bir yaratılışı vardı! Onu asla suratlı görmedim. İşte her şey bitti, ondan iz kalmadı...Jean'a ne bıraktıysa o kaldı...

Doğrusu sonuna kadar sadık ve iyi bir dost olduğunu kimse yadsıyamaz. Ölürken bile bizi anımsadı.

Jean portreyi almak için elini uzattı, birkaç dakika seyrettikten sonra üzüntüyle:

- Ben onun bu halini anımsayabiliyorum, dedi.

Resmi annesine uzattı, o da endişe içinde kısaca bir göz attıktan sonra doğal bir sesle:

- Jean, mirasçısı olduğun için, bu resim senin sayılır yavrum. Onu yeni apartmanına götürürüz.

O sırada salona geçiliyordu, annesi resmi eski yerine şöminenin üzerine, saatin yanına koydu.

Roland, piposunu dolduruyordu. Pierre'le Jean da sigaralarını yaktılar. Genellikle biri ayakta, dolaşarak içer, öteki de bacaklarını çaprazlama uzatarak bir kanepeye gömülür, tütürdü.

Babaya gelince, o da sandalyeye ata biner gibi oturur, şömineye doğru tükürmeye başlardı.

Madam Roland da, üstünde lamba yanan küçücük bir masanın yanı başındaki alçacık iskemlede ya iş işler, ya örgü örür, ya da çamaşırlara marka yapardı.

Bu akşam da Jean'ın odasına asacağı bir kanaviçe işi halıya başlıyordu; başlangıcı çok dikkat isteyen karışık ve güç bir işti bu. Öyle

olduğu halde ilmekleri sayan gözü zaman zaman ölen dostunun saate dayalı küçücük resmine kayıyordu.

Eller arkada, ağızda sigara, dört beş adımda daracık salonu bir baştan öbür başa aşan doktor, her defasında annesiyle göz göze geliyordu. Sanki birbirlerini gözetliyorlardı. Aralarında bir savaşım başlamıştı. Acı, dayanılmaz bir sıkıntı Pierre'in içini yiyor, bir yandan bu acıyla kıvranıyor, bir yandan da: "Anladığımı biliyorsa şu anda acı çekmesi gerek!" diyerek ferahlıyordu. Ocak başına her gelişinde, değişmeyen bir düşüncenin kafasına takıldığını belli edebilmek için, Maréchal'ın resmi önünde birkaç dakika duruyor, kumral yüzünü seyrediyordu. Avuç içi kadar bu küçücük portre bu eve, bu aileye girmiş kötü, korkunç, canlı bir kimseye benziyordu.

Birdenbire sokak kapısının zili çaldı, her zaman pek sakin olan Madam Roland silkinince, doktor, annesinin sinirlerinin ne kadar bozuk

olduğunu gördü. Annesi: "Madam Rosémilly olmalı" dedi. Endişe dolu gözleri bir kez daha şömineye ilişti.

Pierre annesinin korkusunu, acısını anladı ya da ona öyle geldi. Kadınların gözleri keskin, zekâları uyanık, düşünceleri kuruntulu olur. Konuk içeri girer girmez, daha ilk bakışta, bu küçücük yabancı resmi fark edecek ve belki de Jean'la bu resim arasındaki benzerliği keşfedecek, o zaman da her şeyi öğrenip anlayacaktı. Pierre, birdenbire bu yüzkarasından müthiş korktu, tam kapı açılırken döndü, babasıyla kardeşi görmeden küçük resmi aldı, saatin arkasına kaydırıldı.

Annesiyle yeniden göz göze geldi; bu gözler ona değişmiş, allak bullak olmuş, korkunç göründü.

Madam Rosémilly:

- İyi akşamlar, sizlerle çay içmeye geldim, diyordu.

Çevresindekiler hatırını sormaya, ağırlamaya çalışırken, Pierre açık kalmış kapıdan çıktı gitti. Gittiğini fark edince herkes şaşırdı, Jean genç dulun alınmasından korktu, canı sıkıldı:

- Ne yaban şey! dedi.

Madam Roland:

- Canım ona pek bakmayın, bugün biraz hastaca, zaten Trouville gezintisinden de yorgun düşmüş...

Roland:

- Ne olursa olsun, yabaniliğin âlemi var mı? Bu bir neden mi?

Madam Roland işi düzeltmek isteyerek:

- Yok canım, İngiliz gibi ayrıldı. İnsan kalabalıktan kurtulmak istedi mi hep böyle davranır.

Jean:

- Yo! Kalabalıktan kurtulmak için olur ama ailesinin içinde insan böyle İngiliz gibi

davranmaz; zaten bu huy kardeşimde birkaç günden bu yana çıktı, dedi.

VI

Rolandlarda bir iki hafta hiçbir olay olmadı. Baba balığa çıkıyor, Jean annesinin yardımıyla yeni evine yerleşiyor. Pierre de asık suratıyla, ancak yemeklerde görünüyordu. Babası bir akşam ona:

- Yahu kaç gündür farkındayım, cenaze çıkmış gibi nedir bu suratın? deyince, doktor:
- Dünya sanki başıma yıkılmış gibi üzerimde bir ağırlık var, diye yanıt verdi.

Adamcağız buna bir anlam veremedi, üzülerek:

- Ama artık çok oluyorsunuz. Bu devlet kuşunun konmasından bu yana, herkesin keyfi kaçtı, gören başımıza bir yıkım geldi, birini kaybettik sanacak!

Pierre:

- Evet, birini kaybettim, dedi.
- Sen mi? Kimi?
- Ah! Çok sevdiğim birini, tanımazsın.

Roland, oğlunun hafifmeşrep bir kadınla seviştiğini sanarak:

- Bir kadın, değil mi?
- Evet, bir kadın.
- Öldü mü?
- Hayır, keşke ölse, onu kaybettim.
- Ya!

Hiç beklenmedik bir sırada, oğlunun böyle annesinin karşısında, acayip bir biçimde içini dökmesi, yaşlı adamın tuhafına gitti. Üzerinde fazla durmadı. Çünkü bu gibi işlere üçüncü bir kişinin karışmasını doğru bulmazdı.

Madam Roland işitmezlikten geldi, hasta gibiydi, sapsarı kesilmişti. Hatta kocası onun

birkaç kez böyle oturduğu yerde yıkılır gibi olduğunu, soluk soluğa kaldığını görmüştü, şaşırıldı:

- Seni kötü görüyorum Louise, Jean'ı yerleştireyim diye kendini çok yordun... Dinlen biraz yahu! Oğlanın işi acele değil ya! Nasıl olsa zengin artık...

Karısı yanıt vermedi, başını salladı. Rengi o kadar sararmıştı ki, Roland yine:

- Karıcığım bu böyle olmaz, kendine bakmalısın.

Sonra oğluna dönerek:

- Annenin hasta olduğunu görmüyor musun yahu? Muayene etmek de mi aklına gelmedi?

Pierre:

- Hayır, ben onda bir şey görmüyorum...

Roland kızdı:

- Tanrı'nın belası! Kör müsün be! Annenin hastalığını fark edemedikten sonra, senin

doktorluğun kaç para eder! Bak işte, nah bak...

İnsan geberse farkına varmayacaksın.

Madam Roland solumaya başladı, o kadar sararmıştı ki kocası:

- Yahu kadına fenalık geliyor! diye haykırdı.

- Yok, yok... bir şey değil, geçer.

Pierre yanına yaklaştı, gözlerini dikerek:

- Canım ne oluyorsun? dedi.

O, hafif hafif, telaşlı bir sesle:

- Hayır, hayır, vallahi bir şeyim yok... dedi.

Roland, sirke getirmeye gitti; döndüğü zaman şişeyi uzatarak:

- Al... ne duruyorsun, yatıştırmaya çalış...

kalbini dinledin mi bari?

Pierre, nabzını tutmak için eğilince annesi elini öyle bir çekiş çekti ki, eli yanındaki iskemleye çarptı.

Pierre soğuk bir sesle:

- Hadi hastasın, bırak da bakayım, deyince kolunu uzattı, ateş içindeydi, nabzı düzenli değildi, fazla atıyordu.

Pierre:

- Sahi, oldukça önemli, yatıştırıcı şeyler gerek, bir reçete yazayım, dedi.

Kâğıda eğilmiş bir şeyler yazarken, annesinin soluduğunu, sık sık nefes aldığını işitti, döndü, baktı, annesi ellerini yüzüne kapamış ağlıyordu.

Roland çılgına dönmüştü:

- Louise, Louise nen var? Ne oluyorsun canım? diye soruyordu.

Madam Roland yanıt veremiyordu, sanki çok derin ve acı bir üzünc içindeydi. Kocasını ellerini yüzünden ayırmak istedi.

- Hayır, hayır, hayır, diyerek bırakmadı.

Roland oğluna dönerek:

- Nesi var acaba? Onu hiçbir zaman böyle görmemiştim.

Pierre:

- Bir Şey değil, k¼c¼k bir sinir bunalımı, dedi.

Annesinin b¼yle işkence çektiğini g¼rd¼ke, sanki ii ferahlıyordu; bu acı, içindeki ¼ duygusunu azaltıyor, annesinin y¼z karasını sanki hafifletiyordu. Onu, g¼revini hakkıyla yapmış bir yargıç g¼z¼yle seyrediyordu.

Annesi birdenbire kalktı, ansızın kapıya doğru ¼yle bir fırlayıŐ fırladı ki, tutabilene aşk olsun. Koşa koşa gitti, odasına kapandı.

Roland'la doktor karşı karşıya kalınca, Roland:

- Sen buna bir anlam verebildin mi? diye sordu.

Doktor:

- Evet, dedi, bu genellikle annemin yaşındaki kadınlarda g¼r¼len basit bir sinir hastalığıdır. Belki daha buna benzer birçok bunalım geçirecek.

Gerçekten de annesi hemen hemen her g¼n buna benzer bunalımlar geçirmeye başladı. Bu

acayip, bilinmeyen hastalığın gizi, sanki Pierre'in elindeydi. Bir tek sözcükle bunalımı başlatabiliyordu. Yüzünün anlatımından dinginlik anlarını kolluyor ve bir an için yatışan bu acıyı bir cellat kurnazlığıyla bir tek sözcük savurarak yeniden uyandırabiliyordu.

Onun kadar o da acı çekiyordu; onu sevemediği, ona saygı duyamadığı, işkence ettiği için olağanüstü acı duyuyordu. Bu, kadında, bu ana yüreğinde açtığı kanlı yarayı iyice deştikten sonra, onu bir kez daha umutsuz, sefil gördükten sonra, alıp başını kente gidiyordu; ama annesinden bu biçimde nefret ettiği, onu ezip çiğnediği için öyle üzülüyor, öyle azap duyuyor, acıma damarları o kadar kabarıyordu ki, artık bu işe bir son vermeyi, kendini denize atıp yok etmeyi istiyordu. Ah! Keşke bağışlayabilseydi, ama bunu yapmak elinden gelmiyordu. Çünkü bir türlü unutamıyordu. Bari işkence etmese! Bu da elinde değildi, kendisi de acı içindeydi. Yemek

saatlerinde, eve dönerken, yumuşak davranmaya karar veriyor, ama bir zamanlar o kadar doğru, açık yürekli olan annesinin bakışlarını şimdi kuşku içinde, korkak, şaşkın görür görmez, dudaklarının ucuna gelen haince tümceleri istemeye istemeye kullanıyor, onu yaralıyordu.

Yalnızca ikisinin bildiği bu alçakça giz yüzünden, annesine dış biliyordu. Damarlarında sanki şimdi zehirli bir kan dolaşıyor, kuduz bir köpek gibi ısırarak istiyordu. Onu durmadan yaralayıp paralamak için artık hiçbir engel yoktu; Jean, vaktini hemen hemen her gün yeni apartmanda geçiriyor, eve ancak akşamları yemeğe, yatmaya dönüyordu. Kardeşinin acı sözlerini, zorbalıklarını sık sık fark ediyordu, ama bunu onun kıskançlığına veriyordu. Haddini bildirmeyi, günün birinde güzel bir ders vermeyi düşünüyordu; zira bitip tükenmeyen bu sahnelerden sonra, artık aile yaşamı çekilmez bir duruma gelmişti. Fakat şimdi ayrı

yaşadığı için, bu tür kabalıklardan o kadar etkilenmiyordu; dinginliği sevdiği için, sabreliyordu. Para zaten başını döndürmüştü, çıkarı olmayan şeylere kulak asmıyordu, kafasını ufak tefek şeylerle yoruyordu; ceketin ya da fötr şapkanın biçimi ya da kartvizitlerin boyları onu saatlerce oyalıyordu. Evine ait şeylerde, en ufak ayrıntısına kadar bıkmadan uğraşıyordu; odasındaki çamaşır dolabının raflarına konacak tahtalardan, hole yerleştirilecek portmantodan, eve habersiz kimse girip çıkmasın diye konacak elektrik zillerinden, kısacası her şeyden teker teker söz ediyordu.

Yeni evine yerleşmesi onuruna, Saint-Jouin'e bir kır gezintisi yapılması kararlaştırılmıştı. Dönüşte yemekten sonra Jean'ın evine gidilip çay içilecekti. Roland, deniz yoluyla gidilmesini istiyordu; ama yol epeyce uzundu, bir de rüzgâr tersine esti mi, artık ne zaman varılacağı kestirilemezdi. Onun için bundan vazgeçildi, bir

araba kiralandı. Öğle yemeğini orada yiyebilmek için saat ona gelmeden yola çıkıldı. Normandiya kırları boyunca uzanan geniş tozlu yolun çevresi engebeli yaylalarıyla, ağaçlarla çevrili çiftlikleriyle, uçsuz bucaksız bir parka benziyordu. Tırıs giden iki at koşulmuş arabada oturan Rolandlarla, Madam Rosémilly ve Kaptan Beausire susmuştu, hepsi de tekerleklerin gürültüsünden bunalmış, toz bulutundan da gözlerini açamaz duruma gelmişti.

Hasat zamanıydı. Koyu yeşil yoncalarla çiğ yeşil pancarların yanında, sarı başaklar kırları altın gibi, sarı bir ışıkla aydınlatıyordu. Üzerlerine dökülen güneşin ışıklarını sanki içmişlerdi. Tarlalar yer yer biçiliyordu; oraklarla biçilen tarlalarda bir sürü insan kanat biçimi kocaman orak yüzlerini yere sürtercesine gezdirerek iki yana yalpa ediyorlardı.

İki saatlik bir gidişten sonra, araba sola saptı, eski zamanlardan kalma, çürük çarık, kasvetli bir yıkıntı yığını halini almış, ama hâlâ dönmeyi sürdüren bir yel değirmeninin yanından geçti, sonra güzel bir bahçeye girerek oranın en ünlü konukevi olan şık bir evin önünde durdu. Güzel "Alphonsine" diye anılan otelin sahibesi gülümseyerek kapının önüne çıktı, arabanın yüksek basamaklarından inmeye çalışan bayanlara elini uzattı.

Elma ağaçlarıyla gölgelenmiş yeşilliklerin kıyısında, tente altında Etretat'dan gelen bir sürü Parisli yabancı daha şimdiden yemeğe oturmuştu... İçerden sesler, kahkahalar, çatal bıçak gürültüleri geliyordu.

Bütün salonlar doluydu, içerideki odalardan birinde yemek zorunda kaldılar. Roland birdenbire duvara asılı olan teke ağlarını gördü:

- A... a... burada teke mi avlanıyor?

Beausire:

- Tabii! Hatta burası bütün kıyının en çok teke bulanak yeridir, diye yanıtladı.

- Vay canına! Yemekten sonra bir gitsek!

Denizin çekilme saati tam üçte olduğundan öğleden sonra herkesin kayalıklarda teke avıyla vakit geçirmesine karar verildi.

Ayaklar suya gireceği için, kan başlarına çıkmasın etmesin diye, hafif yediler. Zaten iştahlarını, dönüş için ısmarladıkları akşam yemeğine saklamışlardı.

Roland sabırsızlanıyor, yerinde duramıyordu. Bu ava özgü özel fileler satın almak istiyordu; bunlar kırlarda kelebek avı için kullanılan ağlara çok benzerdi! Bunlara "ihanel" denir; uzun bir sopanın ucuna yuvarlak tahta bir çember tutturulmuş, bu çembere de birçok file torba bağlanmıştır. Alphonsine her zamanki güler yüzüyle onlara bunlardan birer tane verdi. Sonra da kadınların giysilerini ıslatmamaları için, oracıkta uyduruverdıkları giyim için gerekli

olan eteklikleri, kalın yün çorapları ve bez pabuçları verdi. Erkekler de ayakkabılarını çıkararak ayakkabıcıdan eski pabuçlar, takunyalar satın aldılar.

Fileler omuzda, küfeler sırtta, yola koyuldular. Madam Rosémilly bu giyimiyle pek sevimliydi, bu görülmemiş serbest köylü hali ona çok yakışmıştı.

Kayalıklarda rahat rahat koşup sıçraması için Alphonsine'in verdiği eteklik ağından iliştirilerek zarif bir biçimde yukarıya doğru sıvanmıştı, ayak bilekleri ve baldırlar, o ufak tefek çevik sağlam kadınlara özgü sıkı baldırlar ortaya çıkmıştı. Beden boldu, her çeşit devinime uygundu. Başına da sarı hasırdan geniş kenarlı kocaman bir bahçıvan şapkası geçirmişti. Bir kenarı ilgin sapiyla tutturularak kaldırılan bu şapka, ona gururlu bir savaşçı edası veriyordu.

Jean mirasa konmasından bu yana onunla evlenip evlenmeyeceğini her gün kendi kendine soruyordu. Her görüşte onunla evlenmeye niyet

ediyor, ama yalnız kalınca daha karar vermenin sırası değil, düşünmeli diyordu. Kadın, şimdi Jean kadar zengin değildi, ancak on iki bin franklık bir geliri vardı, ama Havre bölgesinde çift çubuk ve toprak sahibiydi, ileride bunlar çok para edecekti. Öyleyse serveti hemen hemen onunki kadardı. Üstelik genç dul pek hoşuna gidiyordu. O gün, önden yürüyüşünü seyrederken: "Hadi canım, artık karar vermeliyim, ondan daha iyisini bulacak değilim ya" diye düşünmüştü.

Kasabadan kayalıklara doğru inen küçük bir vadiyi izlediler. Vadinin bitimindeki kayalıklar seksen metre kadar yükseklikten denize iniyordu. Uzakta, sağdan soldan yeşil kıyıların çerçevelediği üçgen biçimindeki büyük su birikintisi güneşin ışığı altında gümüş mavisi bir renk almıştı, uzakta güç bela fark edilen bir yelkenli de sinek kadar ufak görünüyordu. Işık dolu gök, suyla öyle kaynaşmıştı ki, birisinin nerede başladığı, ötekinin nerede

bittiği fark edilemiyordu. Erkeklerin önünde giden kadınların korseli endamları bu duru ufukta bütün çıplaklığıyla beliriyordu.

Jean, parlayan gözlerle Madam Rosémilly'nin uçar gibi önünde giden narin topuklarını, incecik bacaklarını, kıvrak kalçalarını, çapkınca giydiği kocaman şapkasını seyrediyordu. Bu gidiş isteklerini ateşliyor, tıpkı sıkılgan ve duraksayan insanlarda olduğu gibi, onu birdenbire kesin kararlar vermeye yönlendiriyordu. Ilık havaya karışan deniz, saz, yonca, ot ve yosun kokuları başını döndürerek onu büsbütün çileden çıkarıyor, her adımda, her saniyede genç kadının kıvrak endamına baktıkça da cüreti bir kat daha artıyordu. Artık duraksamayacaktı; sevdiğini, evlenmek istediğini kendisine söyleyecekti. Baş başa kalmalarını kolaylaştıracak olan bu av gezintisi pek işine yarayacaktı; ayaklarını duru suya daldırarak yosunların arasında kaçıyan tekelerin upuzun bıyıklarını seyretmek, bir yandan da

aşktan söz etmek ne hoş bir şey olacak doğrusu, aşktan söz etmek için bu güzel yer hoş bir dekor oluşturacaktı.

Küçük vadinin sonuna, uçurumun kıyısına geldikleri zaman kayalıklar boyunca uzanan küçük bir sırt gördüler. Yere yuvarlanmış, devrilmiş, üst üste yığılmış kocaman kayalar hemen hemen kıyının yarısına kadar denizle dağın eteği arasında inişli yokuşlu otluk bir vadi oluşturuyordu; eski zamanlardan kalma çöküntülerin oluşturduğu bu vadi güneye kadar göz alabildiğine uzanıyordu. Çalı çırpı dolu uzun alan üzerindeki yanardağ birikintileri, yalçın kayaların beyaz duvarları, bütün bunlar vaktiyle okyanusa bakan büyük bir kentin yıkıntılarını anımsatıyordu.

Madam Rosémilly durarak:

- Ne güzel, dedi.

Jean ona yetişmişti; kayalar üzerine yontulmuş dar merdivenleri inebilmesi için heyecan içinde

elini ona uzattı. İkiöi önden yürüyorlardı; arkalarından, Beausire kısacık bacakları üzerinde dikilerek, uçurumun karşısında şaşırıp kalan Madam Roland'a kolunu uzatıyordu.

En arkadan da Roland'la Pierre geliyordu. Başı döndüğü için oturarak kendini merdivenlerden koyuveren babasını, doktor adeta sürüklemek zorunda kalmıştı.

Önden inen gençler hızlıca yürüyorlardı; kurumuş vadinin ortalarına doğru dinlenme yeri oluşturan tahta bir sıranın yanı başına geldikleri zaman, birdenbire kayaların arasındaki küçücük bir delikten fişkırarak bir su gördüler, su önce kendi kendine oyduğu tekne biçiminde bir havuza akıyor, oradan da iki ayak yükseklikten bir çağlayan gibi çevreye dökülüyor, yosunların halı gibi kapladığı yola doğru iniyor, sonunda çöküntülerin biriktiği ovada, böğürtlenlerle otlar arasında yitip gidiyordu.

Madam Rosémilly:

- Ah ne kadar susadım! dedi.

Ama nasıl içecekti? Avucuna almaya çalışıyor ama sular parmaklarının arasından akıp gidiyordu. Jean, yolun önüne taş koymayı düşündü. Böylece Madam Rosémilly dudaklarını kaynağa değdirip su içmek için diz çöktü. Başını kaldırdığı zaman yüzünü, saçını, kirpiklerini, göğsünü pırl pırl yanan binlerce su damlacığı sarmıştı. O sırada Jean ona doğru eğilerek, hafif bir sesle:

- Ne kadar da güzelsiniz! dedi.

Kadın, tıpkı bir çocuğu azarlar gibi bir tavır takınarak:

- Gevezeliği bırakın, dedi.

Bunlar birbirlerine söyledikleri ilk aşk sözleriydi.

Jean, iyiden iyiye şaşırılmış bir halde:

- Hadi, dedi, onlar yetişmeden biz kaçalım.

Gerçekten biraz arkadan geliyorlardı. Beausire, Madam Roland'ın elinden tutmuş, gerisin geriye

yürüyor, onu indirmeye çalışıyordu; biraz ötede, daha uzakta, Roland tıpkı bir kaplumbağa gibi kış üstü oturmuş, ayakları, dirsekleri üzerinde sürtünerek kaymayı sürdürüyor, Pierre de onu kollayarak peşi sıra geliyordu. Artık yol pek taşlık değildi, vaktiyle dağlardan yuvarlanan iri kayalarla çevrilmiş bir bayır üzerindeydi. Madam Rosémilly ile Jean koşmaya başladılar, çok geçmeden çakıllığa geldiler, oradan da kayalara vardılar. Deniz otlarıyla kaplı, uzun ve dümdüz uzanan bu alan, pırıl pırıl yanan bir sürü su birikintisiyle doluydu. Deniz açık ve koyu yeşil yosunlarla dolu bu yapışkan ovadan epeyce uzaklara çekilmişti. Jean suya girmek için paçalarını, kollarını sıvadı ve: "Hop!" diyerek rasladığı ilk su birikintisine atladı.

Biraz önce girmeye karar verdiği halde kaypak otların üzerinde vira kaydığı için şimdi daha sakıngan davranan genç kadın ürkek adımlarla daracık suyun çevresinde dönüyordu.

- Bir Şey görüyor musunuz? diye sorunca o:

- Evet suya yansıyan yüzünüzü görüyorum,
diye yanıt verdi.

- Yalnızca onu görüyorsanız, avınızdan hayır
yok.

Jean yumuşak bir sesle:

- Ben bunu bütün avlara deĐiŐirim! deyince,
kadın güldü:

- Bir deneyin bakın, ağınızın arasından nasıl
kayacak.

- Ama, isteseydiniz...

- Ben Őimdilik sizin yalnızca teke avınızı
seyretmek istiyorum...

- Çok acımasızsınız. Daha öteye gidelim, burada
bir Şey yok.

Kaypak kayalar üzerinde yürüyebilmesi işin
Jean ona elini uzattı. Kadın biraz Çekingen bir
tavırla ona yaslanıyordu; Jean'ın işinde gittikÇe
büyüyen o dert patlak vermek işin sanki

bugünü beklemişti, birdenbire coştı, içini bir iştah, bir istek sardı.

Biraz sonra daha derin bir yarığın yanına geldiler. Küçücük bir çatlaktan sızarak uzaklardaki denize kadar çırpına çırpına akan suyun altında, acayip renkte incecik uzun otlar pembeli yeşilli saçaklar halinde yüzüyordu.

Madam Rosémilly:

- Bakın, bakın, işte bir tane görüyorum, kocaman, koskocaman bir tane işte oracıkta... diye bağırdı.

O da gördü, beline kadar ıslanmayı göze alarak çukura indi.

Hayvan, ağı görünce uzun bıyıklarını oynatarak ağır ağır gerilemeye başladı. Jean yakalayacağından emin olarak hayvanı yosunlara doğru kovalıyordu. Hayvancağız kuşatıldığını duyumsayınca, ani bir atılışla ağın üzerinden atladı, havuzu geçti, kayboldu.

Heyecanla avı seyreden genç kadın kendini tutamayarak:

- Ah, beceriksiz! diye bağırdı.

Jean'ın canı sıkılmıştı, bilinçsiz bir devinimle ağı suyun otlarla dolu olan dibine daldırdı. Suyun yüzüne çıkardığı zaman içinde, pırıl pırıl yanan üç tane kocaman teke gördü, gizli yuvalarından rasgele yakalamıştı.

Madam Rosémilly, hayvanların incecik kafalarındaki sivri ve tırtıllı boynuzlarından korkuyor, eline almaya cesaret edemiyordu. Jean muzaffer bir edayla onları alıp kadına ikram etti.

Sonunda almaya niyetlenen Rosémilly, hayvanları parmağıyla sivri bıyıklarının ucundan yakalayarak sepetine birer birer yerleştirdi. Canlı kalabilmeleri için de içine biraz yosun koydu. Sonra pek derin olmayan bir su birikintisi bularak ürkek adımlarla içine girdi, ayakları buz kesilmişti, orada yalnız başına

avlamaya koyuldu. Kurnazdı, becerikliydi, eli hafifti, avcılığa yatkındı. Ustaca ağır ağır kovalaması, baskına uğratması, aldatması sayesinde hemen hemen her daldırışında bir sürü hayvan çıkarıyordu, Jean artık bir şey yakalayamıyordu, ama Rosémilly'nin peşini de bırakmıyordu, sürtünerek yanından geçiyor, ona doğru eğiliyor, beceriksizliğinden çok üzülmüş gibi görünüyor, sözüm ona öğrenmek istiyordu:

- Ah! bana da öğretin, ne olur bana da öğretin, diyordu.

İkisinin de yüzü dipteki otların duru bir aynaya çevirdiği suya yansımıştı.

Jean, aşağıdan doğru kendisine bakan bu yüze gülümsüyor, bazan da elinin ucuyla ona, suyun üzerine öpücükler gönderiyordu.

Genç kadın:

- Of! Ne kadar can sıkıcısınız! İki işi birden yapmak olur mu?

- Jean:

- İki şey yaptığım yok, ben yalnızca sizi seviyorum.

Kadın doğrularak ciddiyetle:

- Deminden beri ne oluyorsunuz, Tanrı aşkına? Çıldırıyor musunuz?

- Hayır, çıldırmadım. Sizi seviyorum, sonunda size bunu söylüyorum.

Baldırlarına kadar çıkan tuzlu suda şimdi ikisi de ayaktaydı. Islak elleriyle ağlarına dayanmışlar, dikkatle birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı.

Kadın, alaylı bir edayla canı sıkılmış bir durumda:

- Şu anda bana bundan söz etmenizin sırası mıydı, avı bana haram edecek ne vardı? Başka bir gün bulamaz mıydınız?

Jean hafif bir sesle:

- Beni bağışlayın; ama artık saklayamazdım, çoktandır sizi seviyorum, bugün beni öyle sarhoş ettiniz ki aklım başımdan gitti.

O zaman, kadın birdenbire eğlenceyi bir yana bırakıp bu ciddi konu üzerinde konuşmaya karar vermiş gibiydi.

- Şu kayaya oturalım, daha rahat konuşabiliriz, dedi.

Yüksekçe olan bu kayaya tırmandılar, güneşe karşı yan yana oturdular, ayaklarını sarkıttılar, iyice yerleştikten sonra, kadın sözünü sürdürdü:

- Sevgili dostum, ne siz çocuksunuz ne de ben genç bir kızım. İkimiz de neden söz edildiğini pekâlâ biliyoruz, bütün davranışlarımızı tartabilecek durumdayız. Bugün bana ilanı aşk ettiğinize göre, tabii benimle evlenmek niyetindesiniz.

Jean, durumun böyle açıktan açığa ortaya konacağını düşünmemişti, saflıkla:

- Evet, dedi.

- Annenize babanıza bundan söz ettiniz mi?

- Hayır, sizin razı olup olmayacağınızı öğrenmek istiyordum.

Kadın ıslak elini ona uzattı, o da hararetle elini uzatırken, kadın:

- Ben razıyım. Sizi iyi ve doğru bir insan olarak tanıyorum, yalnızca şunu unutmayın ki, ailenizin de hoşuna gitmek isterim.

- Ne diyorsunuz? Sanıyor musunuz ki annem bir şey sezmedi? Evlenmemizi istemese sizi bu kadar sever miydi hiç?

- Doğru... biraz heyecanlıyım.

Sustular. Jean onun bu kadar heyecanlı, aynı zamanda da bu kadar akılcı olmasına şaşıyordu. Hoş kırılmalar, evet diyen geri çevirmeler, suyun hafif şıpırtısı içinde avla karışık cilveli bir aşk komedyası bekliyordu.

Her Şey olup bitmişti, beş on sözcükle başı baĐlanmıŐtı, kendini evli duyumsuyordu. Madem anlaŐmıŐlardı, yleyse söyleyecek ne kalmıştı. İki de aralarında bu kadar çabuk geçen bu iŐlerden ŐaŐırmıŐ, hatta biraz mahcup bile olmuşlardı, ne yapacaklarını bilmiyorlardı, ne avı sürdürebiliyor, ne de konuŐuyorlardı.

Roland'ın sesi onları bu durumdan kurtardı:

- Buraya, buraya gelin ocuklar! Gelin de Beausire'i grn, bu oğlan denizde bir Şey bırakmadı! diye bağırıyor.

Gerçekten de kaptan pek güzel avlıyordu. Beline kadar suya girmıŐ, havuzları birer birer dolaşıyordu. Uygun yerleri bir göz atıŐta kestiriyor, ağının ağır, emin devinimiyle yosunlarla örtülü bütün gizli yerleri araştırıyor.

Açık kurşuni renkteki güzel saydam tekeleri kfesine atmak için sert bir atıŐla yakaladığı

zaman hayvanlar avucunun içinde
titreşiyorlardı.

Madam Rosémilly şaşkınlık içindeydi, mest
olmuştu, artık kaptanın peşini bırakmıyor, onun
gibi yapmaya çalışıyordu; bu çocukça zevke,
yüzen otlar arasındaki bu hayvancıkları toplama
zevkine kendini o kadar kaptırmıştı ki verdiği
sözü, hatta dalgın dalgın peşi sıra gelen Jean'ı
bile unutmuştu.

Roland birdenbire:

- Bak, Madam Roland bize yetişti! diye bağırdı.

Annesi biraz önce Pierre'le plajda kalmıştı.

Çünkü ikisinin de sularda yürümeye, kayalar
üzerinde koşmaya, eğlenmeye hevesleri yoktu,
ama baş başa kalmayı da pek istemiyorlardı.

Annesi oğlundan, oğul da annesinden
çekiniyordu. Pierre kendinden, kendini
tutamayıp gene bir hınzırlık etmekten
korkuyordu.

İkisi de çakıl taşları üzerine oturdular.

Güneşin deniz havasıyla serinleyen sıcaklığı altında gümüş renklerle hareleşen mavi suyun uçsuz bucaksız hoş ufku önünde ikisi de: "Bir zamanlar burası ne hoştu!" diye düşünüyorlardı. Kabalık edeceğini bildiği için Madam Roland onunla konuşmaya cesaret edemiyordu. Oğlu da elinde olmayarak annesine karşı şiddetli davrandığını bildiği için ağzını açmıyordu.

Pierre, bastonunun ucuyla yuvarlak çakıl taşlarını dürtüyor, karıştırıyor, onlara vuruyordu. Annesi de dalgın bir durumda eline aldığı birkaç çakıl taşı bir makine devinimiyle ağır ağır bir avcundan öbür avucuna boşaltıyordu. Uzaklarda dolaşan kararsız bakışları birdenbire yosunlar arasında Madam Rosémilly ile av avlayan oğlu Jean'a ilişti. Annelik içgüdüleriyle bugün her zamankinden başka türlü konuştuklarını anladı, bütün devinimlerini kolladı, uzaktan onları izledi. Birbirlerini seyretmek için yan yana suya doğru

eğildiklerini, sonra yüreklerini açmak için karşılıklı ayakta durduklarını, sonunda birbirlerine söz vermek için kayaya tırmanıp oturduklarını gördü.

Devinimleri iyice belli oluyordu, ufukta sanki tek vücut gibi görünüyorlardı; gökten, denizden, kayalardan oluşan bu geniş boşlukta tanrısal ve anlamlı bir biçim alıyorlardı.

Pierre'in de gözü onlardaydı, birdenbire soğuk bir kahkaha koyuverdi.

Madam Roland yüzünü çevirmeden oğluna:

- Ne oluyorsun canım? dedi.

O, durmadan gülüyordu.

- Yararlanıyorum, deyyus olmaya nasıl hazırlanılır onu öğreniyorum, dedi.

Bu sözcük annesinin sinirine dokundu, alındı, öfkelenerek karşı çıktı:

- Bu sözcüğü kime söylüyorsun? dedi.

- Elbette Jean'a! Onları böyle görmek çok gülünç!

Annesi heyecanlı, titrek, hafif bir sesle:

- Pierre, ah, ne acımasızsın! Bu kadın doğruluk simgesidir. Kardeşin ondan iyisini bulamaz, dedi.

Pierre, yapmacık bir gülüşle adamakıllı bir kahkaha salıverdi:

- Vay, vay, vay, doğruluk simgesi ha! Bütün kadınlar doğruluğun ta kendisidir ya... kocaları da birer deyyus...

Annesi yanıt vermeden kalktı, otların arasındaki gizli çukurlardan kayıp düşmeyi, kolunu bacağını kırmayı göze alarak hızla taşlık yokuşu indi; su birikintilerinden koşar gibi atlayarak hiçbir yana bakmadan doğru öbür oğlunun yanına gitti.

Jean, annesinin yaklaştığını görerek:

- Anne, eh, razısın değil mi? diye bağırdı.

Annesi "Beni kurtar, beni koru!" der gibi hiçbir şey söylemeden oğlunun kollarına sarıldı.

Jean, annesinin altüst olduğunu görünce heyecanla:

- Ne kadar sararmışsın! Nen var? dedi.

O, hafif bir sesle:

- Az kaldı düşüyordum, bu kayalar beni korkuttu, dedi.

Jean, annesinin de ilgilenmesi için av hakkında açıklama yaptı, yol göstermek için koluna girdi. Annesi onu dinlemiyordu; ama o içini dökecek birini arıyordu, annesini uzağa çekerek hafif bir sesle:

- Bil bakayım, ne yaptım? dedi.

- Bilmem ki... Ne bileyim ben.

- Bileceksin!

- Nasıl bileyim?

- Öyleyse dinle: Madam Rosémilly'ye evlenme önerdim.

Annesi yanıt vermedi, başı uğulduyordu, kafası o kadar allak bullaktı ki, söylenenleri güçl¼kle anlayabiliyordu.

- Evlenme mi? diye yineledi.
- Evet, iyi yapmadım mı? Hoş kadın, değil mi?
- Evet... çok hoş... iyi ettin.
- Öyleyse, nasıl, razı mısın?
- Elbette razıyım.
- Bunu öyle tuhaf söylüyorsun ki, biri işitse hoşnut olmadığını sanacak!
- Sahi mi?
- Tabii.

Hoşnut olduğunu anlatmak için oğlunu kucakladı, anne sevecenliğiyle yüzünden gözünden öptü.

Gözyaşlarını sildikten sonra uzaklarda, plajda ölü gibi çakıllar üzerinde yüzükoyun serilmiş bir vücut gördü; bu, perişan bir durumda düşünceye dalan öteki oğlu Pierre'di.

Küçük Jean'ını aldı, uzaklara, dalgaların yanına götürdü ve orada oğluyla pek istediği bu evlenme konusundan uzun uzadıya söz etti.

Gittikçe yükselen deniz, onları avla uğraşan ötekilerin yanına kovaladı, sonra hep birden kıyıya çıktılar, uyur gibi yapan Pierre'i uyandırdılar; akşam yemeği çok uzun sürdü, bol bol şarap içildi.

VII

Dönüşte arabada, Jean'dan başka bütün erkekler uyukluyordu. Beausire ile Roland'ın ikide bir düşen başını yanındakiler itip kakınca hepsi doğrularak horultuyu kesiyor, gözlerini açıyor, sonra yavaşça "ne güzel hava!" deyip bu kez öbür yanındakinin omzuna çullanıyorlardı.

Havre'a girdikleri zaman bitkinlikten öyle derin bir uykuya dalmışlardı ki, zorla silkinip ayıldılar.

Hatta Beausire, Jean'ın evinde hazırlanan çayı bile geri çevirdi. Onu kapıdan evine bırakmak zorunda kaldılar.

Genç avukat, yeni evinde ilk kez bu gece yatacaktı; bu akşam nişanlısına oturacakları evi göstereceği için, içini birdenbire çocukça bir sevinç kapladı.

Madam Roland, çayı kendi eliyle hazırlayıp ikram edeceği için hizmetçiyi erkenden savmıştı; yangından korkar, hizmetçileri geç vakte kadar bekletmek istemezdi.

Evini, oğlundan, işçilerden ve kendinden başka kimsecikler görmemişti. Güzelliğine herkesin şaşırmasını, hayran olmasını istiyordu.

Kapıdan içeri girince Jean konuklardan biraz beklmelerini rica etti, mumları, lambaları yakacaktı. Madam Rosémilly'le babasını, kardeşini karanlıkta bıraktı. Biraz sonra iki kanatlı kapıyı ardına kadar açarak: "Girin!" diye seslendi.

Lüks lambasının aydınlattığı camekânlı salonun renkli camlarını palmiyeler, kauçuk ağaçları, çiçek saksıları örtmüştü. Bütün bunlar ilk bakışta insana bir tiyatro dekoru duygusu veriyordu. Herkes bir an için şaşırdı. Roland bu görkeme hayran oldu, hafif bir sesle "vay canına!" diye mırıldanırken bu olağanüstü görünümü alkışlama gereğini duydu.

Sonra birinci küçük salona girildi. Koltuklar sırmalı kumaşlarla döşenmişti. Çok sade olan büyük görüşme odası da açık pembe renkte döşenmişti. Bu oda da pek görkemliydi.

Jean, kitap dolu masanın önüne, koltuğa oturdu, ciddi ve biraz yapmacıklı bir sesle:

- Evet hanımefendi, yasalarımızın metinleri açıktır, anlaşmamız gereğince üç aya varmadan ele aldığımız işin iyi bir sonuca varacağından kesinlikle eminim.

Jean, Madam Roland'a bakan ve gülümseyen Madam Rosémilly'yi seyrediyordu. Annesi

Madam Rosémilly'nin elini avcunun içine alarak sıkı.

Jean, hoşnut bir halde tıpkı bir okul öğrencisi gibi sıçrayarak:

- Ses ne güzel yankılanıyor, savunma için bu salon mükemmel, değil mi? dedi, sonra söylev çeker gibi:

- Bay yargıçlar, sizden rica ettiğimiz aklama kararını, sizler yalnızca insanlık adına her türlü acıya karşı içten gelen iyilik duygusu adına verseydiniz, o zaman acıma duygunuza, insanlık ve babalık duygularınıza başvururduk. Ama bizim görüşümüze göre, yalnızca yasa vardır. Huzurunuzda yalnızca yasaya başvurmak istiyoruz.

Pierre evi seyrediyordu, onun da böyle bir evi olabilirdi. Kardeşini, akılsız ve budala buluyor, delişmenliklerine sinirleniyordu.

Madam Roland sağdaki kapıyı açarak:

- İşte yatak odası, dedi.

Bu odayı annelere özgü bir sevgiyle süslemişti. Duvarlara kaplanan kumaş, eski Normandiya keteni taklidi, bir tür "Rouen" basmasıydı. XV. Louis dönemine ait desenler -ağız ağıza vermiş bir çift güvercin, üzerinde bir çoban kızı bulunan bir madalyonu kapatıyor- duvarları, perdeleri, yatağı, koltukları hem süslüyor, hem de kır evleri gibi sevimli kılıyordu.

Madam Rosémilly odaya girer girmez biraz ciddileşerek:

- Ah ne hoş, dedi.

Jean:

- Hoşunuza gitti mi? diye sordu.

- Olağanüstü, dedi.

Jean:

- Bilseniz ne kadar seviniyorum, dedi.

Güven ve sevgi dolu gözlerle ikisi de birbirlerine baktılar.

Gerdek odası olacak olan bu odadan Madam Rosémilly biraz utanıyor, sıkılıyordu. İçeri girerken yatağın çok geniş, tam anlamıyla bir karı koca yatağı olduğunu fark etmişti. Bunu, hiç kuşkusuz oğlunun evleneceğini sezen ve bir an önce bu işin olmasını isteyen Madam Roland seçmişti. Annenin bu önlemi Madam Rosémilly'nin pek hoşuna gitti, kendisine sanki "ailece seni bekliyoruz!" diyorlar gibi geldi.

Salona girilince, Jean birdenbire soldaki kapıyı açtı. Japon fenerleriyle süslü üç pencerele yuvarlak yemek salonu göründü. Ana oğul bütün hünerlerini burada göstermişlerdi. Kamış mobilyalı bu oda, kaba porselen ve Çin vazolarıyla; sarı pul işlemeli ipekleri, su damlalarını andıran yalancı incilerle, işli incecik storlarıyla; kumaşları tutsun diye duvarlara mihli yelpazeleri, kılıçları, maskeleri, içleri doldurulmuş kuşlarıyla, porselen, tahta, kâğıt, fildişi, sedef ve bronzdan yapılmış ucuz biblolarıyla fazlaca gösterişe kaçılıyordu; zevk ve

incelik isteyen bu şeylerin sanat eğitiminden haberi bile olmayan insanların beceriksiz ellerinden çıktığı belliydi. Buna karşın en hoşagiden oda da bu olmuştu. Yalnızca Pierre alaycı bir tavır takınarak sustu, kardeşi de buna alındı. Masanın üzeri kubbe biçiminde tepeleme meyve ve pastayla doluydu.

Daha karınları acıkmamıştı, meyvelerden, pastalardan çimlendiler; bir saat kadar sonra da Madam Rosémilly gitmek için izin istedi.

Roland Baba'nın onu kapısına kadar götürmesine karar verildi, bu arada Madam Roland, evde hizmetçi olmadığı için çevreye şöyle bir göz gezdirecek, bir eksiğin bulunup bulunmadığına bakacaktı.

Roland karısına:

- Gelip seni alayım mı? diye sordu.

O önce durakladı, sonra:

- Hayır tosunum, sen yat, Pierre beni getirir, dedi.

Onlar gider gitmez Madam Roland mumları söndürdü, pastaları, şekerleri, likörleri bir dolaba kilitledi, anahtarı Jean'a teslim etti, sonra yatak odasına geçti, yorganı araladı, sürahideki su taze mi, değil mi diye baktı, pencerenin iyi kapanıp kapanmadığını denetledi.

Pirere ile Jean küçük salonda kalmışlardı; biri, zevkiyle alay edildi diye alınmış, soğuk duruyordu; öteki de, kardeşini bu evde görmekten büsbütün sinirlenmişti, konuşmuyordu. İkisi de bir tek sözcük söylemeden oturuyor, sigara içiyorlardı.

Pierre, birdenbire ayağa kalkarak:

- Yahu! Dulun bu akşam ne kadar bitkin bir görünüşü vardı, galiba ona gezme yaramıyor! dedi.

Jean, yüreğinden vurulmuş gibi oldu. Yumuşak insanlara özgü ani ve korkunç bir öfkeyle öyle bir köpürüş köpürdü ki, heyecanından soluğu kesiliyordu, kardeşine:

- Madam Rosémilly'den söz ederken ona bundan sonra "dul" demeyeceksin, anladın mı? dedi.

Pierre, ona doğru dönerek yüksekten bakan bir tavırla:

- Bana buyruk vermeye mi kalkıyorsun? Çıldırdın mı yoksa?

Jean hemen ayak diredi:

- Çıldırmadım ama, bana karşı takındığın tavırlar artık burama geldi.

Pierre, alaycı bir gülüşle:

- Sana karşı mı dedin, Madam Rosémilly'den sana ne?

- Madam Rosémilly karım olacak, anlıyor musun?

Öteki bir kahkaha savurarak:

- O, o... çok güzel! Ona bundan sonra niçin "dul" dememem gerekiyor şimdi anlıyorum, ama evlenmeni bana pek acayip bir biçimde bildirdin.

- Alay etmene izin vermiyorum... anladın mı? İşte bu kadar.

Jean ona doğru yaklaştı, sevdiği, eş olarak seçtiği bu kadınla alay edilmesine çok kızmış, kül gibi olmuş, sesi titremeye başlamıştı.

Ancak Pierre de birdenbire onun kadar köpürdü. Şimdiye kadar içine akıttığı öfke, tuttuğu kin, epeydir yatışan isyan duyguları, kimseye duyurmadan çektiği acılar birdenbire beynine vurdu. Artık çılgına dönmüştü.

- Bu ne cüret... bu ne cüret? Sana sus diyorum anlıyor musun? Sus...

Bu kızgınlık karşısında afallayan Jean biraz durakladı; öfkenin sürüklediği bu perişanlık anında kardeşini yüreğinden yaralayabilecek bir

şey, bir sözcük, bir tümce arıyordu. Daha etkili olsun diye kendine egemen olmaya, daha acı gelsin diye de sözlerini tane tane söylemeye çalışarak dedi ki:

- Epey zamandır beni kıskandığının farkındayım, evet "dul" demeye başladığın günden bu yana... Çünkü benim bu sözcüğe sinirlendiğimi anlamıştın.

Pierre, her zamanki gibi acı ve aşağılama dolu bir kahkaha koyuvererek:

- Vay! Ben mi seni kıskanacağım? Ben seni kıskanacağım ha!... Aman Tanrım, neni? Suratını mı, zekânı mı?

Jean, tam yarasına bastığını duyumsayarak:

- Evet beni kıskanıyorsun, çocukluktan bu yana beni kıskanıyorsun, sonra bu kadının beni yeğleyip seni istemediğini görünce çılgına döndün.

Pierre, böyle bir olasılığa yer vermediği için çok kötü sinirlendi, kekeleyerek:

- Ben... ben... seni kıskanacağım ha! Bu mankafa, bu dişi hindi, bu besili kaz için ha!...

Sözlerinin etkili olduğunu gören Jean sürdürerek:

- Hani, "Perle"de benden daha hızlı kürek çekmeye yeltendiğin o günü unuttun mu? Ya ona kendini satmak için söylediğin o sözler! Kısaca kıskançlıktan çatlıyorsun. Hele bu servete konunca artık kudurmuşsa döndün. Benden nefret ettin, bu durumunu bütün davranışlarınla belli ettin. Herkese işkence ettin, seni çıldırtan bu öfkeyi çevreye saçmadan duramadın.

Pierre öfkesinden yumruklarını sıktı, kardeşinin üzerine atılmak, onu boğazlamak istiyordu:

- Sus... bu servet lafını bir daha sakın ağzına alma!

Jean sözünü sürdürerek:

- Kıskançlık üzerinden akıyor. Babama, anneme, bana söylediğin her sözcükte

kıskançlığını belli ediyordun. Beni küçük görüyorsun; çünkü kıskanıyorsun. Herkesle kavga etmen yine kıskançlığın yüzünden. Şimdi hele zengin de oldum, artık hiç dayanamıyorsun, zehirli bir yılan gibi herkesi sokuyorsun, sanki suç annemdeymiş gibi, bir de ona işkence ediyorsun...

Pierre, insanları katil eden o çılgınca öfkeyle gözleri yerinden fırlamış, ağzı açık bir durumda şömineye doğru gerilemeye başladı.

Boğulur gibi bir sesle:

- Sus! Sus diyorum.

- Hayır susmayacağım, ne zamandır içimi boşaltmak istiyordum. Bana bu fırsatı verdin, oh olsun. Bir kadını sevdiğimi bildiğin halde karşıma geçtin, onunla alay ettin, sabrımı tükettin, oh olsun. Ama senin o zehirli dişlerini kıracağım. Bana nasıl saygı duyulur, sana göstereceğim.

- Ne? Sana mı saygı duyacak mışım?

- Evet, bana.

- Saygı! Sana saygı ha!... Sen ki tamah yüzünden hepimizi rezil ettin!..

- Ne dedin bakayım? Bir daha söyle... Ne dedin?

- Diyorum ki, babası varken, insan başka bir adamın mirasını kabul etmez.

Jean duyumsar gibi olduğu bu imadan şaşırılmış, bir şey anlayamamıştı, kımıldamadan duruyordu:

- Ne diyorsun bakayım?.. Bir daha yinele.

- Herkes, senin için, mirasına konduğun o adamın oğlu olduğunu söylüyor, bu laf çevreye yayıldı. İşte, namuslu bir erkek, annesine söz getiren böyle bir parayı kabul etmez.

- Pierre... Pierre... Pierre... Ne söylediğinin farkında mısın? Sen... sen... sen... bu alçakça sözü ağzına alıyorsun ha?..

- Evet... evet... ben alıyorum. Bir aydan bu yana üzüntüden bunaldığımı, geceleri gözüme uyku girmediğini, gündüzleri yabanıl bir hayvan gibi hangi kovuğa saklanacağımı bilmediğimi fark etmiyor musun? Ne söylediğimin, ne yaptığının farkındayım, ne olacağım bilmiyorum, acıdan, utançtan şaşkına döndüm, üzüntü içindeyim... Önce kuşkulanmıştım, şimdi artık eminim.

- Pierre... sus... Annem bitişik odada... bizi işitebilir... Belki de işitiyor.

Ama artık içini iyice dökmesi gerekiyordu. Bütün kuşkularını, düşüncelerini, savaşımalarını, kanılarını, yeniden ortadan yok olan o portrenin öyküsüne varıncaya kadar hepsini birer birer anlattı.

Bilinmezden haber veren insanlar gibi kısa, kesik, birbiriyle ilişkisi olmayan tümcelerle konuşuyordu.

Artık Jean'ı, bitişik odadaki annesini unutmuş gibiydi. Karşısında kimseler yokmuş gibi konuşuyordu; çünkü konuşma gereksinimindeydi; çünkü çok çekmişti, yarası çok kapalı kalmış, çok dolmuştu. İşte ur gibi büyüyen bu çıban şimdi patlamış, çevreye sıçramıştı. Adeti olduğu üzere yine bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlamıştı; gözleri yere dikilmiş, bir umutsuzluk sayıklaması içinde kıvranıyor, kini coşuyor, boğulur gibi konuşuyordu. Konuşunca sanki kendisinin ve ailesinin başına gelen bu yıkım hafifleyecek; sanki bütün acılar sözlerinin uçup gittiği o görünmez sessiz boşluğa karışacaktı.

Jean şaşırmıştı, kardeşinin bu bilinçsiz taşkınlığından birdenbire öyle bir ürktü ki, kapıya yaslandı. Kapının arkasından annesinin onları dinleyeceğini düşünüyordu.

Annesi dışarı çıkamıyordu, çıkmak için salondan geçmesi gerekiyordu, geçmediğine göre buna cesaret edememişti.

Pierre birdenbire ayağını yere vurarak:

- Amma da eşeklik ettim, ne diye söyledim!
diyerek merdivenlere atıldı.

Hızla kapanan sokak kapısının gürültüsü Jean'ı
içine çöken derin karabasandan uyandırdı.

O sırada geçen birkaç saniye ona saatlerden
daha uzun gelmiş, afallamış, serseme
dönmüştü. Bu sorun üzerinde oturup,
düşünmek, sonra da harekete geçmek
gerektiğini duyumsuyordu; ama o kadar
korkak, zayıf, gevşekti ki, değil harekete
geçmek, hatta sorunu anlamak, öğrenmek bile
istemiyordu, gevşemişti. Bir işi hep ertesi güne
bırakan savsaklayıcı insanlardandı; hemen o
anda karar vermek gerekse bile, huyu gereği işi
uzatarak zaman kazanmaya bakardı.

Pierre'in bağırıp çağırmasından sonra çevreyi,
eşyaları, duvarları derin bir sessizlik kaplamıştı;
altı mumun ve çift lambanın göz kamaştırıcı

işığı onu birdenbire öyle bir korkuttu ki, o da kaçmaya yeltendi.

O zaman kafasını toparlamaya, yüreğini yoklamaya, aklını derleyip toplamaya çalıştı.

Yaşamda hiçbir zorlukla karşılaşmamıştı. Akan bir su gibi kendisini yaşamın akışına bırakan insanlardandı. Ceza görmesin diye derslerine çalışmış, dingin bir yaşam sürdüğü için de hukuk öğrenimini düzenli bir biçimde sona erdirmişti. Yaşamda her şey ona doğal görünür, hiçbir şey öyle pek fazla dikkatini çekmezdi. Yaratılış olarak düzenliliği, ağırbaşlılığı, dinlenceyi severdi, ruhunda gizli bir yan yoktu. Ömründe yüzmemiş bir insanın suya düşmesi nasıl olursa, o da, bu yıkım karşısında öyle olmuştu.

İlkin inanmamaya çalıştı. Kardeşi kininden, kıskançlığından yalan söylemiş olabilirdi.

Peki ama, kardeşi tam bir umutsuzluk içinde olmasaydı, annesi hakkında böyle bir şey

söylemeye nasıl dili varırdı? Pierre'in bazı sözleri, bazı acı çığlıkları, haykırışları, davranışları hâlâ Jean'ın kulaklarında çınlıyor, gözünün önünden gitmiyor, içine işleyen bu sözlerin etkisinden bir türlü kurtulamıyordu. Bütün bunlar o kadar acıydı ki anımsamamak; o kadar içine işlemişti ki, söküp atmak elinden gelmiyordu.

Bu yükün altında o kadar ezilmişti ki, ne kıpırdayabiliyor, ne de istemini kullanabiliyordu. Acısı gittikçe artıyordu; annesinin hemen kapının arkasında beklemekte olduğunu, her şeyi işittiğini sezer gibiydi.

Orada ne yapıyordu acaba? Kapının arkasında bir canlının bulunduğuna işaret edecek ne bir devinim, ne bir kımıldanma, ne bir soluma, ne de bir inilti vardı; yoksa kaçmış mıydı? Ama nereden çıkacak? Ya kaçtıysa, o zaman pencereden sokağa atlamış olmalı.

Korkuyla yerinden öyle bir fırlayış fırladı ki, adeta kapiya yüklenerek içeri daldı.

Odada ıt yoktu, konsolun üzerinde yanan biricik mum çevreyi aydınlatıyordu.

Jean pencereye koştu, kapalıydı, kepenkleri de örtülmüştü. Döndü, endişeli bakışlarla karanlıkta çevreyi araştırdı, yatak perdelerinin çekili olduğunu gördü. Koştu, açtı. Annesi elleriyle yastığı sımsıkı yakalamış, işitmemek için başını içine gömmüş, yatıyordu.

İlkin boğulmuş sandı; sonra omuzlarından yakalayıp çevirdi, yüzüne kapadığı yastığı annesi hâlâ bırakmıyor, bağırmamak için dişleriyle ısırıyordu.

Jean bu katılaşmış vcudada, taş kesilmiş kollara dokunur dokunmaz, aynı acıyı o da çekmeye başladı. Annesi onu görmek, onunla konuşmak istemiyordu, yakaladığı yastığı yüzüne gözüne kapatarak olanca gücüyle ağzını, kulaklarını tıkıyordu; Jean ona dokunur dokunmaz bir insanın ne dereceye kadar acı çekebileceğini anladı. Saf yüreği paramparça oldu. O yargıç, hatta acıma duygusu olan bir yargıç bile

değildi, zayıf bir insan, sevgi dolu bir oğuldu. Kardeşinin söylediklerini unutmuştu bile, ne üzerinde durdu, ne de kafasını yordu, yalnızca iki eliyle kımıltısız duran annesinin vücudunu yakaladı, yastığı yüzünden çekemeyince giysilerine yapıştı, öpüp koklayarak:

- Anneciğim, anneciğim, benim zavallı anneciğim, bak yüzüme bir kez! diye seslendi.

Vücudu gerili bir tel gibi hafif bir ürperişle titremeseydi, onu ölü sanacaktı. O yine:

- Anne, anne, dinle beni. Bunun aslı yok! Doğru olmadığını biliyorum...

Annesi titredi, soluğu tıkanır gibi oldu, sonra birdenbire başını yastığın içine gömerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. O zaman bütün sinirleri gevşedi, katılaştıran kasları yumuşadı, parmakları gevşeyerek yastığı bıraktı, yüzü ortaya çıktı.

Sapsarı kesilmiş, rengi uçmuştu, kapalı gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Oğlu boynuna

sarılarak onu gözlerinden öptü, yüzü gözü yaşlarla sırlıklam olmuştu. Üzüntü içindeydi, durmadan:

- Anneciğim, biricik anneciğim, bunun doğru olmadığını biliyorum. Aslı yok biliyorum, ağlama!

Annesi doğruldu, oturdu, oğlunun yüzüne baktı, kendini öldürme anlarında görülen bir tür cesaretin verdiği çabayla:

- Hayır yavrum, doğru, dedi.

İkisi de, bir tek sözcük söylemeden durdu. Annesi birkaç saniye yine tıkanır gibi oldu, boynunu gerdi, soluk almak için başını geriye dayadı, sonra yine kendine egemen olarak:

- Doğrudur yavrum. Yalan söylemekten ne çıkar? Doğrudur. Yalan söylemiş olsaydım, bana inanır mıydın sanki?..

Deli gibiydi; Jean korktu, yatağının yanına çöktü, ayaklarına kapandı.

- Sus anne, sus, diye mırıldandı.

Annesi görülmemiş bir çabayla ayağa kalktı, kararını vermişti:

- Zaten söyleyecek bir şey kalmadı yavrum, Allahaaısmarladık... dedi, kapıya doğru yürüdü.

Oğlu onu kucaklayarak:

- Ne yapıyorsun anne? Nereye gidiyorsun? diye haykırdı.

O:

- Bilmiyorum... ne bileyim ben... artık yapacak işim kalmadı... madem yalnızım...

Kaçmak için çırpınıyordu, oğlu bırakmıyor, yalnızca:

- Anne... anne... anne... diyebiliyordu.

Annesi, boynuna sarılan oğlundan kurtulmaya çabalarken, bir yandan da:

- Hayır, hayır, şimdi artık annen değilim ben, ne sana ne de başkalarına hiçbir hayrım yok,

ben bir hiçim... Artık ne annen var ne de baban, zavallı yavrum... Allahısmarladık.

Jean, onu koyuverirse artık bir daha göremeyeceğini anladı, kaldırdı, kanepeye götürdü, zorla oturttu, kollarını dolayarak önünde diz çöktü:

- Anneciğim, artık buradan bir yere gitmeyeceksin, seni seviyorum ve alıkoyuyorum, seni hep koruyacağım, sen benimsin.

O, yorgun bir sesle hafifçe:

- Hayır yavrucuğum olamaz. Artık buna olanak yok. Bugün üzülürsün ama yarın beni kapı dışarı edersin; af bile etmezsin.

- Ah! Ben mi? Ben mi? Beni anlamamışsın sen! diye öyle içten, yürekten gelme bir sevgiyle bağırdı ki, annesi bir çığlık kopardı, elleriyle saçlarından yakalayıp bağırına bastı, çılgınca yüzünü gözünü öptü.

Sonra yanak yanağa gelerek sakallarını, yüzünü gözünü kokladı, bu durumda epey zaman kımıltısız kaldı, en sonunda kulağına eğilerek yavaşça:

- Hayır yavrum, ileride beni yine bağışlamayacaksın. Şu anda bağışladın sanıyorsun ama yanılıyorsun. Bu akşamki bağışlaman bana yeter, bana yaőamımı bağışladın; ama beni artık görmemelisin...

Jean ona sarılarak:

- Anne bu sözleri ağzına alma! diyordu.

- Hayır yavrum, gitmeliyim. Nereye gideceğimi, ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilmiyorum, ama gitmem gerek. Artık bir daha ne yüzüne bakabilirim, ne de seni kucaklayabilirim, anladın mı?

O zaman oğlu hafifçe kulağına eğilerek:

- Benim cici anneciğim, gitmeyeceksin, böyle istiyorum, sana gereksinmem var; sözümü dinleyeceğine ant iç.

- Hayır, oğlum.

- Ah! Anne, kalmalısın, anladın mı, kalman gerek.

- Yok yavrum, olamaz. Bu hepimiz için bir cehennem azabı olur. Bu işkencenin ne demek olduğunu bir aydan bu yana ben bilirim... Şimdi acıyorsun; ama acıman geçince, Pierre'in gözüyle bana bakınca, söylediklerimi anımsayınca iş değişir! Ah yavrucuğum ah! düşün bir kez... düşün ki ben senin annenim...

- Beni bırakmanı istemiyorum... Senden başka kimsem yok.

- İyi ama oğlum, düşün, artık birbirimizin yüzüne nasıl bakarız? Utancımdan yerin dibine giriyorum, bir daha nasıl göz göze geliriz?

- Yok, öyle deme anne...

- Evet... evet... evet, öyle! Zavallı ağabeyinin bütün çektiklerini daha ilk günden sezdim. Şimdi evde ayak sesini duysam yüreğim ağzıma geliyor, sesinden bayılacak gibi oluyorum.

Bugüne kadar seninle avuntu buldum! Ama şimdi seni de yitirdim; benim artık ikinizin arasında yaşamama olanak var mı yavrum?

- Haklısın anne ama seni o kadar seveceğim ki artık bunu düşünemeyeceksin...

- Ah! Ah! O mümkün mü hiç?..

- Evet, mümkün.

- Kardeşinle senin aranda bulunayım da bunu düşünmeyeyim, buna aklın yatıyor mu? Sanki sizler bunu düşünmeyecek misiniz ki?

- Ben mi? Ant içerim!

- Her an düşüneceksin.

- Hayır, ant içerim. Sonra dinle: Eğer beni bırakırsan; gönüllü gider, şehit düşerim.

Bu çocukça tehdit onu öyle korkuttu ki, tutku dolu bir sevgiyle oğluna sarıldı, kucakladı, o zaman Jean:

- Hadi, hadi, seni ne kadar sevdiğimi bilmezsin, ne kadar sevdiğimi düşleyemezsin bile! Akıllı ol

biraz, hiç olmazsa bir haftacık yanımda kalmayı dene... söz verdin, kalıyorsun, değil mi? Benden esirgeme bunu...

Annesi ellerini, oğlunun omuzlarına dayayarak:

- Yavrum... sakın olmaya çalışalım, üzüntüye kapılmayalım. Önce beni dinle: Kardeşinden bir aydan bu yana işittiğim şeyleri senden de bir kezcik duyarsam, onun gözlerinden okuduğum şeyleri senin de gözlerinden bir kezcik bile olsun sezecek olursam, ona göründüğüm gibi sana da çirkin görünürsem ve bir sözcükle, bir bakışla bunu anlayacak olursam bir saat sonra, anlıyor musun, bir saat sonra artık beni sonsuza dek yok bil...

- Anne, ant içerim ki...

- Bırak söyleyeyim. Bir aydan bu yana bir insanın çekebileceği bütün acıları çektim. Öbür oğlumun, ağabeyinin kuşkulandığını, gün geçtikçe gerçeği biraz daha yakından

öğrendiğini gördükçe, yaşamımın her anı anlatılamaz bir işkenceyle doluyordu.

Annesinin sesi o kadar acıklıydı ki, acısı Jean'a da geçti, gözleri sulandı, sarılmak istedi, annesi geri iterek:

- Bırak... dinle... sana söyleyecek daha çok şeyim var, dedi. Söyleyeyim de, anlayasın... ama yine de anlamayacaksın... eğer gitmezsem... şöyle yapmamız gerek... hayır hayır yapamam!...

- Ne yapmamız gerek anne, söyle.

- Peki, öyleyse söyleyeyim, böylelikle hiç değilse seni aldatmış olmam, seninle oturmamı istiyorsun, değil mi? Öyleyse dinle: Yüz yüze bakabilmemiz, konuşabilmemiz, her an yüz yüze gelebilmemiz için -zira ağabeyini görüvereceğim diye odaların kapılarını açamaz oldum- beni yalnızca bağışlaman yeterli değil, bağışlanmanın verdiği acı kadar kötü bir şey olamaz, bunun ne demek olduğunu bilirim.

Şimdiye kadar olup biten şeylere aldirmaman, yüzün kızarmadan, bana kızmadan: "Ben Roland'ın oğlu değilim" demen gerek ve bunu söyleyebilmek için kendini herkesten güçlü, üstün duyumsamalısın. Ben yeterince acı çektim... hem de çok çektim, dayanamam artık... yok, artık dayanamam!... Hem yeni de değil, nice zamandır... Ama sen bunu asla anlayamazsın! Yeniden birlikte yaşayabilmemiz, sevişebilmemiz için benim küçücük Jean'ım, şunu anlaman gerek: Babanın metresi olmakla birlikte onun karısından, öz karısından farklı değildim; metresi olmaktan bugün ne utanıyorum, ne de bunun için üzülüyorum, öldü; ama onu hâlâ seviyorum, yine seveceğim. Yaşamda ondan başka kimseyi sevmedim; yaşamım, neşem, umudum, avuntum, her şeyim oydu; her şeyim, nice zamanlar her şeyim o oldu. Dinle yavrum: Tanrı tanıktır, eğer karşıma baban çıkmasaydı, yaşamdan hiçbir şey anlayamayacaktım; sevecenlik nedir, tatlılık

nedir bilmeyecektim. İnsanı yaşlılıktan ürküten o güzel anlardan hiçbirini yaşayamayacaktım. Her şeyimi ona borçluyum. Yaşamda ondan ve ikinizden, kardeşinle senden başka kimsem yoktu. Siz olmasaydınız, yaşamda her şey boş ve karanlık olacaktı. Sevgi, istek nedir bilmeyecektim, anlamayacaktım. Yalnızca bol bol gözyaşı dökenecektim... zira çok ağladım Jeancığım, çok!... Ah hele buraya yerleştiğimizden bu yana ne ağladım, ne ağladım! Kendimi sonsuza değin ona vermişim, bunu seve seve yaptım; Ulu Tanrı ikimizi de birbirimiz için yaratmıştı, on yıldan fazla karı kocalık ettik. Tanrı tanıktır. Ve sonunda anladım ki o beni daha az sevdi, bana karşı hep iyi davrandı, beni hoş tuttu, ama ben artık onun için, eski sevgili değildim. Artık her şey bitmişti! Ah ne ağladım, ne ağladım! Ah yaşam ne boş şey! Neyin sonu var ki, onun da olsun... Buraya geldik, sonra da artık bir daha onu göremedim, gelmedi... Her mektubunda geleceğine söz

veriyordu, hep bekliyordum, bir daha göremedim! Şimdi de öldü... Ama seni unutmadığına göre bizi hep sevdi... Onu son soluğuma kadar seveceğim; yadsımayacağım, seni de onun oğlu olduğun için seviyorum; karşında, onun yüzünden hiçbir utanç duymuyorum! Anladın mı şimdi, niye kalamam? Eğer kalmamı istiyorsan, oğlu olduğunu kabul et ve ara sıra seninle ondan söz edelim, birazcık olsun onu sev, birbirimizi gördükçe onu anımsayalım. Eğer kabul etmezsen, bunu yapmak elinden gelmezse, elveda yavrum, artık birlikte kalmamıza olanak yok! Kararını ver, ona göre davranayım.

Jean tatlı bir sesle:

- Kal, anne, dedi.

Oğlunu kolları arasına aldı, ağlamaya başladı, sonra yanağını yanağına vererek:

- Peki ama Pierre ne olacak? Onu ne yapacağız?

Jean:

- Bir çare buluruz elbette, artık onunla yaşayamazsın.

Büyük oğlunu anımsayınca annesi acıdan kıvrandı:

- Yok, yaşayamam artık, hayır, hayır! dedi.

Ve Jean'ın boynuna atılarak acı içinde:

- Beni ondan sen kurtaracaksın yavrum, ne yap yap, beni ondan kurtar diye haykırdı.

- Olur anneciğim, çaresine bakarız.

- Şimdi derhal hemen yapmalısın. Yanımdan ayrılma! Ondan çok korkuyorum... çok...

- Olur anneciğim, çaresine bakacağım, sana söz veriyorum.

- Ah ama çabuk, çabuk! Onu gördüğüm zaman neler geçirdiğimi bilemezsin. Sonra hafifçe kulağına eğilerek:

- Beni burada, yanında alıkoy, dedi.

Jean düşündü taşındı, bu düzenin tehlikeli olacağını kestirdi.

Fakat annesinin bu korku ve çılgınlığını yatıştırmak için saatlerce uğraşmak, tartışmak, bin dereden bin su getirmek zorunda kaldı.

Annesi:

- Yalnızca bir gece, yalnızca bu gece kalayım, diyordu. Yarın Roland'a hastalandı, dersin.

- Olanağı yok anne, zira Pierre evde. Hadi biraz cesaret göster, yarından tezi yok her şeyi yoluna koyacağım, söz veriyorum. Saat dokuzda oradayım. Hadi şapkanı giy, götüreyim.

Korkak ve minnet duyan bakışlarla baktı, bir çocuk gibi uysallık göstererek:

- Peki, dedi, sen ne dersen onu yapacağım.

Kalkmaya çalıştı, ama bu onu çok sarstı, ayakta duramıyordu. Oğlu şekerli su getirdi, içirdi, amonyak koklattı, sirkeyle şakaklarını ovdu.

Tıpkı doğumdan kurtulmuş bir kadın gibi bitkinlik ve erinç içinde kendini salıverdi.

Sonunda oğlunun koluna girerek yürümeye başladı. Belediyenin önünden geçerlerken saat üçü vuruyordu.

Kapının önüne geldikleri zaman Jean annesini kucakladı ve: "Allahısmarladık anne, cesur ol" dedi.

O, تنها merdivenleri bir hırsız gibi çıkararak odasına girdi, çabucak soyundu, eski ihanet günlerinin heyecanını bir daha yaşayarak horuldayan Roland'ın koynuna sokuldu.

Evde yalnızca Pierre uyumuyordu, annesinin geldiğini işitmişti.

VIII

Eve dönünce Jean kendini bir sedire attı; kardeşine bir hayvan gibi kaçıp koşma isteği veren üzüntü onda, onun uysal yaratılışında bambaşka bir etki yaratmış, elini kolunu bağlamış, dizlerini çözmüştü. Öyle gevşemişti ki, yerinden kıpırdayacak, yatağına bile gidecek gücü kalmamıştı; kendini ruhça, vücutça bitkin, yorgun, yıkılmış duyumsuyordu. Bu olay Pierre'i annesine karşı beslediği temiz sevgisinden etmiş, onun gururlu ruhları saran gizli onuruna dokunmuştu; ancak Jean'a gelince, etkisi başka olmuştu; o daha çok en değerli çıkarlarına dokunan bir talih darbesine uğramıştı.

Ruhu yatışıp tıpkı çalkalandıktan sonra durulan bir su gibi, kafası yerine gelince, durumu şöyle bir gözden geçirdi. Dünyaya gelişinin gizini başka bir biçimde öğrenmiş olsaydı, kuşkusuz çok üzülecek, onuruna dokunacaktı; ancak bu kavgadan, kardeşinin sinirleri bozan bu kabaca, hoyratça arabozuculuğundan, annesinin

yürekler acısı itirafının doğurduğu heyecandan sonra, artık onda başkaldıracak güç kalmamıştı. Bu durum duyarlığını o kadar etkilemişti ki, önüne geçilmez bir acıma duygusuyla bütün boşanaçları, en kutsal ahlak kuralları bir anda içinden siliniverdi, zaten dayanıklı bir adam da değildi. Herhangi bir kimseyle çatışmak şöyle dursun, kendi nefsiyle çatışmayı bile sevmezdi; onun için kaderine boyun eğdi. Yaşamının dingin ve tatlı geçmesini isterdi, rahatına düşküncü, karşılaşacağı güçlüklerden de yıldığı için, bu işin bir an önce çaresini bulmak gerekirdi. Bu güçlüklerin alnının yazısı olduğunu seziyordu, bunları önlemek için de insan gücünün üstünde bir güç ve etkinlik göstermeye karar verdi.

Hemen, yarından tezi yok, bu güçlükleri yenmeliydi, birdenbire bütün bu sorunları kökünden çözme gereksinimi içini sardı; zaten bu gibi işlere uzun zaman dayanamayan zayıf yaratılışlıların gücü de burada değil midir?

Karışık durumları düzeltmeye, incelemeye, düzeni bozuk ailelerde dirliği bulmaya alışık olan hukukçu kafası, kardeşindeki bu ruh durumunun doğuracağı sonuçları kestiriverdi. Bir ahlaksızlık olayından sonra müşterilerinin durumlarını düzenler gibi, mesleki bir görüşle bu işin sonuçlarını istemeye istemeye gözden geçiriyordu. Hoş, Pierre ile hep birlikte yaşamasına olanak yoktu, kendi evinde ayrı oturarak bu durumu kolayca önleyecekti, ama artık annesinin büyük oğluyla aynı çatı altında kalması mümkün değildi.

Yastıklara gömülü bir durumda, kıpırdamadan saatlerce birçok çare aradı, düşündü taşındı, çözemedi, hiçbirine akli yatmıyordu.

Birdenbire aklına şu düşünce geldi ve kendi kendine: "Namuslu bir adam konduğu bu serveti elinde tutar mıydı?" diye düşündü. Önce "hayır, tutamaz; yoksullara vereyim", diye düşündü. Bu çok güç gelecekti ama çaresiz... bütün eşyalarını satacak, herkes gibi, bir işe

yeni başlayan herhangi bir insan gibi, çalışacaktı. Mertçe verilen bu zor karar cesaretini kırbaçladı, yerinden kalktı, gelip alnını pencereye dayadı. Vaktiyle yoksuldu, yine yoksullaşacaktı. Ne olacak, bunda ölüm yoktu ya! Gözleri sokağın öbür tarafında yanan havagazı fenerindeydi. O sırada evine geç kalmış bir kadın kaldırımından geçiyordu, birdenbire Madam Rosémilly'yi anımsadı, acımasız bir düşüncenin üzerimizde uyandırdığı derin bir heyecanla yüreği sarsıldı, birdenbire verdiği kararın umut kırıcı sonuçları hep birden gözünün önüne geliverdi. Bu kadınla evlenmekten, mutluluktan, her şeyden vazgeçmesi gerekiyordu. Söz vermişti, bunu yapabilir miydi? Kadın onu zengin olarak kabul etmişti. Yoksul olarak da kabul ederdi ama ondan bu özveriyi istemeye, ona bu öneriyi yapmaya hakkı var mıydı? İlerde yoksullara bırakacağı bu parayı, bir emanet gibi saklamak daha iyi olmayacak mıydı?

Doğruluk maskesine bürünen bencilliği, kılık değiştiren çıkarları ruhunda çarpışıyor, boğuşuyordu. Önceki kuruntular yerine önlemler akil yürütmeler başgösteriyor, sonra yine kuruntular başlıyor ve yine kayboluyordu.

Yeniden oturdu, içinden gelen doğruluk duygusunu kandırma duraksamalarına bir son vermek için güçlü bir bahane, kesin bir neden aramaya koyuldu. Şimdiye kadar belki yirmi kez kendi kendine: "Madem ben bu adamın oğluyum, bunu biliyorum ve kabul ediyorum, öyleyse servetini de kabul etmem çok doğal!" diye düşünmüştü. Ama, bu kanıt vicdanının derinliklerinden yükselen "hayır" sözünün önüne geçmeye yetmiyordu.

Birdenbire şöyle düşündü: "Madem babam sandığım adam benim babam değil, öyleyse ne sağlığında, ne de öldükten sonra servetinden yararlanacağım; zaten bu ne bana yakışır, ne de doğru bir şey olur, bu kardeşimi dolandırmak olur. Bu yeni görüş biçimi onu

avutup vicdanına biraz erinç verdikten sonra, yine pencereye döndü.

"Evet, diyordu, madem aynı babadan değilim, ailemin mirasından vazgeçip hepsini Pierre'e bırakmam gerek. Bu doğru bir iş olur. Öyleyse benim de, kendi öz babamın servetine konmam aynı derecede doğru değil midir?"

Roland'ın servetinden yararlanamayacağını anladıktan, olduğu gibi hepsini onlara bırakmaya karar verdikten sonra Maréchal'inkini kabul etmeye razı oldu, eğer ikisini de geri çevirecek olursa, dilenci gibi ortada kalacaktı.

Bu nazik sorunu bir kez yoluna koyduktan sonra, iş Pierre'in evde bulunması sorununa kaldı. Onu nasıl uzaklaştırmalı? Çaresini bulamadığı için umutsuzlanıp dururken, o sırada limana giren bir vapurun düdüğü sanki ona yanıt verdi, kafasında birdenbire bir düşünce belirdi.

Soyunmadan yatağına uzandı, sabaha kadar karmakarışık düşler gördü.

Saat dokuzu doğru, tasarısının uygulanması mümkün mü, değil mi? diye anlamak için dışarı çıktı. Birkaç girişim ve ziyaretten sonra babasının evine döndü. Annesi odasına kapanmış, onu bekliyordu.

- Eğer sen gelmeseydin aşağı inmeye cesaret edemeyecektim, dedi.

Roland merdiven başından:

- Ulan bugün yemek yenmeyecek mi be? diye haykırıyordu.

Kimse yanıt vermeyince:

- Ulan Joséphine be! Ne yapıyorsunuz orada? diye gürledi.

Bodrumdan gelen hizmetçinin sesi:

- Burdayım efendim, ne istiyorsunuz? diye yanıtladı.

- Hanım nerde?

- Hanımefendi, Mösyö Jean'la yukardalar.

Roland, yukarı kata bakarak öfkeyle:

- Louise! diye bağırdı.

Madam Roland kapıyı araladı:

- Ne var, canım?

- Yemek yemeyecek miyiz be?

- Şimdi canım, geliyoruz.

Jean arkasından indi.

- Vay, sen misin? Bak hele, şimdiden evinde canın sıkılıyor.

- Hayır, baba, bu sabah annemle konuşulacak şeylerimiz vardı da...

Jean elini uzatarak ona doğru yürüdü, yaşlı adamın babalık duygusuyla dolu el sıkışını parmakları üzerinde duyumsayınca acayip, ani bir heyecan, bir daha dönmemek üzere ayrılmalardaki o heyecan içini sardı.

Madam Roland:

- Pierre gelmedi mi? diye sordu.

Kocası omuzlarını silkerek:

- Hayır, canı isterse, hep geç kalır zaten. Onsuz başlarız.

Annesi Jean'a dönerek:

- Git onu getir yavrum, beklemeyince alınıyor.

- Peki anne, gidiyorum, diyerek çıktı.

Dövüşmeye giden ürkek bir adamın heyecanıyla merdivenleri çıktı.

Kapıyı vurunca Pierre:

- Girin, diye seslendi.

Girdi. Masası üzerine eğilmiş, yazı yazıyordu.

Jean:

- Günaydın, dedi.

Pierre kalkarak:

- Günaydın.

Ve sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi ellerini uzattılar.

- Yemeğe inmiyor musun?

- İneceğim ama... şey... çok işim var da...

Büyüğün sesi titriyordu, endişeli gözlerle küçüğe ne diyecek diye bakıyordu.

- Seni bekliyorlar.

- Ya! Şey... Annemiz aşağıda mı?

- Evet, hatta seni o çağırıyor, beni gönderdi.

- Ya! Öyleyse iniyorum.

Yemek odasının önüne gelince, Pierre önce mi girsin, sonra mı diye duraksadı, derken sarsak sarsak kapıyı açtı, annesiyle babasını masada karşı karşıya oturmuş gördü. Annesine yaklaştı, eskisi gibi, onu yanaklarından öpeceği yerde, birkaç zamandan bu yana yaptığı gibi, ona yine alnını uzattı. O dudaklarını yaklaştırdı ama değdirmeydi. Bu yapmacıklı hareketten sonra Pierre heyecanla doğruldu.

Kendi kendine: "Benden sonra acaba ne konuştular?" diye düşünüyordu.

Jean durmadan sevecenlikle "anne",
"anneciğim" diyerek annesinin üstüne düşüyor,
ona hizmet ediyor, bardağını dolduruyordu.
Pierre, o zaman ikisinin de birlikte üzülüp
ağladıklarını anladı; ancak düşüncelerinin ne
olduğunu kestiremedi. Jean, acaba annesini mi
suçlu buluyor, yoksa kardeşini mi ahlaksız
sanıyordu?

Bu çirkin şeyi söylediği için şimdiye kadar
duyduğu bütün üzüntüler yeniden onu sardı,
çeneleri kilitlenmiş, konuşamıyor, yemek
yiyemiyor, lokmalar boğazına diziliyordu.
Pamuk ipliğiyle bağlı bulunduğu bu insanlardan,
artık kendisinin olmayan bu evden kaçıp
kurtulma isteği içini yiyordu. Artık her şeyin
bittiğini, aralarında yaşayamayacağını,
aralarında bulunmakla bile elinde olmayarak
onlara işkence edeceğini, onların da kendisine
acı vereceğini duyumsadı, hemen o dakika
nereye olursa olsun alıp başını gitmek istedi.

Jean, Roland'la konuşuyor, çene çalıyordu. Pierre, dinlemediği için işitmiyordu bile; ancak sesinin bir tuhaf olduğunu duyumsayınca anlamını kavramaya çalıştı.

Jean:

- Söylediklerine göre bu gemi en güzeliymiş. Altı bin beş yüz tonilatodan söz ediyorlar. İlk yolculuğunu gelecek ay yapacakmış.

Roland şaşarak:

- Ne çabuk! Bu yaz denize çıkacağını hiç ummazdım.

- Yoo... İlk seferini güzden önce yapsın diye işi sıkı tuttular... Bu sabah kumpanyaya uğradım, müdürlerden biriyle konuştum.

- Ya! Öyle mi, hangisiyle?

- Yönetim kurulu başkanının yakın arkadaşı M. Marchand'la.

- Ne, sen onu tanır mısın?

- Evet, hem ondan, ufak bir Őey de rica etmeyi dűŐünműŐtűm.

- Ya, ۆyleyse Lorraine limana girer girmez, bana gemiyi iyice gezdirsin olmaz mı?

- Tabii, o kolay canım!

Jean duraksar gibi oluyor, tűmcelerini toparlıyor, evirip çevirip aynı konuya gelmeye çalıŐıyordu. KonuŐmayı sűrdűrdű:

- Kısaca söyleyeyim mi? Bu kocaman transatlantikte sűrűlen yaŐam pek hoŐ bir Őey. Ayların yarısından çođu karada New York ve Havre gibi çok gűzel kentlerde geçiyor, geri kalanı da sevimli insanlar arasında denizde. Hatta insan orada, yolcular arasında, geleceđi için çok yararlı, hoŐ kiŐilerle bile tanışabilir. DűŐűn ki kaptan kűműrű tutumlu kullanarak yılda yirmi beŐ bin frank bir para artırıyor, belki de daha fazla...

Roland: "Vay canına!" deyip çocuk gibi sevindi, paraya ve kaptana karşı olan derin saygısını belli etti.

Jean yeniden söz aldı:

- Gemi komiserininkine gelince on bini bulur, doktorunki de pazarlıksız olarak beş bin tutar, tabii yeme, içme, oturma, bakım,vb. dışında. Hepsi en aşağı on bin franka gelir ki, pek hoş bir şey doğrusu...

Pierre, kardeşiyle göz göze geldi, ne demek istediğini anladı. Biraz durakladıktan sonra:

Bu transatlantiklerden birinin doktorluğunu almak çok güç bir şey mi acaba? diye sordu.

- Ne kolay, ne de zor. Duruma ve arkan olmasına bağlı.

Uzun bir susmadan sonra doktor yine sordu:

- Lorraine gelecek ay mı yola çıkıyor, dedin?

- Evet, yedisinde.

Gene sustular.

Pierre düşünüyordu. Vapurun doktorluğunu alıp giderse, bu kendisi için bir çözüm yolu olabilirdi. Sonunda da Allah büyük, belki de işi büsbütün bırakırdı. O zamana kadar da ailesinden hiçbir şey istemeden yaşamış olacaktı. Geçen gün saatini satmak zorunda kalmıştı, şimdi artık annesine de avuç açamıyor, bir şey isteyemiyordu. Başka hiçbir geliri de yoktu, oturulamaz duruma gelen bu evin ekmeğinden başka ne yiyecek bir lokması, ne yatacak bir yeri vardı. Biraz duraksayarak:

- Elimden gelse, bu vapurla seve seve çıkar giderim, dedi.

Jean:

- Niye elinden gelmiyormuş?

- Transatlantik kumpanyasından kimseyi tanımıyorum ki...

Roland da şaşırılmıştı:

- Ya geleceğin için yaptığın o güzel tasarılar ne olacak?

Pierre hafif sesle:

- İnsan bazen her şeyden özveride bulunmayı, en güzel amaçlarından vazgeçmeyi bilmeli. Beş on bin frank toplayıp bir yere yerleşmem için bu zaten bir başlangıç olacak...

Babası hemen kanmıştı:

- Sahi, doğru. İki yılda yedi bin frank bir yana koyabilirsin, iyi kullanırsan bu para çok işine yarayabilir. Sen ne dersin Louise?

O hafif, adeta anlaşılmaz bir sesle:

- Pierre'e hak veriyorum... dedi.

Roland:

- Çok iyi tanıdığım M. Poulin'e bundan söz edeceğim. Ticaret mahkemesinde yargıçtır, kumpanyanın işlerine bakar. Başkan yardımcısının yakın dostlarından biri olan armatör M. Lenient'ı da tanırım.

Jean ağabeyine:

- Hemen bugün M. Marchand'ı bir yoklayayım mı? İster misin?

- Hay hay, sevinirim.

Pierre, birkaç dakika düşündükten sonra:

- En iyi çare, belki yine beni beğenen okulumdaki öğretmenlerime yazmak olacak. Bu vapurlara genellikle şöyle böyle doktorları alıyorlar. Profesör Mas-Roussel, Rémosot, Flache ve Borriquel'den gelme içten mektuplar işi bir saatte bütün kuşkulu önerilerden daha iyi çözer. Bu mektupları arkadaşın M. Marchand, kurul başkanına verdi mi iş tamam demektir.

Jean:

- Olağanüstü bir düşünce, olağanüstü! dedi.

Uzun zaman bu üzüntüyü çekemeyeceğini biliyordu ve bu işi başaracağından adeta emin olarak hoşnut, içi rahat gülümsüyordu.

- Onlara hemen bugün yaz, dedi.

- Birazdan, hemen yazarım. Şimdi gidiyorum.
Bu sabah kahve içmeyeceğim, sinirlerim çok bozuk.

Kalktı ve çıktı.

Jean, annesine dönerek:

- Sen anne, ne yapacaksın!

- Hiç... Bilmem.

- Madam Rosémilly'ye kadar benimle gelmek ister misin?

- İyi ama... Peki olur... olur...

- Biliyorsun ya... bugün oraya gitmem gerek.

- Evet... evet... doğru.

Önünde konuşulan şeyleri anlamamayı huy edinmiş olan Roland:

- Niye gerekiymiş? diye sordu.

- Söz verdim de ondan...

- Ha pekâlâ. O zaman başka..., deyip piposunu doldurmaya başladı, o sırada da ana oğul şapkalarını giymek için yukarı çıktılar.

Sokağa çıkınca Jean annesine:

- Koluma girmek ister misin anne? diye sordu.

Hiçbir zaman ona kolunu vermezdi, yan yana yürümeye alıştılar. Kabul etti, yaslandı. Bir süre konuşmadılar, sonra Jean:

- Görüyorsun ya, Pierre gitmeye iyice razı.

- Zavallı oğlan!

- Niye zavallıymış? Lorraine'de canı sıkılmayacak ki.

- Hayır... biliyorum ama, neler düşündüğümü bir bilsen!

Başı yerde, adımlarını oğlununkine uydurarak uzun zaman düşündü, sonra uzun, gizli bir düşünceyi sonuçlandırırken takınılan garip bir sesle:

- Yaşam çirkin şey! İnsan onda, bir kezcik olsun, biraz tat bulup kendini kaptırdı mı, yandı gitti... sonra da pek pahalıya ödüyor...

Jean, alçak bir sesle:

- Artık bundan söz etme anne, dedi.

- Mümkün mü hiç? Her an aklımda.

- Unutacaksın.

Yine sustu, sonra pişmanlıkla:

- Ah! Keşke başka birisiyle evlenseydim, ne kadar mutlu olacaktım!

Bütün günahının, mutsuzluğunun nedenini Roland'ın çirkinliğinde, budalalığında, sarsaklığında, mankafalığında, bayağı görünüşünde bularak ona kızıyordu. İşte bu yüzden, bu adamın bayağılığı yüzünden bu duruma düşmüştü. Oğlunun birini umutsuzca bir karamsarlığa düşürmüş, ötekine de annelerin ancak yüreği kanaya kanaya yapabileceği çok acı bir itirafta bulunmuştu.

"Benim kocam gibi bir kocayla bir genç kızın evlenmesi ne korkunç şey!" diye mırıldandı. Jean yanıt vermiyordu. Şimdiye kadar babası sandığı adamı düşünüyordu, belki de uzun zamandan bu yana babasını basmakalıp bulması, kardeşinin sürekli alayları, başkalarının onu aşağı görmeleri ve ilgi göstermemeleri, hatta hizmetçinin bile sevmemesi, bütün bunlar ruhunu annesinin o korkunç itirafına hazırlamış bulunuyordu. Başkasının oğlu olmak şimdi ona daha zararsız geliyordu. Bir gün önce o korkunç heyecandan sonra annesinin çok korktuğu kızgınlığı, öfkeyi, başkaldırıyı göstermemesinin nedeni de nice zamandan bu yana bu hamhalat budalanın oğlu olmaktan duyduğu acı yüzündendi.

Madam Rosémilly'nin evinin önüne gelmişlerdi. Sainte-Adresse caddesi üzerinde kendisinin olan kocaman bir yapının ikinci katında oturuyordu. Pencerelerden bütün Havre limanı görünüyordu. Önce içeri Madam Roland girdi,

onu görür görmez, her zamanki gibi elini uzatacağı yerde, kollarını açıp kucakladı; çünkü bu gelişlerindeki amacı anlamıştı.

Salonun kadife mobilyaları hep örtülerle kaplıydı. Çiçekli kâğıtlarla kaplı duvarlarda ilk kocası kaptanın satın aldığı dört resim asılıydı. Bunlar denizcilikle ilgili birtakım duygusal sahneleri betimliyordu.

Birincisinde bir balıkçı karısı, kocasını götüren ve ufukta kaybolmaya başlayan yelkenliye kıyıda mendil sallıyordu. İkincisinde, yine aynı kadın aynı kıyıda diz çökmüş, korkunç dalgalar arasında batmak üzere olan kocasının kayığına bakarak kollarını uzatıyordu.

Öbür iki resim de yine aynı sahneleri toplumun yüksek tabakasında canlandırıyor.

Genç, sarışın bir kadın, uzaklaşan kocaman bir vapurun parmaklığına dayanmış, düşlere dalmıştı. Uzaklarda kalan kıyıya yaşlı gözlerle, pişmanlıkla bakıyordu.

Acaba kimleri bırakıp da ayrılıyordu?

Sonra yine aynı genç kadın, okyanusa bakan pencerenin yanındaki koltuğa düşüp bayılmış, dizlerinden de halının üzerine bir mektup düşmüştü.

Bir ölüm haberi!.. Ne yıkım!

Konuklar genellikle bu saf ve şairane konuların bayağı hüznünden hoşlanır, bundan heyecan duyarlardı. Bunları anlamak için açıklamalara, araştırmalara gerek yoktu, hemen anlaşılıyordu.

Bu dördüncü tablodaki kadının acısının ne olduğu pek bilinmediği halde, yine de insan bu umarsız kadınların hepsine acıyordu. Ama özellikle bu kuşku insanı düşleme yöneltiyordu.

Bu dördüncü tablodaki kadın belki nişanlısını yitirmişti. Odaya girer girmez, gözler sanki büyülenmiş gibi bu dört konuya takılıyordu.

Gözler dönüp dolaşıp birbirine kardeş gibi benzeyen bu iki kadının dört çeşit anlatımı üzerine toplanıyordu. Moda olan gravürler biçeminde özenilmiş bezenilmiş fotoğraf gibi

düztgün olan bu resimden, pırıl pırıl yanan çerçveden temizlik ve düztgünlük akıyordu, odadaki diğer eşyalar da bu izlenimi bir kat daha güçlendiriyordu.

Kanepelerin bir kısmı duvara, bir kısmı da masa çevresine düztgünce dizilmişti. Sakız gibi beyaz perdelerin kırmaları o kadar düztgündü ki, insanın eline alıp biraz buruşturacağı geliyordu. Diz çökmüş Atlas'ın (1) tuttuğu yuvarlak haritada bir saksıda yetişen kavun gibi duran Ampir biçemindeki yaldızlı saatin yuvarlağında bir tek toz bile yoktu.

Otururken kadınların ikisi de sandalyelerin yerlerini biraz oynattı.

Madam Roland, Madam Rosémilly'ye:

- Bugün hiç çıkmadınız, değil mi? diye sordu.
- Hayır, doğrusunu isterseniz biraz yorgunum, dedi ve Jean'la annesine teşekkür etmek ister gibi avdan, gezmeden duyduğu zevki anlattı.

- Biliyor musunuz, diyordu, bu sabah tekeleri yedim, olağanüstü lezzetliydi. İsterseniz bir gün bu gezintiyi bir daha yineleriz.

Genç adam sözünü keserek:

- Birini bitirmeden ikincisine başlamayalım, dedi.

- Ne diyorsunuz? Sanırım birincisi çoktan bitti.

- Ah! Hanımefendi, Saint-Jouin kayalığında yakaladığım bir av var ki, onu evime götürmek istiyorum.

Kadın işi saflığa vurarak:

- Siz mi? Ne o? Ne yakaladınız?

- Bir kadın! Annemle ben bu sabah acaba düşüncesini değiştirdi mi, değiştirmede mi diye sormaya geldik.

Gülümsemeye başladı:

- Hayır, beyefendi, ben hiçbir zaman düşüncemi değiştirmem.

Bunun üzerine önce Jean elini uzattı, kadın da canlı ve kesin bir devinimle elini verdi. Jean:

- Mümkün olduğu kadar çabuk, değil mi? diye sordu.

- Ne zaman isterseniz.

- Altı hafta?

- Bilmem... Gelecekteki kayınvalideme soralım.

Madam Roland hüzünlü bir gülümsemeyle:

- Ah! Ben hiçbir Şey diyemem, yalnızca Jean'ı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim, onu mutlu edeceksiniz, dedi.

- Elimden geldiği kadar çalışacağım, anne.

Madam Rosmilly ilk kez olarak biraz heyecanlanmıŐtı, kalktı, kollarını açarak bir ocuk gibi Madam Roland'ı iyice kucakladı. Bu yeni sevgi karşısında zavallı kadının yaralı yüreği heyecanla doldu. Duyumsadığı Şeyi anlatamıyordu; bu hem acı, hem de tatlıydı.

Oğlunun birini, büyüğünü yitirmişti, onun yerine şimdi bir kız, yetişmiş bir kız kazanmıştı.

Kanepelerine oturup karşı karşıya geçtikleri zaman, iki kadın el ele verip uzun zaman bakiştılar, birbirlerine gülümsediler ve adeta Jean'ı unutmuş gibiydiler.

Sonra bu evlenme işi için gereken birçok şeyden söz ettiler; her şey kararlaştırılınca, Madam Rosémilly'nin birdenbire aklına bir şey geldi:

- Mösyö Roland'a danıştınız, değil mi? diye sordu.

Ana oğul ikisinin de birdenbire yüzü aynı biçimde kızardı, annesi:

- Hayır! Gerek yok! diye yanıtladı.

Sonra açıklama yapmak gerektiğini sezdi ve duraksayarak dedi ki:

- Biz hiçbir şeyi ona sormayız. Ona yalnızca kararımızı bildiririz.

Madam Rosémilly buna hiç şaşmadı,
adamcağızı o kadar hiçe sayıyordu ki, bunu çok
doğal bularak gülümsedi.

Madam Roland sokağa çıkınca oğluna:

- Sana gitsek, öyle dinlenmek istiyorum ki!
dedi.

Evinden ürküyordu, kendini yersiz yurtsuz
duyumsuyordu.

Jean'ın evine gitti.

Arkasından kapının kapandığını duyar duymaz,
sanki bu kilit onu güvenliğe almış gibi derin bir
soluk çekti. Biraz önce söylediği gibi,
dinlenecek yerde dolapları açmaya, çamaşırları
gözden geçirmeye, mendilleri, çorapları
saymaya başladı. Bir ev kadını gözüyle
çamaşırlara daha hoş bir biçim vermek için eski
düzenini bozuyor, yeni biçimler arıyordu. Her
şeyi istediği gibi yerleştirdikten, havluları bir
yana, don gömlekleri özel yerlerine koyduktan,
bütün çamaşırları da iç çamaşırları, yatak

takımları, sofrta takımları diye başlıca üç bölüme ayırdıktan sonra, yapıtını seyretmek için bir yana çekildi ve:

- Jean, gel bak ne güzel oldu, dedi.

Oğlu kalktı, gönlü olsun diye seyretti. Yerine oturduğu zaman, annesi yavaşça geldi, koltuğa yaklaştı, kolunu boynuna doladı, öbür eliyle beyaz bir kâğıda sarılı, ufacık bir paketi şöminenin üzerine koydu ve onu kucakladı.

Jean:

- Nedir o? diye sordu.

Annesi yanıtlamayınca çerçevenin biçiminden onu tanıyarak:

- Ver, dedi.

O duymamış gibi göründü, dolaba doğru gitti.

Jean kalktı, bu acı anıyı çabucak aldı, odayı geçerek yazıhanesinin çekmecesine kilitlemeye gitti. Madam Roland, elinin ucuyla gözünün yaşını silerek titrek bir sesle:

- Şimdi de gidip yeni hizmetçin mutfağı iyi tutuyor mu, tutmuyor mu bir bakayım. Hazır evde yokken her Şeyi denetleyeyim, dedi.

IX

Profesör Mas-Rousel, Rémusot, Flache ve Borriquel, öğrencileri Doktor Pierre Roland için övgü dolu, olağanüstü salık verme mektupları yazmışlardı ve mektupları da M. Marchand transatlantik kumpanyasının yönetim kuruluna sunmuştu; Ticaret Mahkemesi Başkanı M. Poulin, zengin armatör Lenient ve Kaptan Beausire'in dostlarından biri olan Havre Belediye Başkan Yardımcısı da bu işe aracılık etmişti.

Lorraine'e henüz doktor atanmamıştı. Pierre'in de şansı yardım etti, birkaç gün içinde atanıverdi.

Bir sabah tam yüzünü gözünü yıkamış, tuvaletini bitirmek üzereyken, hizmetçi kız Joséphine gelip mektubu verdi.

Ölüme mahkûm bir insana, cezanı hafiflettik diye haber verildiği zaman nasıl heyecan duyarsa, onun da bu ilk heyecanı öyle oldu; altında kayıp giden, onu beşik gibi sallayan denizi, bu gezgin, dingin yaşamı ve bu ayrılışı düşününce üzüntüsünün birdenbire azaldığını duyumsadı.

Babasının evinde şimdi tıpkı bir yabancı gibi sessiz ve çekingen yaşıyordu. Keşfettiği bu alçakça gizi kardeşinin yanında ağzından kaçırdığı akşamdan bu yana, ailesine olan en son bağların da kırıldığını duyumsuyordu ve Jean'a bunu söylediği için, hep bir vicdan azabı duyuyordu. Kendini iğrenç, kötü, pis bir insan olarak görüyordu ama bir yandan da söylediği için içi rahatlamıştı.

Artık ne annesiyle ne de kardeşiyle göz göze gelebiliyordu; ikisinin de gözleri bunu önlemek

için şaşırtıcı bir çeviklik kazanmış,
karşılaşmaktan korkan bir düşmanın
kurnazlığını takınmıştı: "Acaba annem Jean'a ne
dedi, itiraf mı etti, yoksa sakladı mı? Kardeşim
ne sanıyor? Annem hakkında, benim hakkımda
ne düşünüyor?" diye hep kendi kendine
soruyor, kestiremiyor, çılgına dönüyordu. Zaten
artık onlarla hemen hemen hiç konuşmuyor
gibiydi; yalnızca Roland orada olunca iş
değişiyor, anlamasın diye konuşmak zorunda
kalıyordu.

Atanmasını bildiren mektubu alır almaz, hemen
o gün ailesine gösterdi. Her şeye sevinen
babası ellerini çırptı. Jean neşe içindeydi, ciddi
bir tavırla:

- Seni bütün kalbimle kutlarım, çünkü birçok
rakibinin bulunduğunu biliyorum. Tabii bunu
öğretmenlerinden gelen mektuplara borçlusun.

Annesi de başını önüne eğerek hafif sesle:

- Başarılı olduğundan dolayı ben de çok sevindim, dedi.

Öğle yemeğinden sonra işleri hakkında açıklama alabilmek için kumpanyanın bürosuna gitti. Ertesi gün yola çıkacak olan Picardie vapurundaki doktorun adını sordu, ondan bu yeni yaşamına ilişkin olarak en ince noktasına kadar birçok şey soracak, karşılaşacağı bütün özel durumlar hakkında bilgi alacaktı.

Doktor Pirette gemideydi, onu buldu, kardeşine benzeyen kumral sakallı bu genç adam, onu küçük bir vapur kamarasına aldı, uzun süre konuştular.

Kocaman geminin derinliklerinden gelen, bitip tükenmeyen bir telaş, bir kargaşa işitiliyordu; ambarlara yığılan malların gürültüleriyle ayak sesleri, çığlıklar, sandıkları yükleyen makine gürültüleri, işçi başlarının düdük sesleri, kocaman gemiyi bir hayli sarsan buharın kısık soluğu, yerlerde sürüklenen ya da bucurgatlara

sarılan zincirlerin gürültüleri hep birbirine karışıyordu.

Pierre, arkadaşından ayrılıp sokağa çıkınca içine yeniden bir hüznün çöktü, bu hüznün denizleri aşarak dünyanın öbür ucundan gelen uzak ve çorak bölgelerde esen vebalı rüzgârlar gibi pis, gizemli bir şey taşıyan ve elden kayıp giden yoğun bir sis gibi içini sardı.

Bu derece bayağı bir bataklığa düştüğünü en acı zamanlarında bile duyumsamamıştı. Bağlar kopmuş, en son yara da açılmıştı; tutacak yeri kalmamıştı. Bütün sevgilerinin köklerini yüreğinden söküp atarken bile şimdi birdenbire içinde beliren bu ortada kalmış köpek üzücünü daha önce hiç yaşamamıştı.

Bu artık üzüntü veren ruhsal bir acı değildi de, yağmur, rüzgâr, fırtına gibi dünyadaki bütün haşin güçlerin saldırısına uğramış, afallamış, yersiz yurtsuz, serseri bir yaratığın maddi bir acısıydı sanki.

Hep sakin bir yatakta uyumaya alışık bu insan vücudu, vapura ayak basıp da dalgalar üzerinde sallanan bu küçücük odaya girince, daha o anda gelecekteki günlerin güvensizliğine başkaldırmıştı.

Şimdiye kadar bu vücut toprağa gömülü sağlam duvarlar arasında barınmış, rüzgârları kesen dam altında her zaman aynı yerde dinlenmeye alışmıştı. Sıcacık evinin içinde bugüne kadar aldirmeden gördüğü birçok iş bundan sonra onun için artık bir tehlike, hep bir acı olacaktı.

Artık ayaklarının altında toprak yoktu, gürleyen, akan, her şeyi yutan deniz vardı. Gezip koşmak, sokaklara dalmak için çevrede yer yok, birçok tutuklu içinde, tıpkı bir tutuklu gibi dolaşacağı, birkaç metrelik döşeme vardı. Ne ağaç ne bahçe, ne sokak, ne de ev, yalnızca su ve bulut. Durmadan ayaklarının altında bu geminin devinimini duyumsayacak, fırtınalı günlerde, bölmelere dayanmak, kapılara

asılmak, yere yuvarlanmamak için daracık yatakların kıyılarına tutunmak gerekecekti. Dingin günlerde de çarkın gürültüleriyle sarsılışını işitecek, onu taşıyan bu geminin insanı çılgına çeviren sürekli bir yürüyüşle durmaksızın ilerlediğini duyacaktı.

Salt annesinin bir herifle sevişip oynaşması, onu bir suçlu gibi bu serseri yaşama yargılamıştı. Yurdundan ayrılan insanların duyduğu üzüntülü karaduygu içinde, bitkin bir durumda şimdi dosdoğru gidiyordu. Çevreden gelen geçen yabancıları artık aşağı görmüyordu, küçümseme dolu bir kin de beslemiyordu; yalnızca onlarla konuşmak, onlara Fransa'dan ayrılacağını söylemek, avutulmak, onlara derdini dinletmek istiyordu. İçindeki bu gereksinim, utanarak avuç açan bir yoksulun gereksinimiymiş sanki; gidişine birinin üzülmelerini istiyor, bu duygu güçlü ve ürkek bir gereksinim olarak içinde yaşıyordu.

Aklına Marowsko geldi. Ona içi yana yana ancak bu adam acıyabilirdi. Polonyalı bu yaşlı adamdan başka da onu bu derece seven yoktu. Gidip onu görmeye karar verdi.

Dükkâna girer girmez, mermer bir havanda birtakım tozlar döven eczacı, işini bırakarak yerinden fırladı.

- Artık sizi göremiyoruz, dedi.

Genç adam nedenini açıklamadan birçok girişimde bulunduğunu anlattı ve:

- Söyle bakalım işler yolunda mı, diyerek bir yere çöktü.

İşler yolunda değildi. Hastası az ve yoksul olan bu işçi mahallesinde rekabet korkunçtu. Ucuz ilaçlardan başka bir şey satılmıyor, doktorlar da yüzde beş yüz kâr getiren ender ve karışık ilaçları reçetelerine yazmıyorlardı. Adamcağız:

- Üç ay daha böyle giderse dükkânı kapatmak gerekecek. Doktorcuğum, sana

güvenmeseydim, çoktan onun bunun eline bakacaktım, dedi.

Pierre'in içi parçalandı, ama yine de her şeyi söylemeye karar verdi:

- Ah! Bana mı, bana mı? Ben artık size hiçbir yardımda bulunamayacağım, gelecek ay başında Havre'dan ayrılıyorum.

Marowsko o kadar heyecanlandı ki, gözlüğünü çıkararak:

- Siz... siz mi... ne dediniz bakayım?

- Gidiyorum, dedim sevgili dostum.

Yaşlı adam, son umudunun da böyle boşa çıktığını görünce altüst oldu, donakaldı, canı gibi sevdiği, peşinden gittiği, o kadar güvendiği, şimdi de onu böyle yüzüstü bırakan bu adama karşı birdenbire başkaldırdı.

- Siz de mi beni aldatacaksınız, siz de mi, diye söylendi.

Pierre o kadar üzölmüştü ki içinden boynuna sarılacağı geliyordu ve:

- Sizi aldatmıyorum dostum, burada iş bulamadım, transatlantik vapurlarından birinin hekimliğini aldım, gidiyorum.
- Ah Mösyö Pierre ah! Geçinmem için bana yardım edeceğinize ne kadar söz vermişsiniz!
- Ne yapalım ben de geçinmek zorundayım, beş param yok.

Marowsko durmadan:

- Kötü yaptınız, kötü, artık açlıktan ölüyorum, başka çarem yok. Bu yaşta artık her şey bitti demektir, kötü yaptınız, kötü. Peşiniz sıra gelen bu zavallı yaşlı adamı bırakıp gidiyorsunuz, günah değil mi, diyordu.

Pierre açıklamak, haksız olduğunu anlatmak, neden göstermek, başka türlü yapamayacağına onu inandırmak istiyordu. Bu kaçışa başkaldıran Polonyalı onu dinlemiyordu bile, en sonunda da siyasi olayları ima ederek:

- Siz Fransızlar sözlerinizi tutmuyorsunuz, dedi.

O zaman Pierre gücenerek ayağa kalktı, yüksek perdeden:

- Haklısınız, Marowsko Baba. Böyle bir şeye karar verebilmem için önemli nedenler olmalı, bunu anlamanız gerekirdi, hoşça kalın, bir dahaki sefere sizi umarım daha anlayışlı bulurum dedi ve çıktı.

Kendi kendine:

- Hadi canım, kimse bana candan acımaz, diye düşündü.

Yeni, eski bütün tanıdıklarını şöyle bir aklından geçirerek araştırdı, anıları arasında geçit töreni yapan bütün yüzler içinden sonunda annesine karşı onu kuşkuya düşüren birahanedeki kızı seçti.

Önce durakladı, ona karşı içten gelme bir kin beslemişti, sonra birdenbire karar vererek: "Hakkı da vardı" diye düşündü, sokağına doğru yollandı.

Aksi gibi birahane kalabalık ve duman içersindeydi. Bayram günlerinden biri olduğu için işçiler ve orta halli müşteriler gülüp konuşuyor, bağırip çağırıyorlardı; dükkân sahibi de masadan masaya koşarak boş bardakları toplayıp köpüklülerini getiriyor, bizzat hizmet ediyordu.

Pierre kasaya yakın bir yer bulup oturdu; hizmetçi kızın kendisini görüp tanıyacağını umdu, bekledi.

Kız sık adımlarla, sevimli bir biçimde, kırıtarak önünden gelip geçiyordu ama başını bile çevirmiyordu.

Pierre sonunda dayanamadı, puronun ucuyla masaya vurdu, kız koştu:

- Ne buyurdunuz beyefendi, diye sordu.

Kafası, içilen içkilerin hesaplarıyla karmakarışık, yüzüne bile bakmıyordu.

Pierre:

- Eee... dostlarla insan böyle mi selamlaşır, dedi.

Kız gözlerini ona dikti ve acele acele:

- A! Siz misiniz, nasılsınız? Bugün hiç vaktim yok, bir bardak bira istiyorsunuz, değil mi?

- Evet, bir bardak bira.

Bira gelince Pierre yine:

- Sana Allahısmarladık demeye geldim.

Gidiyorum.

Kız ilgisizce:

- Amma da yaptınız! Nereye gidiyorsunuz?

- Amerika'ya.

- Söylediklerine göre güzel bir yermiş.

Başka hiçbir şey söylemedi. Kızla konuşmak için bugünü seçmek doğrusu akılsızlıktı. Kahve müşterisiyle doluydu!

Pierre denize doğru yürüdü. Rıhtıma gelince, babasıyla Kaptan Beausire'i taşıyan "Perle"i

gördü. Kürekleri gemici Papagris çekiyordu. İkisi de arkaya geçmiş, ağızlarında pipo, keyif çatıyorlardı. Yanından geçerlerken doktor içinden: "Basit ruhlulara ne mutlu" dedi.

Kendisi de hayvansı bir uykuyla uyuşabilmek için mendirekteki sıralardan birine oturdu.

Akşamleyin eve dönünce annesi yüzüne bakmaya bile cesaret edemedi ona:

- Yolculuk için sana birçok şey gerek; ama hepsini kestiremiyorum. Az önce iç çamaşırlarını ısmarladım, giysilerin için de terziye uğradım; bilmediğim daha başka şeylere de belki gereksinmen vardır.

Az kalsın: "Hayır, hiçbir şeye" diyecekti; ama o sırada giyimine bir çekidüzen vermek gerektiğini düşündü ve gayet yumuşak bir sesle:

- Daha ben de bilmiyorum, kumpanyadan öğreneceğim, dedi.

Gitti sordu, gereken şeylerin listesini aldı. Annesi listeyi elinden alırken kaç zamandır ilk kez yüzüne bakıyordu. Gözlerinde, lütuf dilenen, dövülmüş zavallı köpeklerin düşkün, yumuşak, hüzünlü, yalvaran anlatımı vardı. Ekim ayının ilk günü Saint-Nazaire'den gelen Lorraine vapuru, aynı ayın yedisinde New York'a hareket etmek üzere Havre Limanı'na girdi ve Pierre Roland'ın bundan sonra yaşamını bağlayacağı, su üstünde yüzen o küçücük kamarasını teslim alması gerekmektedir.

Ertesi gün tam dışarı çıkacağı sırada, merdivenlerde kendisini bekleyen annesine rasladı, annesi anlaşılmayacak kadar hafif bir sesle:

- Seni kamarana yerleştireyim mi? Yardım edeyim mi? diye sordu.

- Hayır, teşekkür ederim; hepsi oldu.

O yine hafifçe:

- Odacığını görmeyi ne kadar isterdim! dedi.

- Değmez, çok kötü ve küçük.

Annesi perişandı, yüzü sapsarıydı. Pierre onu duvara dayalı bir durumda bıraktı, gitti.

Hemen o gün Lorraine'i gezen Roland, sofrada yalnızca bu benzersiz vapurdan söz etti, oğullarını götürecek olan bu vapuru gezmek için hiçbir istek göstermeyen karısına da pek şaşı.

Bundan sonraki günlerde de Pierre hemen hemen hiç ailesinin yanında oturmadı. Sinirliydi, her şeye kızılıyordu, kabalaşmıştı, sözleriyle herkesi iğneliyordu. Gitmeden bir gece önce birdenbire değişiverdi, yumuşadı. İlk kez gemide yatmaya gidiyordu, çıkarken onları öptü ve:

- Yarın gemiye beni geçirmeye geleceksiniz, değil mi? diye sordu.

Roland:

- Tabii, tabii, elbette! Değil mi Louise?

O yavaşça:

- Kuşkusuz, dedi.

Pierre sözünü sürdürdü:

- Saat tam on birde kalkıyoruz. En geç saat dokuz buçukta orada bulunmak gerek.

Babası:

- Bak! Bir düşüncem var, dedi. Senden ayrılır ayrılmaz koşup "Perle"e atlarız, mendireğin dışında seni bekleriz, böylece seni bir daha görmüş oluruz, olmaz mı Louise?

- Olur, tabii.

Roland yine:

- Transatlantikler kalktığı zaman rıhtımı dolduran kalabalık içinde böylece bizi karıştırmış olmazsın. İnsan o kalabalıkta kendine gelenleri tanıyamıyor, ne dersin, uygun mu?

- Tabii, uygun. Karar.

Bir saat sonra kamarasındaki tabut gibi dar uzun gemici yatağına uzanmış bulunuyordu. İki aydan bu yana olup bitenleri ve özellikle de ruhunda geçen şeyleri düşünerek uzun süre gözünü yummadı. İçindeki o saldırgan, kin dolu üzüncü; hem kendini, hem de başkalarını üze üze artık körlenmiş bir bıçak gibi yıpranmıştı. Ne olursa olsun, artık kimseden öç almaya cesareti yoktu, başkaldırma duygularını da, tıpkı yaşamı gibi, suyun akıntısına bırakıyordu. Boğuşmaktan, vurup kırmaktan, nefret etmekten, her şeyden öylesine bezmişti ki, artık bir şey yapamıyor, tıpkı uykuya dalar gibi yüreğini uyuşturmaya, her şeyi unutmaya çabalıyordu. Çevresinde onun için yeni olan vapurun gürültülerini, limanın bu sessiz gecesinde ancak seçilebilen bu hafif gürültüleri duyuyordu; şimdiye kadar sızlayan o yaranın şimdi yerini bile duyumsamıyordu.

Tayfaların gidip gelmeleriyle uyandığı zaman, iyi bir uyku çekmiş bulunuyordu. Gün ağarmıştı, Paris'ten gelen tren iskeleye yanaşıyordu.

Pierre, yolculuğun şaşkınlığı içinde birbirine seslenen, şunu bunu soran, telaşlı telaşlı kamaralarını arayan bu insan kalabalığı arasında, gemide dolaştı durdu. Kaptana selam verip arkadaşı gemi komiserinin elini sıktıktan sonra salona girdi, daha şimdiden birkaç İngiliz salonun köşesinde uyukluyordu. Altın zırhlarla çevrili beyaz mermer duvarlı salonun nar çiçeği rengindeki iki sıra kadifeden döner sandalyelerle çevrili uzun masaları aynada uçsuz bucaksız yankılar yapıyordu. Her yandan gelen zenginlerin bir arada yemek yedikleri kozmopolit geniş hol işte burasıydı. Buranın zenginlik içinde yüzen lüksü de, milyonerlerin gözünü boyayan büyük otellerin, tiyatroların, kamuya açık yerlerin gösterişli lüksü türündendi. Doktor tam ikinci mevkiye gideceği sırada, bir gece önce, akşamüstü kocaman bir

göçmen kafilesinin vapura bindirildiğini anımsadı, ambara indi. İçeri girer girmez yoksul, pis, kirli insanların mide bulandırıcı kokularıyla karşılaştı, bu çıplak insanların et kokusu, hayvan tüylerinden ve postlarından çok daha iğrençti. Pierre, tıpkı maden kuyularına benzeyen karanlık, basık, yerin dibinde, tahta yığınları üzerine serilmiş yatan, yerlerde küme küme kaynaşan yüzlerce kadın, erkek, çoluk çocuk gördü. Yüzlerini seçemiyordu ama, param parça olmuş paçavralar içindeki bu iğrenç kitleyi, yaşamın gazabına uğramış, yoksulluk içinde yüzen bu bir yığın insanı uzaktan görüyordu; yanlarında sıska kadınlar, güçsüz çocuklarla bilmedikleri ülkelere giden, yaşamın haksızlığına uğramış bu bitkin ve bezgin umarsızlar oralarda belki de açlıktan kurtulabileceklerini umuyorlardı.

Bu iğrenç, yoksul yaşama yeniden nerede başlayacaklarını bilmeyen, geçmiş, boşa gitmiş emeklerini, o kısır çabalarını, her gün, boşu

boşuna yinelenen o azgın boğuşmalarını düşününce, doktorun içinden onlara: "Yahu ne duruyorsunuz! Karılarınızla, çoluk çocuğunuzla kendinizi denize atsanıza!" diye bağırmak geldi. İçi öyle parçalandı ki, onları görmeye dayanamadı, bırakıp gitti.

Babası, annesi, kardeşi ve Madam Rosémilly çoktan kamarasına gelmişler, onu bekliyorlardı.

- Ne kadar erken geldiniz, dedi.

Madam Roland, titrek bir sesle:

- Evet, dedi, seni görmek için biraz zaman kazanmak istedik de...

Pierre ona baktı. Yastaymış gibi karalar giymişti, bir ay önce henüz kırlaşan saçlarının şimdi birdenbire apak kesildiğini gördü.

Küçücük odasında dört kişiye yer bulmak için epey zorluk çekti, kendisi de yatağının üzerine sıçradı. Açık kalan kapıdan, bayram gününde sokakları dolduran halka benzeyen bir kalabalık görünüyordu. Yolcuların dostlarıyla, yalnızca

seyir için gelen bir sürü halk kocaman vapuru doldurmuştu. Koridorlarda, salonlarda, her yerde dolaşıyorlar, başlar odaya kadar uzanıyor ve: "Bu doktorun dairesi" diye hafifçe fısıldaşıyorlardı.

Pierre kapıyı itti; ancak kendini onlarla bir yerde kapalı duyumsayınca, içinden kapıyı yeniden açmak geldi; çünkü dışardaki kaynaşma içerdeki sessizliğin, soğukluğun önüne geçiyordu.

Madam Rosémilly sonunda laf açtı:

- Bu küçücük pencereden pek az hava geliyor, dedi.

Pierre:

- Bu bir lombozdur, diye yanıtladı.

En şiddetli çarpmalara direnen camın kalınlığını gösterdi, sonra uzun uzadıya nasıl kapandığını anlattı.

Roland:

- Burada eczananen de mi var? diye sordu.

Doktor bir dolap açtı, bir sürü şişe gösterdi. Üzerlerine yapıştırılan dört köşe kâğıtlarda Latince adlar yazılıydı.

İçindeki maddenin özelliklerini sayıp dökmek için bir tanesini aldı, sonra bir ikincisini, bir üçüncüsünü alarak büyük bir dikkatle dinliyor gibi görünen Roland'a gerçek bir ecza dersi verdi.

Roland, başını sallayarak, sürekli:

- Çok ilginç! diyordu.

Kapı hafifçe vuruldu.

Pierre:

- Girin! diye seslendi.

Kaptan Beausire göründü:

Elini uzatarak:

- Baş başa kalabilmeniz için özellikle geç geldim, dedi.

O da yatağın üzerine oturmak zorunda kaldı, yine sessizlik başladı.

Kaptan birden kulak kabarttı, dışardan kumanda sesleri geliyordu. Bunun üzerine:

- Eğer "Perle"e binmek, açık denizde yolcunuzu yeniden görüp uğurlamak istiyorsanız, tam zamanıdır, dedi.

Roland Baba, kesinlikle Lornaine'nin yolcularına gösteriş yapmak için bu işin üzerine düşüyordu, aceleyle kalkarak:

- Hadi Allaha ısmarladık, oğlum, diyerek Pierre'i yanaklarından öptü, kapıyı açtı.

Madam Roland kıpırdamıyordu, sapsarı kesilmişti, önüne bakıyordu.

Kocasını koluna dokunarak:

- Hadi canım, çabuk olalım, yitirecek bir dakika vaktimiz yok, dedi.

Kalktı, oğluna doğru bir adım attı, balmumu kesilen yanaklarını birbiri arkasından uzattı,

Pierre bir sözcük bile söylemeden öptü. Sonra Madam Rosémilly'nin elini sıktı, kardeşininkini sıkarken de:

- Düğünün ne zaman? diye sordu.
- Daha iyice bilmiyorum. Yolculuk dönüşlerinden birine raslatırız, dedi.

Sonunda hepsi odadan çıktı; denizcilerle, hamallarla, halkla dolu güverteye gittiler.

Vapur sanki sabırsızlıktan çatlıyor, homurdanıp duruyordu.

Roland, yine aceleyle:

- Allahısmarladık, dedi.
- Lorraine'i iskeleye bağlayan küçük tahta köprünün bir başında duran Pierre:

- Güle güle, diye yanıtladı.

Yeniden herkesin elini sıktı, uzaklaştılar.

Baba:

- abuk, abuk, haydi arabaya! diye bağırıyordu.

Onları bekleyen bir araba hepsini ön limana götürdü, kayıkları "Perle" de oradaydı, içinde gemici Papagris açılmaya hazır durumda onları bekliyordu.

Hiç rüzgâr yoktu; dümdüz denizin elik gibi sert ve soğuk görüdüğü güzün dingin ve kuru günlerinden biriydi.

Küreklerden birine Jean, ötekine de gemici geçti, çekmeye başladılar. Uğuldaşan, kaynaşan binlerce halk mendireğın, dalgakırındaki taş setlerin üzerine kadar birikmiş, Lorraine'in kalkmasını bekliyordu.

"Perle", iki yanda kaynaşan bu insan kalabalığının arasından geçti, biraz sonra da mendireği aştı.

Kaptan Beausire, iki kadının arasına geçmiş, direğe yapışmıştı ve:

- Göreceksiniz, bakın nasıl tam önüne çıkacağız, oraya işte tam önüne, diyordu.

En çok yolu alabilmek için kürekçilerin ikisi de bütün güçleriyle küreklere yapışmışlardı.

Birdenbire Roland:

- İşte! Direğiyle bacalarını gördüm, havuzdan çıkıyor; diye bağırdı.

Beausire durmadan:

- Gayret çocuklar! diye bağıırıyordu.

Madam Roland mendilini çıkardı, gözlerine götürdü.

Roland ayakta, serene sarılmış:

- Şu anda işte ön limanda manevra yapmakta... durdu... yeniden harekete geçti... Römorkörünü takmak zorunda kalıyor... yürüyor... Bravo!

Mendireğe girdi! Yaşa! diye bağırان halkı işitiyor musunuz? Çeken Neptune römorkörü... baş tarafını görüyorum... İşte, işte... vay canına, ne gemi be! Vay canına! Baksanıza!

Madam Rosémilly ile Beausire dönüp baktılar, kürekçilerin ikisi de kürekleri bıraktı, yalnızca Madam Roland kıpırdamadı.

Tırtıl böceğine benzeyen güçlü bir römorkörün çektiği dev vapur, görkemli bir biçimde, ağır ağır limandan çıkıyordu. Kıyıya, mendireğe, pencerelere biriken Havre halkı da, birdenbire kendini; ulusal duyguya kaptırarak: "Yaşasın Lorraine!" diye bağırmaya başladı, denize en güzel kızını salan bu büyük kıyı kenti, bu gidişi, bu doğumu alkışlar içinde kutluyordu. Oysa gemi, iki yanı taş duvarla çevrili bu geçidi geçip de kendini özgür bulur bulmaz, römorkörünü bıraktı, sular üzerinde koşan bir ejderha gibi yalnız başına yol aldı.

Roland durmadan:

- İşte... işte! Üstümüze doğru geliyor! diye haykırıyordu.

Beausire artık hoşnut, neşeli:

- Nasıl size dememiş miydim? Yolunu biliyor muyum, bilmiyor muyum? diye yineliyordu.

Jean hafifçe annesine:

- Bak anne, yaklaşıyor, dedi.

Madam Roland, yaşla dolu gözlerinden mendili çekti.

Bu güzel, dingin, duru havada, limandan çıkar çıkmaz bütün hızını alan Lorraine, onlara doğru geliyordu. Beausire dürbünü dikmiş:

- Dikkat, Mösyö Pierre arkada, yalnız başına adamakıllı görünüyor, dikkat! diye haber verdi.

Dağ gibi kocaman gemi, şimdi kuş gibi uçarak, adeta "Perle"e dokunacak kadar yakından geçiyordu. Çılgına dönen Madam Roland şaşkın bir halde kollarını ona doğru uzattı, iki eliyle ayrılış öpücükleri gönderen oğlunu, oğlu Pierre'i, sırmalı kasketli oğlunu gördü. Ancak daha şimdiden kocaman gemide bir nokta kadar ufacık silik kalmış, gidiyor, kaçıyor,

gözden yitiyordu. Onu yeniden görmeye çalıştı ama seçemedi.

Jean elini yakalamış:

- Gördün mü? diye sordu.

O:

- Evet, gördüm. Ne iyi yürekli! dedi.

Kente doğru döndüler.

Roland heyecanla:

- Allah Allah! Ne de çabuk gidiyor, diyordu.

Gerçekten de gemi sanki okyanusta eriyormuş gibi, her an biraz daha küçülüyordu. Madam Roland ona dönmüş, gidişini, dünyanın öbür ucundaki bilinmedik bir kıyıya doğru ilerleyerek ufukta kayboluşunu seyrediyordu. Hiçbir şeyin durduramayacağı bu vapurda, biraz sonra artık fark edemeyeceği bu vapurun içinde oğlu, zavallı oğlu bulunuyordu. Yüreğinin ikiye bölünüp yarısının onunla gittiğini duyumsuyor;

yaşamının bittiğine, artık oğlunu bir daha asla göremeyeceğine inanıyordu.

Kocası:

- Bir aya kalmadan dönecek, niye ağlıyorsun? dedi.

O:

- Bilmiyorum, kötü oldum, ağlıyorum, diye mırıldandı.

Kıyıya çıkınca Beausire bir arkadaşına yemeğe gitmek için hemen onlardan ayrıldı. Jean, Madam Rosémilly ile önden yürüdü, Roland karısına:

- Bizim şu Jean da pek yakışıklı, canım, dedi.

Anne:

- Evet, diye yanıtladı.

O kadar altüst olmuştu ki ne söylediğini bilmiyordu.

- Madam Rosémilly ile evleneceğine öyle sevindim ki, diye ekledi.

Adamcağız şaşırdı:

- A, a! Nasıl? Madam Rosémilly ile evlenecek mi?

- Tabii, hatta bugün sana danışacaktık.

Roland karısına:

- Bak! Bak! Bu iş ne zamandır? Çok oluyor mu?

- Yok canım, birkaç günlük bir konu. Jean kadının kesin onayını almadan sana sormak istemedi.

Roland ellerini uğuşturarak:

- Pekâlâ, pekâlâ. Mükemmel. Bence çok uygun.

Tam iskeleyi dönüp I. François Bulvarı'na sapacakları sırada, karısı denize son kez bakmak için bir kez daha döndü; küçücük mavi bir dumandan başka bir şey göremedi. O kadar hafif ve uzaktaydı ki, ufacık bir sisi andırıyordu.

Son